10. Hiiden kiuas metsässä.

ouseva aamu-aurinko ei ollut vielä ehtinyt tunkea sumun läpi, joka ollen tuulen suojassa peitti sisemmät osat Vähänkyrön metsää, kun seikkailevat ratsastajat vastahakoisen oppaansa kanssa lähenivät erästä isoa kivirauniota, jonne oli tuskin neljännespeninkulman matka isolta maantieltä länteen päin. Maa oli peräti kivistä, kivikkomaiden välissä oli rämeikköä ja siellä täällä äärettömän suuria kivimöhkäleitä, niin että tarvittiin sekä varovaisuutta että kärsivällisyyttä kulkiessa. Mutta niin houkuttelevia olivat nämä vaivat tuon yksitoikkoisen hiljaisuuden perästä Korsholmassa, niin vilkkaasti heräsi peritty seikkailijaluonne eloon nuoren aatelismiehen rinnassa, että tämä yritys, joka sen hyödyttömyyteen nähden jokaisesta toisesta olisi voinut näyttää lapselliselta ja naurettavalta, sai hänet unohtamaan nälän ja väsymyksen sen toivon rinnalla, että hän nyt pääsisi sen salaisuuden jälille, joka äsken oli niin kovasti säikäyttänyt hänen rohkeata, mutta taikauskoista matkakumppaniaan. Omituisen viehättävää oli hänestä kuleksia näissä erämaissa, joissa hänen isänsä muinoin oli taistellut hurjia sissitaisteluitaan väkevämpää vihollista vastaan; ja jos hän, tuon isän poika, ei voinutkaan maatansa puolustaa, niin voi hänelle kenties olla jotain hyötyä siitä, että oppi tuntemaan tätä maata kaikessa sen

köyhyydessä ja jylhyydessä, jommoisena se vielä joka askelella esiintyi tuon suuren hävityksen jälkeen.

Nähtävästi tunsi Jaakko tien paremmin kuin oli tuntevinaan, sillä muutamain pienten turhien pakoyritysten perästä opasti hän vaeltajat kaitaiselle ajotielle; siinä oli vereksiä rattaiden jälkiä ja vei se rämeiden ja kivien sivutse sille rauniolle, jonka Istvan tunsi samaksi, mikä oli häntä niin kovasti pelästyttänyt. Se oli yksi noita luonnon vankkoja varustuksia, joita tavataan siellä täällä Pohjanmaan rannikoilla ja jotka ovat kuin suunnattoman suuria, kaatuneiden hiisien haudoille ennen vedenpaisumusta rakennettuja kiukaita. Tämä kumpu oli ainakin tuhat jalkaa ympärimitaten; pohjana eli perustuksena oli isoja sammaltuneita ja syrjiltään kuluneita kallionlohkareita, jotka joku suunnaton voima on paiskannut päällekkäin hurjaan epäjärjestykseen, mutta läjännyt ne varmaan suuntaan, niinkuin joku vastustamaton aalto olisi ne sinne huuhtonut. Näiden möhkäleiden päällä oli pienempiä, mutta samanmuotoisia kiviä, kaikki pyöreäkulmaisia, ja ylinnä näiden päällä oli aina pienempiä kiviä, niin että muutamat ylimmäisistä, jotka muodostivat harjan eli huipun, tuskin olivat kananmunaa isompia. Tuo röykkiö oli enemmän harjun kuin pyramiidin näköinen ja päättyi kaiken sekasotkuisen hämmennyksensä ohessa miltei säännölliseen kupuun, joka oli melkein kumotun kaukalon kaltainen.

Bertelsköld katseli huvikseen ja uteliaasti tätä luonnon suuremmoista mullistusta, joka näytti erinomaisen hyvin sopivan hautakummuksi kahdennelletoista Kaarlelle, kun Istvan, joka varsin vastenmielisesti oli suostunut kulkemaan raunion ympäri, osoitti erästä kummallista kiveä, jonka muodot sumussa muodostuivat mahdottoman suureksi hevosen pääksi.

— Tässäkö se oli? — kysyi hänen herransa matalalla äänellä.

— Tässä oli, — vastasi palvelija ynseästi. — Se, joka tässä huoneessa asuu, hän on jättänyt hevosenpään jälkeensä sisään ratsastaessaan.

Bertelsköld jätti nyt hevosen ja pojan Istvanin hoitoon ja lähti yksinään nousemaan tuota osoitettua kiveä kohti, joka oli melkein puolivälissä raunion huipulle mentäessä. Vaellus oli lyhyt, mutta vaivaloinen: milloin luiskahti hänen jalkansa niljakassa sammalikossa, joka peitti näitä alkuaikain mullis-

tusten jäännöksiä; milloin siirsi hänen jalkansa jonkun kiven asemiltaan ja pani sen kumisten vierimään alas ikäänkuin kellarinholvin kattoa myöten. Raunio oli likeltä katsoen kadottanut säännöllisen muotonsa; kaikki näytti jylhältä ja sekavalta: harmaat kivimöhkäleet näyttivät sattumoisiltaan ja haavemaisesti päällekkäin ladotuilta. Ja se, mikä etäälle näytti hevosenpäältä, ei ollutkaan muuta kuin muodoton iso kivi, joka riippui raunion rinteessä ikäänkuin joka hetki siitä alas vyörähtääkseen.

Tämän kiven alla oli kolo niin iso, että mies mahtui siihen. Lähellä oleva litteä paasi näkyi kerran olleen asetettuna tuon kolon suulle, joka nyt oli auki. Raunio oli tähän muodostanut luonnollisen luolan,*) joka hädän ja vaaran aikoina varmaankin oli ollut seudun asukkaille oivallisena turvapaikkana, jota hätätilassa kävi puolustaminen voimallistakin vihollista vastaan.

Mutta eivät liene inhimilliset olennot huvinsa vuoksi etsineet turvaa tässä aukinaisessa haudassa, joka ammotti äänettömänä ja pimeänä raunion tuhatvuotisten kallioiden alta. Bertelsköldistä oli niinkuin täällä olisi jotain, jolla oli syytä kammoa päivän valoa. Samassa kuin hän kumartui alas, lemahti heikko savunhaju häntä vastaan; hän luuli näkevänsä himmeätä tulenvaloa luolan pohjassa, ja heti sen jälkeen keksi hän tikapuut, jotka olivat pystytetyt luolan suuta vasten ja selvästi osoittivat, ett'ei siinä asunutkaan henkiä, jotka eivät suinkaan olisi tarvinneet semmoisia apuneuvoja ylös- ja alaskiivetäkseen.

Tutkittuansa kahden pienen pistoolinsa sankkiruutia, joita hän aina Unkarin sotaretkestä asti kantoi vyössään, päätti nuori seikkailijamme astua alas tikapuita ja tutkia luolaa. Varmuuden vuoksi pudotti hän reiästä pienen kiven sisään ja päätti sen synnyttämästä äänestä, ett'ei luola ollut syvempi kuin että tikapuut sen pohjaan ulottuivat.

---

*) Välskäri luuli huomaavansa, että hänen kuulijansa pitivät kuvausta tästä luolasta hänen itsensä sepittämänä juttuna ja sai sen johdosta syytä muistuttaa kuuluisasta noitavuoresta Wöyrissä. Kansantaru arvelee näitä luolia jättiläisten tekemiksi, luulee niitä paholaisten pesiksi ja ammoin aikoja haudattujen salaperäisten aarteiden kätköiksi. Jotenkin todenmukaista on, että ne entisinä aikoina ovat olleet pakolaisten, rosvojen ja vääränrahan tekijäin turvapaikkoja.

Hän astui siis rohkeasti tikapuita alas, tuon tuostakin kuitenkin varovasti tutkien kapuloiden kestävyyttä ja katsahtaen taakseen, koska laskeutumisen piti käydä takaperin. Muutamia askelia astuttuaan oli hän tullut kirkkaasta aamuvalosta hämärään, jota aukosta tuleva päivänvalo heikosti valaisi. Vielä moniaita askelia, ja tämä hämäräkin katosi, jolloin täydellinen pimeys vallitsi ja valoreikä ylhäällä näkyi pyöreänä valoisana pilkkuna luolan katosta.

Luettuansa alun kolmattakymmentä kapulaa, saapui kreivi luolan pohjaan, jossa oli someroa ja liukkaita pikkukiviä. Kaikkein ensiksi kiintyi hänen huomionsa puoleksi riutuneesen valkeaan, joka paloi eräässä tämän maanalaisen asuinpaikan nurkassa, levittäen himmeätä valoaan tummille kivimöhkäleille, jotka olivat luolan seininä. Bertelsköld oli säännöttömässä kellarintapaisessa holvissa, joka ei ollut isompi, vaikkakin vähän korkeampi kuin tavallinen talonpojan tupa.

Kallioiden välissä lorisi pieni vesisuoni, joka vaaran aikana oli arvaamaton aarre tänkaltaisessa lymypaikassa. Paitse muutamia sammakoita, jotka luiskahdellen oikoivat

sääriään märillä kivillä, ei luolassa näkynyt yhtään elävää olentoa, mutta kaikki osoitti, että siinä kuitenkin aivan nykyjään oli asuttu. Tuli oli kenties noin tunnin verran palanut katsomatta; erään paaden päällä näkyi aterian tähteitä; ja kahden muun paaden päällä, joita oli makuusijoiksi käytetty, oli lampaannahkoja vuoteina.

Paitse näitä esineitä oli luolassa vielä kaikenlaisia työaseita, niinkuin valinkauhoja, alaisimia, vasaroita, pihtejä, sulattimia, valimia ja monenlaisten metallien jätteitä, joita näyttiin valmistettavan tässä maanalaisessa työpajassa. Bertelsköld oli nähnyt siksi paljon maailmaa, ett'ei antautunut vielä hänen aikanaan vallitsevan yleisen taikauskon valtaan. Mutta hän oli kumminkin liian nuori voidakseen kokonaan irroittautua tämän äänettömyyden ja haudantapaisen hämäryyden salaperäisestä vaikutuksesta, täällä 30 jalan syvyydessä, loitolla valosta ja elämästä ja paikassa, jossa ei mikään inhimillinen voima voinut tulla hänen avukseen, jos kalliot romahtaisivat hänen päänsä päälle. Vaikutus oli niin voimakas, että Bertelsköld hetkiseksi luuli sammuvan valkean valossa näkevänsä kääpiöiden ryömivän kallioseinän halkeamista esiin, ja pienillä mustilla käsillään tavoittelevan vasaroita, jatkaakseen työtänsä, jonka oli keskeyttänyt kutsumattoman vieraan tunkeuminen heidän maanalaiseen asuntoonsa.

Närkästyksissään tästä mielikuvituksensa tuottamasta harhaluulosta ja vähän pettyneenä toivossaan, kun ei löytänytkään niitä, joita etsi, päätti nuori soturi jättää enemmät tutkimukset sikseen ja palata takaisin valoisampaan maailmaan. Hän kävi siis etsimään tikapuita ja löysikin ne hetken aikaa haparoituaan, sillä tämä osa luolaa oli käynyt pimeämmäksi, kenties sentähden, että tuli oli sammumaisillaan.

Hän lähti nyt paluumatkalleen Ariadnen lankaansa myöten, nousten kapulalta toiselle, mutta pimeyttä kesti yhä. Olisihan hänen jo pitänyt nähdä tuo pyöreä valon reikä päänsä päällä. Vaan sitä ei näkynyt. Hän kapusi levottomasti edelleen ja tikapuut näyttivät hänestä nyt kahta vertaa pitemmiltä kuin äsken laskeutuessa, kun hän yhtäkkiä satutti päänsä jotain kovaa esinettä vasten. Hän hapuili käsin pimeydessä ja tunsi tulleensa tikapuiden yläpäähän, mutta aukko oli kadonnut, ja sen sijaan oli nyt sen suulla

raskas paasi, joka tietysti oli sama, mikä hänen alas astuessaan oli aukon vieressä. Tahallaan taikka tahtomattaan oli joku sulkenut häneltä paluumatkan, ja hän oli vankina tuossa kamalassa, pimeässä ja autiossa vuoren luolassa.

11. Waasan satamassa.

Käyttäen hyväksemme samaa oikeutta, joka välisti sallii jättää kuolevaiset epätietoisuuden tuskien kidutettaviksi, täytyy meidän nyt vähäksi aikaa jättää nuori luutnantti vankilaansa ja siirtyä takaisin Waasaan, jossa rikas ja mahtava valtiopäivämies Lauri Larsson vihdoinkin oli lähdön hommissa aiotulle matkalleen Tukholmaan ja valtiopäiville.

Oli lauantai-aamu ja juuri sama aamu, jolloin kreivi Bertelsköld ja hänen ratsaspalvelijansa, muutamia tuntia varemmin, harhailivat Vähänkyrön metsien sumussa. Erinäiset esteet olivat viivyttäneet Larssonin lähtöä. Joku muodollisuus oli laiminlyöty maaherran passia hankittaessa, ja valtiopäivämiehen valtakirja oli ollut vailla tarpeellisia allekirjoituksia. Tullikammari ei ollut antanut ulos laivan asiakirjoja, ja viskaali Spolin oli edellisenä päivänä panettanut kaksi matruusia putkaan katurauhan rikkomisesta. Lyhyesti sanoen, nuorat olivat epäkunnossa, niinkuin merimiehet sanovat, ja kenties oli joku vika Larssonin omassa päätöksessäkin, sillä ensin määrätty lähtöpäivä oli perjantai, ja tämän syyn katsoi moni jo yksinään riittävän viipymiseen. Kukapa tahtoi ja kukapa voi suurimmatta pakotta lähteä perjantaina matkalle? Se olisi sen ajan yleisen uskon mukaan ollut sama kuin antautua alttiiksi kaikkein pahanenteisten tähtien vaikutukselle.

Miten paljon Larsson itse näki hyväksi kuunnella ystäväinsä ja sukulaistensa puhetta perjantain onnettomasta merkityksestä, siitä ei ole mitään tietoja saatu, mutta varma on, että hän viisaan liikemiehen tavoin käytti viivytyksen

edukseen. Kaiken yötä lisättiin aluksen lastia paikkakunnan tavallisilla Tukholmaan vietävillä tavaroilla, etupäässä jyvillä, sitten voilla, lihalla ja suolakalalla, mutta myös tervalla ja piellä, joita kiireessä ei oltu ennätetty ennen laivaan panna. Vanha kirjanpitäjä, joka itse oli paikalla lastausta valvomassa, vietti unettoman yön satamassa, jota vastoin hänen esimiehensä lepäsi muutamia tuntia; mutta kun tämä vanha uskollinen palvelija oli valvonut edellisenkin yön, kävivät hänen luomensa raskaiksi, ja viimein putosivat verhot koko-

naan alas hänen silmäinsä eteen, hänen istuessaan laivasillalla lompakkoonsa merkitsemässä laivaan tuotuja tavaroita.

Hänen virka-intonsa näin väsähtäessä tapahtui, että sillalle tuotiin kuormallinen pieniä nassakoita, jotka ulkomuodoltaan olivat pikiä sisältävien puolinelikkojen kalttaisia ja joita toisinaan käytettiin lastin telkeeksi. Ne olisivat nyt olleet kirjaan pantavat. Mutta kun kirjanpitäjä nukkui, annettiin hänen nukkua ja tavara vietiin laivaan ja otettiin vastaan kirjaan panematta.

Sill'aikaa kohosi aurinko yhä ylemmä, paistaen suoraan kirjanpitäjä Grenmanin kasvoihin, niin että hän heräsi juuri

parahiksi vastaanottaakseen esimiestään, joka saapui satamaan perheensä kanssa klo 9 ja 10 välillä aamupäivällä. Passi ja asiakirjat olivat vihdoin viimein kunnossa, matruusit vapaina arestista, tuuli myötäinen, ja ankkuri aiottiin hetikohta nostaa. Sukulaiset tulivat laivaan sanomaan viimeisiä jäähyväisiä, ja kun osa porvaristosta oli osoittanut valtiopäivämiehelleen sen kunnian, että saattoivat häntä satamaan toivottaakseen hänelle onnellista matkaa, tarjottiin sen johdosta etevämmille vieraille ranskanviiniä ja miehistölle paloviinaa.

Larssonin vävy, raatimies Blom, piti apelleen puheen: hän sanoi häntä maan kaunistukseksi ja tuleentuneeksi tähäksi (jonka kuultuaan nahkuri Widlund kuiskasi viereisensä korvaan, että Blom vaan odotti riiheen päästäkseen) ja arveli hänen nauttiessaan kuninkaallisen majesteetin armoa ja valtakunnan herrain suosiota sekä valvovan porvariston etuoikeuksia että myöskin niin laittavan, että Waasan kaupunki saisi merikaupungin oikeudet, ja saisi ne yksinään Pohjanmaalla . . .

Mutta tässä keskeytti Larsson kiivaasti innokkaan vävynsä puheen sillä selityksellä, että hän piti kuninkaallista majesteettia kaikessa velvollisessa kunniassa, mutta mitä valtakunnan herroihin tuli, niin oli hän vapaa mies vapaassa valtakunnassa eikä tietänyt muista herroista kuin kuninkaasta ja laista. Ja kun tuuli alkoi kiihtyä, tahtoi hän nyt kiittää ystäviään siitä kunniasta, jonka he olivat hänelle osoittaneet ja sanoa heille sydämmelliset jäähyväiset.

Tätä vastaan ei ollut kenelläkään mitään muistuttamista, ja vaikka nämä hyvät ystävät vielä olisivatkin halunneet kurkistaa puoliankkurin pohjaan, salasivat he pettyneet toiveensa remahtaen iso-ääniseen hurraahuutoon, johon koko miehistö yhtyi.

— Kiitos ja kunnia! — vastasi laivan isäntä. — Ja nyt, pojat — kaikki selväksi!

— Hurraa patruuni Larssonille! — kaikui vielä kerran huuto raittiissa aamuilmassa.

— Hauska nähdä herrat kaikki näin iloisina! — virkkoi samassa hyvin tunnettu, vähän nenään honottava ääni, ja laivan lautaportin kautta astui sisään eräs pienoinen, laiha ja vaaleatukkainen olento, joka ei ollut kukaan muu kuin itse viskaali Spolin.

— Nostakaa ankkuri! huusi Larsson käskevästi ja laivuri uudisti käskyn.

— Anteeksi, — jatkoi viskaali hyvin kohteliaasti, mutta äänenpainolla, jossa jo edeltäpäin kuului huonosti salattua vahingon iloa — anteeksi, herra patruuni; mutta ennenkun laiva lähtee merelle, on minulla käsky toimittaa tarkastus.

— Mitä se merkitsee? — karjasi Larsson kiivaasti. — Minulla on selvät paperit tullikammarista . . .

— Se on mahdollista jatkoi viskaali olkaansa kohauttaen; — mutta minulla on selvät määräykset. — Ja samassa veti hän esiin kirjallisen käskyn maaherran virastolta, että »sattuneista syistä« tarkastus oli pidettävä Ester nimisessä laivassa, ennenkun sen oli lupa satamasta lähteä.

— Niinpä näkyy olevan, — vastasi Larsson ylenkatseellisesti silmäiltyään papereita. — Laivuri Märssi! — antakaa viskaalin tarkastaa mitä tahtoo, mutta tehkää se joutuin ja katsokaa, ett'ei mitään turmella. Jos hän särkee yhden ainoankaan uurteen tahi rikkoo yhden ainoankaan kannen, niin ottakaa todistajat, se tulee aikanaan velottavaksi.

— Elkää huolehtiko todistajista, ne ovat minulla itselläni, — vastasi viskaali vähän ylenkatseellisesti, käskien erään tullinpäällysmiehen ja erään kaupunginpalvelijan seuraamaan itseään. Ja kun hän, niinkuin näytti vaan näön vuoksi, oli pikipäin kurkistanut muutamain pressujen alle ja vilahdukselta katsahtanut kajuttaan, riensi hän rohkeasti alas ruumaan, jossa hänen vaaniva silmänsä hetikohta keksi yhden noista pienistä nassakoista, jotka oli viety laivaan, sill'aikaa kun kirjanpitäjä Grenman veteli viattomuuden unta laivasillalla.

— Lyö auki tuo nassakka! — komensi hän mahtavasti hämmästyneitä kätyreitään.

— Mutta pikeähän siinä on, rohkeni tullivirkamies nöyrästi muistuttaa, vähän närkästyneenä loukatun arvonsa puolesta.

— Lyö nassakka auki!

Viskaalia toteltiin, ja tuskin oli kantta kirveellä longistettu, ennenkun nassakasta vierähti kokonainen röykkiö kirkkaita ja uusia hopeariksiä.

Tullimiehet ja kaupunginpalvelijat ällistyivät. Laivuri ja matruusit, jotka uteliaina katselivat toimitusta, ällistyivät yhtä paljon. Kuin kulovalkea levisi laivassa tieto siitä, että Larsson kulettaa hopeata Tukholmaan ja on pistänyt kalliimmat nassakkansa telkeeksi tervan ja pien väliin.

Enin kaikista hämmästyi kuitenkin rikas kauppias itse tätä odottamatonta löytöä. Hänen ensimmäinen tuikea silmäyksensä kohtasi vävyä, raatimies Blomia, joka usein oli yrittänyt vetää appeaan nenästä kaikellaisilla salaisilla keinottelemisilla. Mutta hyvin arvoisan raatimiehen kasvot osoittivat niin vilpitöntä hämmästystä, että pikemmin voi luulla hänen epäilevän appeaan siitä, että tämä ehkä näin viekkaasti koetti riistää häneltä hänen tulevaa perintöään. Laivan ruumassa syntyi hetkeksi paljon merkitsevä äänettömyys.

— Nämä rahat eivät ole minun, eikä ole minulla niistä vähintäkään tietoa, — ärjäsi Larsson viimein närkästyksellä, jota ei huolinut salata.

— Se on hyvin mahdollista, että niin on, — vastasi viskaali sävyisästi. — Mutta patruuni suokoon anteeksi, että minä asiain näin ollen toistaiseksi olen pakoitettu kieltämään laivan lähtemästä.

Larssonin kärsivällisyys loppui. — Ja millä oikeudella, — huudahti hän, — rohkenette te estää valtiopäivämiestä määräpaikkaansa saapumasta? Missä se on kirjoitettuna, että laiva kielletään lähtemästä sentähden, että se vie hopeata yhdestä paikasta toiseen valtakunnan rajain sisällä?

— Hopeata? — vastasi Spolin ylenkatseellisesti, pitäen yhtä noista uusista rahoista isosta luukusta tulevaa valoa vasten. — Hopeata vieköön patruuni Larsson minne tahtoo valtakunnan rajain sisällä, mutta leimattujen tinakappaleiden kulettaminen ei luullakseni ole asetuksissa sallittua. Nämä rahat ovat kaikkityyni vääriä!

12. Esterin havainnot.

Jos Esterlaiva olisi halennut kahtia ja yhtäkkiä alkanut upota, olisi se tuskin synnyttänyt suurempaa hämmästystä kuin tuo ainoa pieni sana *väärä raha*. Kun Kaarle XII:nnen raskaat kupariplootut ja Görtzin rahamerkit vielä jotenkin yleisesti olivat kulkemassa, oli hopearaha sitä vastoin harvinaista ja sitä katseltiin jonkinlaisella kunnioituksella. Joskus oli tätä rahalajia koetettu törkeästi jälitellä, ja saksalaisten tinanvalajain oli onnistunut salaa tuoda maahan jokunen määrä tätä petollista tavaraa. Mutta vaikkakin tämänlainen petos ei ollut aivan tuntematonta, oli kumminkin kovin hämmästyttävää, että tuota väärää rahaa nyt tavattiin ei ainoastaan näin tavattoman suuri määrä, vaan että se myöskin oli tavattoman hyvästi mukailtua, niin että tarvittiin vanhan nuuskijan tarkka vainu sen oikean arvon ilmisaamiseksi. Se epäluuloinen murina, joka oli ollut vastauksena viskaalin ensimmäiseen vaatimukseen, lakkasi kuitenkin samassa, kun tämä innokas virkamies huolettomasti pudotti rahan ruuman pohjaan eikä mitään oikean hopean helähdystä kuulunutkaan.

Liikemiehen semmoisen kuin Larssonin silmissä oli tuskin mitään maan päällä inhoittavampaa kuin väärät rahat. Ensimmäisestä hämmästyksestä toinnuttuaan selitti hän suoraan, että tämän asian alla piili joku ilkeä salahanke, ja että hän, ollen loukkaamaton valtiopäivämies, ei siitä huolinut, vaan aikoi jatkaa matkaansa. Johon viskaali Spolin kohteliaasti muistutti, että se asia oli kokonaan patruunin omassa vallassa ja että vaan hänen laivansa Esterin tulisi tällä kertaa jättää lähtönsä toistaiseksi.

Larsson vaati ankaraa tutkintoa, ja innokas viskaali vastasi, että se kyllä tulisi pidettäväksi, mutta laillisessa järjestyksessä, oikeuden ja pöytäkirjain edessä. Vihastunut laivan isäntä rupesi siis itse pitämään tutkintoa. Mutta se oli mahdotonta: hänen kirjurinsa oli nukkunut, ja se vaan saa-

tiin selville, että tuntemattomat miehet olivat tuoneet nässakat sillalle, jonka jälkeen ne muun tavaran kanssa oli viety laivaan.

Nyt tutkittiin muutkin nassakat ja havaittiin, että ne aivan oikein sisälsivät pikeä eikä rahaa. Ei tiedetty, mitä oli kaikesta tästä ajateltava.

Laivassa oli kumminkin valtiopäivämiestä saattaneiden sukulaisten ja ystäväin joukossa eräs hentoinen olento, joka tähän asti ääneti ja kenenkään huomaamatta oli vilkkain silmin katsellut asiain menoa, ja se oli Ester Larsson, kauppamiehen nuorin tytär. Hän luikahti nyt isänsä luokse ja kuiskasi, viskaaliin vilkaisten: — Kysykääpä häneltä, mitenkä hän hetikohta löysi sen nassakan, jossa rahat olivat.

Tytön huomautus oli paikallaan, ja isä, joka harvoin kysyi neuvoa keneltäkään kuolevaiselta, näki nyt hyväksi seurata tyttärensä osoitusta.

— Mitenkäkö? — vastasi viskaali Spolin silminnähtävästi hämillään. — Siten, että rahanassakka sattui olemaan päällimmäisenä.

Ester sysäsi, ikäänkuin sattumalta, pienellä jalallaan tuota tyhjennettyä, nyt laivankannella olevaa nassakkaa ja huomautti kuin sivumennen, että sen reunassa oli pykälä, jonkalaista ei ollut muissa nassakoissa.

Viskaali selitti tämän sattumaksi, joka ei häneen kuulunut. Mutta hän oli tullut tekemisiin kiusanhengen kanssa, joka ei niin hevillä päästänytkään häntä käsistään.

— Missä viskaali Spolin oli viime yönä kello 1:n ja 2:n välillä aamulla? — kysäsi Ester nokkelasti ja hänen ruskeat silmänsä vilkkuivat niin oudosti, että hämmästynyt oikeuden palvelija seisoi hetkisen aikaa tyrmistyneenä ja äänetönnä. Vaivoin sai hän änkytetyksi, että hän oli täällä syyttäjänä eikä syytettynä, ja ett'ei hän ollut velvollinen tyhmiin kysymyksiin vastaamaan. Hän oli kaiken yötä nukkunut levollisesti vuoteellaan.

— Viskaali saattaa vastata kuitenkin, — vastasi Ester yhtä ilkamoisesti. — Mutta jos viskaali nukkui, niin kenties ei vuode ollut oikein hyvästi laitettu. Sanonko, missä viskaali nukkui?

— Viekää pois tuo nenäkäs tyttöreppana ja väistykää, että saan korkean kruunun puolesta panna ruuman sinettiin,

kunnes asianmukainen tarkka tutkimus toimitetaan — jatkoi virkamies, tahtoen kaikin mokomin päästä kiusanhengestään.

Mutta Ester kallistui ihan hänen korvaansa ja kuiskasi hiljaa: — Elkää kieltäkö, viskaali, että olitte kello 1:n aikana viime yönä hiidenkiukaan luona Vähänkyrön metsässä.

Jos ukonnuoli olisi iskenyt pöytä- ja kannekirjain keskeen hänen virkahuoneessaan, ei vaikutus olisi ollut ankarampi. Tuo tyrmistynyt mies näkyi läsnäolevain hämmästyneistä kasvoista etsivän vahvistusta johonkin kovin odottamattomaan huomioon, ja hänen puolustuksensa rajoittui siihen, että hän heikosti jupisi: »näytä toteen!»

Mutta eipä Ester päästänyt häntä käsistään. — Antaako viskaali hetikohta laivan purjehtia ja selittää kaikkityyni väärinkäsitykseksi? — kuiskasi hän taas, pannen painoa sanoihinsa.

Tuo onneton mies oli kuin kärpänen, joka iloisesti lennellessään on tarttunut hämähäkinverkkoon. — Siinä nyt on seuraus siitä, kun vanhemmat eivät kurita lapsiaan! — huudahti hän ja läheni samalla laivan porttia, pitääkseen selkänsä vapaana.

— Mitä sinä sanot, Ester? — kysyi Larsson.

— Minä sanon, että viskaali voi tavata vanhoja tuttuja, jos välttämättömästi niin tahtoo, — vastasi Ester, kenkänsä kannalla pyörähtäen ja osoittaen erästä vanhanpuoleista miestä, joka istui muutamassa venheessä laivan kupeella, puettuna avaraan harmaasen takkiin, ja näkyi kuuluvan soutajain joukkoon. Viskaali Spolin vilkasi mieheen laivan laidan yli ja seuraus siitä oli niin merkillinen, että hän hetikohta, jalka portailla, selitti koko suuren löytönsä väärinkäsitykseksi. Päivän selvä asia oli, sanoi hän, että patruuni Larssonilla ei ollut mitään tietoa tuosta luvattomasta yrityksestä, eikä tahtoisi hän millään muotoa olla estämässä niin kunnianarvoista miestä saapumasta asianomaiseen paikkaansa valtakunnan säätyjen kokouksessa. Hän, Spolin, olisi vast'edes ottava kaikkea mahdollista selkoa tästä ikävästä asiasta eikä hänellä suinkaan olisi mitään sitä vastaan, että laiva hetikohta lähtisi purjehtimaan, jonkatähden hän ei myöskään tahtoisi läsnäolollaan tämän enempää olla kenellekään vaivaksi, vaan toivotti hän vaan kaikille onnellista matkaa.

Esterin havainnot.

Näin sanottuaan laskeutui hän venheesensä, useita kertoja taakseen katsahtaen, ikäänkuin peläten saavansa tervasangon täyden niskaansa, ja poistui pian venhettään nopeasti soudattaen laivan kupeelta.

Oli kenties onneksi tälle uskolliselle virkamiehelle, ett'ei kukaan lähdön hommassa joutanut kyselemään syitä tähän kummalliseen muutokseen hänen virka-innossaan. Laivassa tuli kova kiire, vieraat astuivat alas kannelta venheisinsä, ja purjeita alettiin nostaa. Larsson sulki tyttärensä syliinsä ja kuiskasi hänelle jotain semmoista, että hän toisi hänelle koreita vauvoja ja sokeriryyniä Tukholmasta palkinnoksi hänen osoittamastaan älystä.

Luultavasti tunsi Ester noiden lupausten, jotka nyt kuuluivat hänestä niin lapsellisilta, loukkaavan itseään, koska hän punastui ja kääntyi pois. Isä katseli häntä: hänestä näytti niinkuin tytär olisi kasvanut päätänsä pitemmäksi eilisestään. Hänen alahuulensa venähti ylähuulta pitemmälle, niinkuin aina tapahtui, kun joku tähdellinen päätös oli tekeillä, ja vähän mietittyään kysyi hän yhtäkkiä, halusiko Ester lähteä hänen mukanaan Tukholmaan.

Pieni vallaton tyttö säpsähti, katseli isäänsä suurin silmin ja vastasi hetikohta, että juuri sitä oli hän hartaimmin halunnut, vaikk'ei ollut uskaltanut pyytää. — Ja saanko minä nähdä kuninkaan? Entä linnan! Entä ne kauniit upseerit, joilla on töyhtöjä hatussa! Ja saanko katsoa, kun sota alkaa?

Ankaran isän kasvot rypistyivät, mutta pilvi haihtui pian. — Minä lupaan, että saat nähdä kuninkaan, — vastasi hän, — mutta siihen sinun täytyykin tyytyä. Hyvä tyttö ei huoli loistavista hullutuksista. Muista, pikku hupakko, ett'et pääse mukaan ainoastaan huvitellaksesi, vaan myöskin oppiaksesi jotain hyödyllistä, jota et saa täällä kotona oppia. Minä panen sinut parhaasen kouluun ja sinä saat oppia enemmän kuin kukaan neiti, ja sinun tulee tuottaa vanhalle isällesi kunniata.

— Minä saan nähdä kuninkaan! Minä saan nähdä kuninkaan! — huudahti Ester, joka tämän merkillisen uutisen tähden kokonaan unohti tuon hänen mielestään hyvin mitättömän lisäyksen koulusta. Ja ihastuksissaan täydensi

hän hetikohta lauseensa: — Minä saan nähdä Kaarle kahdennentoista! Minä saan nähdä sodan!

— Jumalan ja säätyjen avulla toivon, ett'et tule sitä näkemään, — sanoi isä hymyillen. Mutta jo on aika, että laittaut valmiiksi, lapseni. Veronika, katso että tyttö heti joutuu valmiiksi; olemme jo ilmankin tarpeettomasti viipyneet.

— Mutta, isä hyvä, — muistutti sisar, joka nyt vasta suureksi hämmästyksekseen kuuli puhuttavan tästä odottamattomasta lähdöstä, — ei Ester voi lähteä niine hyvineen. Täytyyhän meidän toki lähettää kotiin noutamaan paitoja ja sukkia, ja se musta juhlaleninki, ja ne uudet kengät, ja matkahuntu, ja hillikka, ja kultaketjut, ja mahdotonta on hänen lähteä ilman harmaata villahametta, ja sitten vielä tarvitsee hän kauhtanansa merellä, ja se uusi harso, jonka hän mennä kesänä sai, ja pitsikalvoiset, ja se pieni ompelulipas, ja uusi testamentti ja virsikirja, ja käsipuuhka, ja helminauha ja . . .

— Lakkaa jo rojujasi luettelemasta! Minkätähden et sitä ennen ajatellut? Mutta ei lapsi saa vilustuakaan. Riennä siis kaupunkiin noutamaan välttämättömimpiä, mutta koristeet jääköot kotiin . . . Niin, tuota, että kultaketjut voit ottaa, ja helminauhan ja sormuksen; lapsi ei saa olla kuin kerjäläiskakara, ja se maksaa rahaa, jos kaikki semmoiset ostetaan uudestaan. Ja kuulesta, Grenman, sinä menet Veronikan kanssa ja lähetät puodista lapselle vähän rusinoita ja manteleja eväääksi. Pidä renkejä tarkasti silmällä, mies, eläkä nuku kynttilän ääreen! Anna suomalaisille määrän perästä viinaa, ett'eivät käy vallattomiksi, ja pidä tupakkia säästäin, Grenman, siinä on kyllä, kun saavat pari lehteä kaupantekiäisiksi, jos terva on sakeata ja tynnyrit hyvästi täytetyt. Mutta (ja tämä sanottiin kuiskaamalla) pidä Blomia silmällä, ett'ei saa tarjota enemmän kuin me, ja jos jotain siihen suuntaan havaitset, niin elä sääli yhtä kappaa suoloja ja paria savipiippua, pitääksesi talonpoikia hyvällä tuulella. Eläkä mittaa kamlottia ja karttuunia tytöille enemmän kuin akoillekaan, sinä vanha narri, ja varo poikia, ett'eivät pääse lakerilaatikkoon. Maltahan — me tarvitsemme vähintäin tuhannen neljäsataa tolttia lankkuja syksyksi; se ei tee mitään, jos Blom saapi odottaa. Katso humalatarhaa, ja pitele tarkasti maustimia: kahta luotia enempää ei saa inkivääriä

kulua talon tarpeihin viikossa. Ja vielä yksi asia! Jos maaherra tahi hänen väkensä pyytävät jotain velaksi puodista, niin vastaa kohteliaasti, mutta varmasti, ettei siitä voi olla puhettakaan. Minä tunnen ne isot herrat kunigasvainajan hallituksen ajoilta; ne ovat niin kauvan ottaneet maksutta sodassa, että ovat unohtaneet maksamasta rauhan aikana. Mutta jos se nuori mies Bertelsköld joskus sattuu olemaan rahapulassa ja jos hän haluaa koettaa meidän flanderilaista verkaamme tai maistaa espanjalaista viiniämme, niin saakoon sen tehdä; sillä on hyvät paperit ja voi maksaa kaksikymmentä prosenttia luotostaan ja — no niin, Jumala olkoon kanssasi, hyvä Grenman! Jo on aika, että laittaut maihin.

Sill'aikaa kuin isä kuiskutti noita salaisia neuvoja uskotun apumiehensä korvaan, oli Ester yht'äkkiä käynyt miettivän näköiseksi. Hänen nähtiin hyppäävän alas ainoaan jälelle jääneesen venheesen, joka laivan kupeella odotti hänen sisartaan kaupunkiin, ja puhuvan innokkaasti ja hiljaa saman miehen kanssa, jonka nähtyään viskaali oli niin yht'äkkiä muuttanut käytöksensä. Vanha soutaja pudisti useita kertoja tyytymätönnä päätänsä, mutta näytti viimein myöntyvän johonkin hyvin hartaasen pyyntöön, ja hänen kuultiin mutisevan jotain siitä, että itsepintaisten lasten täytyy saada tahtonsa täytetyksi. Heidän puheensa keskeytyi kumminkin Veronikan ja Grenmanin venheesen astuessa, jonka jälkeen venhe kiireesti poistui laivan kupeelta, sittenkun Ester oli taas sen kannelle kiivennyt.

13. Loppu seikkailuun Vähänkyrön metsässä.

Mutta jo on aika palata vangin luo, jonka kohtalo kenties jo on alkanut lukijata huolettaa, ja me siirrymme sentähden taas takaisin hiidenkiukaalle Vähänkyrön metsässä, jossa kreivi Kaarle Viktor Bertelsköld niin odottamattaan huomasi olevansa vuorenkoloon suljettuna.

Pikavihaiselle nuorelle miehelle, jonka maltti harvoin ulottui pitemmälle kuin kädestä miekan kahvaan, oli tämä vasten tahtoaan vangiksi joutuminen hyväksi harjoitukseksi odottamisen taidossa. Ei Bertelsköld kuitenkaan sitkeättä vastarinnatta vapaudestaan luopunut. Saatuaan selville, että luolaan ei ollut kuin yksi ainoa reikä, johon hän vaan tikapuiden avulla voi päästä, rupesi hän alhaalta löytämällään rautakangella vääntämään pois paatta, joka oli reiän edessä. Paaden poistaminen ei tuntunut hänestä mahdottomalta: hän oli osaksi perinyt isänsä tavattomat ruumiinvoimat, ja vaikka hänen asemansa olikin ylen hankala, väistyi paasi kumminkin vähitellen, niin että päivänvaloa pilkoitti reiästä sisään. Vielä muutamia iskuja ja hän voi pistää kätensä rakoon. Hänen malttamattomuutensa kasvoi; hän longisti paatta kaikin voimin. Mutta tätä yritystä ei hänen jalkanojansa kestänyt; tikapuut katkesivat hänen allaan, ja hän suistui pirstaleiden kanssa alas luolaan.

Onneksi ei tässä keikauksessa kuitenkaan käynyt niin pahasti kuin olisi voinut luulla. Iloissaan siitä, että toki kädet ja jalat vielä olivat tallella, nousi nuori sotilas taas seisoalleen ja alkoi tutkia asemaansa. Ei ollut enää mitään toivoa päästä omin voimin luolan suulle, ja siintävä valojuova hänen päänsä päällä näytti vaan ilkkuvan hänen voimatonta vihaansa.

Hänen täytyi siis tyytyä tilaansa. Hän meni juuri sammumaisillaan olevan valkean luo ja sai sen viritetyksi. Sen valossa näki hän karkean reikäleivän, rasian, jossa oli voita ja toisen, jossa oli suolakalaa. Kun on kaiken yötä

metsiä samonnut, on sellainen löytö varsin tervetullut ja Bertelsköld pitikin hetikohta aterian hyvänään. Se oli oivallinen ja luolan vesisuoni piti särpimestä huolen. Kun vaan olisi ollut hyvää seuraa ja toivoa päästä pian vapaaksi, niin olisi tässä ollut yhtä mukava olla kuin ennen sodan aikana vartiotulen ääressä.

Nälän sammutettua pääsi huoleton nuoren miehen mielikin virkoamaan, ja huolehtimatta juuri sen enempää kohtalostaan, heittäytyi Bertelsköld löytämiensä nahkasien päälle lepäämään ja vaipui, yön vaivoista väsyneenä pian levolliseen ja virkistävään uneen.

Arvattavasti oli hän nukkunut hyvinkin kauvan, sillä hän tunsi perin pohjin levänneensä, kun heräsi siitä, että joku astui hänen jaloilleen. Hän nousi istumaan, ja näki edes-

sään viisi tai kuusi miestä, jotka räiskävän päresoihdun valossa häntä katselivat.

Ensi töikseen aikoi hän tarttua aseihinsa, mutta ne eivät olleetkaan saatavissa. Miekka oli vedetty tupestaan, pistoolit, jotka hän oli laskenut viereensä, olivat poissa. Sen enempää miettimättä hyppäsi hän seisoalleen, koppasi rautakangen, jolla oli turhaan koettanut vääntää paatta syrjään, ja asettui selin kallioseinää vasten.

Tämä kaikki tapahtui niin ravakasti, että luolaan äsken tulleet miehet eivät yrittäneetkään häntä estämään. He katselivat milloin häntä, milloin toisiaan, eivätkä näyttäneet tietävän, mitä tekisivät.

Viimein astui yksi heistä esiin ja piti jonkunlaisen kuulustelun siitä, kuka vieras oli, mistä hän tuli ja mitä varten hän oli täällä vuorenkolossa. Bertelsköld vastasi epäröimättä, että heitä ei liikuttanut, kuka hän oli; hän tuli Waasasta ja etsi erästä Lauri eli Laurikainen nimistä miestä, jonka hän luuli olevan tässä luolassa. Reikä oli ollut suljettuna, kun hän oli tahtonut lähteä täältä pois, ja jos he auttaisivat häntä löytämään sen miehen, jota hän etsi, oli heillä kunniallinen palkinto odotettavissa.

Tästä vastauksesta seurasi neuvottelu, jota pidettiin matalalla äänellä, ja Bertelsköld näki nyt, että yhdellä noista tuntemattomista miehistä oli hänen pistoolinsa, toisella hänen miekkansa ja että muut olivat varustetut sekä kirveillä että myöskin puukoilla, jotka paikkakunnan tavan mukaan riippuivat nahkavyössä kunkin kupeella.

Sama mies, joka äskenkin oli puheen alottanut, sanoi nyt suoraan, että he kyllä tiesivät, kenen kanssa heillä oli tekemistä, nimittäin sen ruotsalaisen viskaalin kanssa, joka edellisenä iltana oli käynyt pappilassa vakoilemassa. Nyt oli tuo sama viskaali hiipinyt tänne nuuskimaan heidän hankkeitaan ja panemaan Lauria kiinni, mutta siitä ei tulisi mitään; hänen olisi parasta lukea isämeitänsä, sillä he eivät ole narreja, eivätkä päästä häntä ulos heitä ilmi antamaan; niin ett'ei viskaalin tarvitse luullakaan pääsevänsä yhtä eheänä ylös kuin oli tullut alas.

Bertelsköld vastasi hätäilemättä, ett'ei hän ollut se, joksi häntä luulivat, vaan että oli luutnantti kruunun palveluksessa, ja he saisivat kalliisti maksaa, jos kärventäisivät

hiuskarvankaan hänen päästään. Ei hän aikonut antaa heitä ilmi, vaan varoitti heitä pysymään vähän loitommalla rautakangesta, jonka kanssa ei ollut hyvä leikkiä laskea.

Mielessään ei nuori soturi kuitenkaan ollut aivan niin levollinen kuin oli olevinaan. Hän tiesi hyvin kyllä, että nämä olivat nyt noita isonvihan aikuisia miehiä, joista maaherra Frölich oli häntä varoittanut, ennenkun hän lähti tälle vaaralliselle retkelle, — villiytyneitä entisiä partiolaisia, jotka eivät olleet nähneet hyväksi taipua yhteiskunnallisten lakien määräämän järjestyksen alaisiksi, vaan kuljeksivat yhä edelleen metsissä ja harjoittivat kiellettyjä ammatteja, — sanalla sanoen, haaksirikkoon joutuneita pitkällisen ja hirmuisen sodan myrskyissä, joiden aallot tarvitsivat miespolvia asettuakseen ja silitäkseen niinkuin kuohuvan meren maininki vielä kauvan vaahtoisena murtuu rantoja vasten.

Luultavasti oli hänen uhkauksensa jotain vaikuttanut, sillä sen jälkeen pidettiin taas uusi neuvottelu miesten kesken, mutta päätös ei ollut rauhoittava, sillä päresoihtu viskattiin maahan ja siitä syntyneessä hämärässä kuuluivat anastettujen pistoolien hanat jo napsahtelevan. Asema alkoi käydä vaaralliseksi. Aika oli kallis. Bertelsköld tarttui molemmin käsin rautakankeensa, päättäen rohkeasti karata rosvojen kimppuun ja ennemmin käydä yksinään taisteluun heitä kaikkia vastaan kuin antaa vastustamatta ampua itsensä omilla aseillaan.

Mutta ennenkun hän ennätti ryhtyä tähän hurjanrohkeaan tekoon, jonka tulos oli hyvinkin epätietoinen noin sitkeitä ja kaikenlaisiin taisteluihin hyvin tottuneita miehiä vastaan taistellessa, kuului ylhäältä valoreiästä pyypiiskun hieno vihellys. Miehet näyttivät hätkähtävän. Mutta vähän aikaa epäröityään, vastasivat he merkkiin samalla lailla. Heti sen jälkeen pimeni valoreikä, ja harmaasen takkiin puettu mies laskeutui alas köyttä myöten, joka riippui reiästä luolan pohjaan.

— Mihinkä olette panneet sen vieraan herran? — kysyi äskentullut ankaralla ja komentavalla äänellä, kun ei heti, kirkkaasta päivänvalosta tultuaan, voinut eroittaa esineitä tuolla alhaalla.

— Hoi, toveri, jos olette kelpo mies, niin auttakaa minua kurittamaan noita konnia, jotka ovat varastaneet aseeni! — huudahti Bertelsköld, iskien rautakangella kallioon, niin että kivi kipenöitsi.

— Oletteko siellä? — vastasi mies. — Luulin jo, ett'ei kukaan ammattiin kuulumaton voisi pysyä kymmentä minuuttia elävänä hiidenkiukaassa. Antti, anna miekka takaisin herralle; — Mörtti, anna hänelle pistoolit! Minä vastaan miehestä.

Rosvot eivät näyttäneet aikovan totella. He jupisivat vihaisesti jotain siitä, että oli mieletöntä antaa kruunun koirien nuuskia heidän piilopaikkaansa.

— Mitä nyt? — ärjäsi mies. — Enkö ole sanonut, että vastaan hänestä? Aseet takaisin, muuten teidät piru perii! Ettekö häpeä, mokomat pelkurit, hiipimästä miehen kimppuun, joka eilen niin mainiosti suoriutui pikihousujen käsistä Larssonin pihalla!

— Mutta sotamiehetpä pitivät hänen puoltansa, hän on kruunun nuuskijoita! — väitti jyrkästi ja pelkäämättä yksi hätyyttäjistä, joka nähtävästi oli itsekin ollut mukana eilisessä väentungoksessa Waasassa.

— Se ei ole totta, — minä näin hänen heittävän yhden sotamiehistä portailta alas. — Valhetelkaa heille jotain elkääkä Jumalan tähden hiiskuko sanaakaan siitä, että olette maaherran väkeä, — kuiskasi hän samassa Bertelsköldin korvaan ruotsiksi äänellä, josta voi huomata, että hän pelkäsi kapinata.

Mutta tämä varoitus vaikutti päinvastoin ja kiihoitti vaan nuoren aatelismiehen ylpeyttä. — Olenhan sanonut teille lurjukset, — huusi hän, — ett'en tahdo teitä ilmiantaa; mutta tietäkää, että minä asun maaherran luona ja olen hänen sukulaisensa.

Nyt vasta melu nousi. — Siinä sen nyt kuulette! Ja juuri Laurin hän tahtoo viedä linnaan! — Samassa laukesi toinen pistooli niin lähellä, että sen tuli kärvensi Bertelsköldin mustaa tukkaa. — Toinen tähdättiin aivan hänen päätänsä kohti; mutta käteen, joka sitä ojenti, sattui rautakanki niin voimakkaasti, että pistooli putosi maahan ja laukesi.

Tappelu olisi epäilemättä käynyt veriseksi, ell'ei se mies, jota Lauriksi nimitettiin, olisi hypännyt väliin, huolimatta

siitä, että joku niistä kirveistä ja puukoista, joita hämärässä heilutettiin, olisi voinut käydä häneen. — Hullut! — huusi hän vimmastuneille miehille, — oletteko koskaan kuulleet puhuttavan vahvasta majuurista?

Tämä nimi vaikutti ihmeellisesti. Iskevät aseet pysähtyivät, huudot ja kiroukset vaikenivat ja rosvot näyttivät epäröivän.

Lauri käytti tätä tilaisuutta hyväkseen. — Hävetkää! — huusi hän. — Majuurin aikana seisoimme me yksi kuutta täysissä aseissa olevaa miestä vastaan ja tässä seisotte te kuusi yhtä vastaan, jolta vielä olette aseensakin riistäneet! Jos teillä olisi hiukankaan kunniantuntoa, te käsillänne kantaisitte majuuri Bertelsköldin poikaa?

— Onko hän vahvan majuurin poika? — jupisivat miehet nähtävästi hämmästyneinä.

Vahvan majuurin nimellä oli Kustaa Bertelsköld näillä tienoin tunnettu ja sillä nimellä häntä mainittiin, kun kerrottiin hänen urotöistään, jotka vielä elivät kansan suussa tämän kertomuksen aikana.

— Minä sanon teille, että hän on *vahvan majuurin* poika, — jatkoi Lauri, — ja jos tietäisitte, mitä varten hän on tänne tullut, niin kiittäisitte minua siitä, että olen estänyt teitä tekemästä suurinta tyhmyyttä elämässänne. Hän on tullut tänne, pojat, hankkiakseen teille jotain tekemistä. Hän tahtoo hankkia meille sotaa!

Tuskin oli tämä sanottu, kun kaikki oli muuttunut. Murha-aseet putosivat rosvojen käsistä; nämä hurjistuneet, yhteiskunnasta sysätyt miehet tunkeilivat nyt nuoren soturin ympärillä, likistivät hänen käsiään, rukoilivat anteeksi, ja se heistä, jonka oikea käsi riippui lyönnistä hervotonna, ojensi nyyhkien vasemman kätensä saadakseen hänkin osansa sen miehen anteeksi-annosta, jonka he vastikään olivat tahtoneet koston ja pelon kiihoittamina tappaa.

— Nuori herra, — sanoi Lauri yksinkertaisen arvokkaasti nuorelle kreiville, joka seisoi siinä liikutettuna ja hämmästyneenä, — te ehkä joskus jätätte pojan jälkeenne. Pitäkää huoli siitä, että hän perii teiltä nimen, joka karistaa maahan aseet hänen vihollistensa käsistä ja voi lämmittää jälkeentulevaistenkin sydämmiä! Mutta tulkaa, — kuiskasi hän, — jo on aika lähteä tästä paikasta; teitä haetaan kaik-

kialta, enkä minä millään muotoa soisi vainukoirain etsivän teitä täältä hiidenkiukaasta.

Nämä sanat kuultuaan riensivät kaikki luolan suulle, josta köysi riippui äskeisten tikapuiden sijalla.

14. Istvanin seikkailu.

Kun kreivi Bertelsköld nousi ylös hiidenkiukaan sisästä, oli aurinko jo ehtinyt keskipäivän korkeuden ohi. Mikä suloinen tunne nuorelle mielelle nousta kosteasta kylmästä pimeydestä kuin haudan sisästä kirkkaasen päivänvaloon, keväiseen ilmaan, vapauteen, elämään ja raittiisen tuuleen kuulemaan kaikilta oksilta heläjävää linnunlaulua! Vaikutus oli niin voimakas, että nuori soturi hiljaisessa mielessään lähetti sanattoman kiitoksen vapaudestaan ja elämästään maailmoiden Herralle; sillä eivät olleet myrskyiset onnenvaiheet eivätkä aikakauden jo silloin alkavan epäuskon kiusaukset voineet hänen mielestään poistaa niitä rukouksia, joita hänen äitinsä, joka vastoinkäymisten koetuksissa oli oppinut Jumalata pelkäämään, oli hänelle opettanut hänen lasna ollessaan. Lapsen rukous on kuin lähteen suoni maassa; talvien lumet tuiskuttavat sen umpeen ja kalliot paneutuvat raskaina hiedalle, mutta salainen suoni lirisee alla ja nurmi sen päällä vihannoi.

Bertelsköld kysyi heti, missä Istvan oli. Mutta tämä uskollinen palvelija oli kadonnut. Bogatir ja opas olivat poissa. Mutta sen sijaan, että kertoisimme ne tiedot, joita Laurin onnistui miehiltä hankkia kadonneiden kohtalosta, palaamme me kertomuksessamme siihen hetkeen, jolloin palvelija näki herransa luolaan katoavan ja itse jäi vartijana seisomaan hiidenkiukaan juurelle.

Ei ollut hän kauvan seisonut siinä toinen käsi hevosen ohjissa, toinen pojan niskassa, kun näki hevosen ja kärryt, jotka, kahdeksan miehen vartioimina, vaivaloisesti pyrkivät

Istvanin seikkailu.

eteenpäin koleikkoa metsätietä myöten. Miehet puolestaan näyttivät hämmästyvän nähdessään oudon ihmisen hiidenkiukaan luona, ja neljä heistä erosi heti tovereistaan, pyrkien suoraan Istvania kohti. Yksi heistä näytti hänelle viinapulloa. Mutta he olivat yhtyneet mieheen, joka satoja kertoja oli seisonut vahdissa vaaroja ja vihollisia vastaan. Istvan veti tyynesti pistoolin satulakotelosta ja odotteli näin varustettuna outojen miesten tuloa.

Vaan näistä ei tuo tuollainen teko ollut aivan mieleen. He seisahtuivat neuvottelemaan, erosivat sitten toisistaan ja lähenivät neljältä eri haaralta ilmeisesti vihamielisessä tarkoituksessa.

Istvan käytti epäedullista asemataan hyväkseen niin paljon kuin voi, asettui selin hevoseen ja viritti pistoolinsa hanan. Kovaksi onneksi tuli hän tätä tehdessään päästäneeksi pojan käsistään, jolloin tuo ilkipintainen nulikka puikahti hevosen mahan alatse tiehensä. Hätyyttäjät tulivat yhä likemmä, ja nyt alkoi seuraava lyhyt keskustelu:

— Toveri, tahdotko ryypyn aamukylmääsi?

— Suuri kiitos, toveri. Tahdotko lyijyä maksuksi?

— Kuuleshan, mitä hevosesi maksaa?

— Varkaan pääkallon, jos niin välttämättömästi tahdot tietää.

— Kaunis elukka. Liekö vanhakin?

— Vähän vanhempi, luullakseni, kuin se nuora, jossa kerran tulet killumaan.

— Annapa kumminkin, kun katson suuhunsa.

— Varo; — se puree!

Mutta sen pitemmälle ei tämä miehuullinen palvelija ennättänyt jatkaa suunsa soittamista, kun tunsi jonkun takertuvan jalkaansa ja vetävän häntä kumoon. Kun ei hän ollut osannut ollenkaan olla varuillaan tätä vihollista vastaan, joka ei ollut kukaan muu kuin se sama pieni hirtehinen, joka oli tehnyt niin paljon kiusaa tänä yönä, koetti Istvan nyt kaikin voimin riuhtoa jalkaansa irti. Vaan samassa olivat miehet hänen kimpussaan ja yksi heistä nakkasi hevosenloimen hänen päänsä ympärille. Siinä hurjassa painiskelussa, joka nyt alkoi, laukesi pistooli ja pääsivät rosvot, jotka nähtävästi olivat yhtä harjaantuneet kuin hän itsekin tällaiseen leikkiin, viimein voitolle ja saivat köytetyksi Ist-

vanin, joka kuitenkin sitä ennen teki mitä urhoollisinta vastarintaa. Luultavasti oli joku heistä voiton saatuaan ollut niin varovainen, että asetti paaden luolan suulle.

Kuohuen voimatonta vihaa ja voimatta nähdä tai kuulla mitään hevosenloimen alla, tunsi Istvan, kuinka roistot nostivat hänet hevosen selkään, jonka tehtyä yksi heistä kiipesi hänen taaksensa ja karkasi pois saaliinsa kanssa nopeudella semmoisella, ett'ei sitä olisi uskonut mahdolliseksi näin koleikolla maalla.

Hetkisen kuluttua eroitti vangin tottunut korva tasaisemmasta ja pehmeämmästä kavion töminästä, että oli tultu raivatulle tielle, ja ratsastusta jatkettiin nyt yhä nopeammin ja lakkaamatta arvion mukaan kaksi tuntia. Vähitellen tunsi hän Bogatirin voimain, joita oli koeteltu enemmän kuin puolen vuorokauden alituisissa rasituksissa, olevan loppumaisillaan, ja se ajatus, että tämä jalo eläin, joka oli hänestä rakkaampi kuin kukaan ihminen, viimein kaatuisi tähän armottomaan ajoon, suretti häntä paljoa enemmän kuin hänen oma kummallinen kohtalonsa.

Vähitellen kuitenkin hiljennettiin Bogatiirin alussa ankaraa juoksua, ja viimein annettiin sen seisahtua, joko ett'ei se enempää kestänyt, tai että vanki ja hänen kuljettajansa olivat tulleet matkansa perille. Istvan nostettiin ratsailta, kannettiin huoneesen ja heitettiin suin päin lattialle. Tässä asennossa sai hän maata noin tunnin ajan, turhaan koettaen vapauttaa jäseniään. Sai hän kuitenkin loimen solutetuksi päältään ja nyt huomasi hän olevansa saunassa. Siihen tuli hiukan verran päivän valoa lauteiden päällä olevasta reiästä, joka kyllä oli siksi iso, että kissa parahiksi olisi päässyt siitä kulkemaan, mutta josta hänen kokoisensa miehen ei ollut yrittämistäkään.

Oli kuitenkin tässä muutoin tavallisessa huoneessa jotain, joka erityisesti herätti vangin huomiota, ja se oli eräs kiukaan kiviin hakattu risti, arvattavasti joku jäännös katoolista taikauskoa ja aiottu vahvistamaan saunan lääkitsevää voimaa ja varjelemaan sitä kaikkein pahain noitain vahingolliselta vaikutukselta. Istvan ei saanut silmiään kääntymään tästä rististä: hänestä näytti niinkuin hän olisi nähnyt sen jo ammoin aikoja sitten ja niinkuin hän joskus olisi kylpenyt juuri noilla lauteilla, punaisena ja lämpimänä äsken puhjen-

neista koivunlehvistä sidottu vasta kädessä ja samassa tilassa olevain miesten ja naisten ympäröimänä.

Koetellessaan selvitellä näitä hämäriä muistoja, näki Istvan saman miehen astuvan sisään, jota hän sai kiittää tästä pakollisesta retkestään; mies irroitti hänen köytensä ja tarjosi hänelle leipää, juustoa ja piimää. Istvanin ensimmäinen kysymys koski Bogatiiria, ja hän tunsi mielensä melkoisesti kevenevän, kun kuuli, että tämä uskollinen eläin tosin kyllä oli hyvin uuvuksissaan, mutta muutoin voi hyvin ja parhaallaan pureksi kauroja tallissa. Hänen seuraavaan kysymykseensä, mitä hänelle oikeastaan aiottiin tehdä, vastattiin lyhyesti ja karsaasti, että hän toistaiseksi saisi pitää suunsa kiinni; sittenpähän nähtäisiin, mikä mies hän oli, kun »sarkatakki» tulisi kotiin.

Istvan jo vilkuili ovea kohti, mutta ennenkun hän ennätti panna tuumansa toimeen, oli hänen vastustajansa lähtenyt saunasta ja salvannut oven. Muuta neuvoa ei nyt ollut kuin pitää hyvänään ateria, jota paasto, yön valvonta ja rasitukset mainiosti höystivät. Syötyään kömpi Istvan lauteille savureiästä maailmaa katsomaan.

Hän näki edessään isot alat viljavia vainioita, joilla rukiin oras vihannoi ja joiden läpi juoksi leveä joki. Joen rannalla oli kylä, jonka kän luuli tuntevansa, ja ihan likellä saunaa oli kaivo, josta hän joskus ennen oli muiden kanssa nostanut vettä hevosille. Lähellä tätä kaivoa oli vanha, käyrä mänty, jonka alimmaiset paksut ja rosoiset oksat muodostivat ikäänkuin istuimen, ja tämä näky vaikutti, että Istvanin rintaan tunki outoja tunteita. Hänen ruskeat, jäykät ja ahavoittuneet kasvonsa vääristyivät vähitellen irvistykseen, joka oli puoleksi naurua, puoleksi itkua, ja hänen siinä katsellessaan, ja pyyhkiessään aina tuon tuostakin silmiään, joita oudot kyyneleet himmensivät, kävi tämä tunne niin voimakkaaksi, että hän viimein heittäysi oljille pitkäkseen ja itki — ei itkenyt, vaan ulvoi kuin vanha karhu, joka on joutunut loukkuun ja turhaan taistelee siitä pois päästäkseen.

Istvan parka, hän ymmärsi nyt selvästi, että hän kerran varmaankin oli istunut tuossa käyrässä männyssä ja nakellut käpyjä noiden samain poikain kanssa, jotka nyt satulatta ratsastaen tulivat kaivolle; mutta miten ja milloin,

sitä oli hänen mahdoton käsittää; sen hän vaan tiesi, että siitä varmaankin oli hyvin kauvan aikaa kulunut.

Hänen herransa, joka muutamien tuntien kuluttua saapui paikalle tuon kummallisen miehen kanssa, jota sarkatakiksi kutsuttiin, tapasi Istvanin niin sikeään uneen vaipuneena, että tarvittiin oikein käsivoimia häntä hereille saadessa. — Tulkaa, — houraili unen horroksissa oleva palvelija, tuijottaen eteensä ja sekoittaen vanhoja muistoja uusiin, — tulkaa, niin ratsastamme kaivolle hevosia juottamaan! Isä on sanonut, ett'en saa ratsastaa ruunalla, sanoi hän, sillä se potkii, vaan Mustilla tahdon ratsastaa ja ottaa pikku sisareni Maijan syliini — ja sitten tappelemme poikain kanssa tuolla männyn luona — ja kaikki seitsemän veljestä saavat nähdä, kuinka vahva olen — ja tuolta tulee isä pellolta ja ajaa heidät kaikki riiheen, ja — ylös toverit! Pyhä Istvan! Pyhä Istvan! uskottomat ovat kimpussamme!

— Katalat! — huusi Bertelsköld vihoissaan; — mitä olette tehneet uskolliselle Istvanilleni? Miesparkahan on menettänyt järkensä.

Mutta Istvan oli sill'aikaa ehtinyt unestaan selvitä ja kavahti alas lauteilta. — Missä ollaan? — kysyi hän hämmästyksissään.

— Perttilän talossa Isossakyrössä, — vastasi mies, jota sarkatakiksi sanottiin.

15. Perttilän talossa.

Jos tämä kertomus suosiollisesta lukijasta näyttänee liian seikkailevalta ja uskomattomalta, niin sopinee hänen olla saapuvilla kuulemassa seuraavaa keskustelua nuoren kreivi Bertelsköldin ja sen miehen välillä, jota muutamat kutsuivat Sarkatakiksi, toiset Lauriksi eli Laurikaiseksi, ja joka nyt vei kumppaninsa erääsen torppaan lähellä sitä saunaa, jossa nuo kummalliset muistot vastikään olivat Istvania niin ankarasti ahdistaneet. Huomattava on, että tämän nuoren aatelismiehen avomielinen ja reipas käytös sillä kahden peninkulman taipaleella, jonka hän ja sarkatakki olivat yhdessä kulkeneet Istvania hakeakseen, melkoisesti oli lähentänyt heitä toisiinsa, samalla kuin »vahvan majuurin« nimi ja muistot ynnä tapaus luolassa olivat olleet omansa herättämään ystävällisiä tunteita vanhan sissin ja hänen entisen rakastetun päällikkönsä pojan välillä.

— Onko tämä Perttilän talo? — kysyi nuori kreivi, tutkien uteliaasti torpan tuvan köyhän näköisiä seiniä, joiden merkillisin koriste oli eräs töhryinen kuva Kaarle XII:nnesta kotitekoisissa puupuitteissa, samalla kun kaksi raskasta luotipyssyä, pitkä lyömämiekka ja vanha sotapullo riippuivat savustuneella seinällä veljellisessä sovinnossa kirveen, sahan, purasimen ja muiden rauhallista tarkoitusta varten aiottujen työaseiden kanssa.

Sarkatakki veti partaisen suunsa naurun tapaiseen. — Hui hai, teidän armonne! — sanoi hän. — Tämä nauriin-

kuori, joka riittää vanhalle kivekkäälle ja joka aina on hiukan lämpimämpi kuin karhunsammal metsässä, on kenties pienin torppa Perttilän maalla. Armollinen herra katsokoon ikkunasta länteen päin: siinä on sievä maapalanen, neljä manttaalia vanhan maakirjan mukaan, ja maata sen veroista täysipainoisia rukiita kasvamaan saa teidän armonne hakea kautta koko Suomenmaan. Se kaikki on Perttilän taloon kuuluvaa, se on koottu siihen tila tilalta Larssonien aikana, ja vaikka tilat eivät vielä ole päässeet entiseen kuntoonsa ison vihan jälkeen, niin voi koko omaisuus vielä olla kuuden- tahi seitsemänkymmenen tuhannen taalerin arvoinen veljesten kesken. Niinpä niin, teidän armonne saakoon kyllä katsella tuota maatilkkua, koska teidän esi-isänne ovat täältä syntyisin ja nimikin täältä saatu, ja ihmiset sanovat, että teidän armonne — elkääpäs vielä — niinpä niin, isän-isän isän äidin-isä, niin se on, aikoinaan suuttui teidän armonne isänisän isän äitiin ja testamenttasi koko tilkun Larssoneille; sen tietää jok'ainoa akka tässä kylässä; mutta kuinka se kävi laatuun Ruotsin lain mukaan, se ei minua liikuta. Ihmiset sanovat, että siitä ajasta lähtien ovat kaikki Bertelsköldin kreivit, isät ja pojat, kerran elämässään käyneet täällä katsomassa sitä, jonka olisi pitänyt olla heidän omaansa, mutta on se aina ennustanut jotain suurta onnettomuutta maalle. Viimeksi kävi täällä vahva majuuri ja värväsi mukaansa ne kuusi Larssonia, jotka kaikki kaatuivat samassa ottelussa, ja muutamia päiviä sen jälkeen oli Isonkyrön tappelu . . . Mutta joka vanhoja muistelee, sitä — tikulla silmään.

— Luulisi näin suuressa kartanossa olevan isommat asuinrakennukset, en näe kuin pieniä majoja, — vastasi Bertelsköld.

— Suuressa kartanossa? — toisti sissi vihaisesti, osoittaen samaa nurjaa mieltä kartanoherroja kohtaan kuin kaikki muutkin pohjolaiset. — Täällä ei ole yhtään semmoista hovia; täällä on vaan talonpoikia, jotka itse omistavat maansa, ja Larssonit ovat siksi viisaita, ett'eivät kynnä peltojaan samettitakissa. Hyvät rakennukset oli täällä ennen sotaa, mutta ne menivät, ja paljo muuta niiden kanssa, ja Matti Larsson, porvarikuninkaan poika, asuu tuossa pienessä punaisessa tuvassa, jonka teidän armonne voi nähdä muutamain viittavälien päässä täältä tuolla joen varrella.

— Kuinka on porvarikuningas saanut niin suuren maatilan?

— Sitä teidän armonne kysyköön hänen serkultaan, Tuomas Larssonilta, joka haudassaan makaa. Hupelo oli ukko vanhoillaan, vaellettuaan Venäjällä hakemassa poikaansa, jonka kasakat ottivat tukasta kiinni eräänä kauniina päivänä ja josta sitten ei ole sen kovemmin kuulunut. Lauri Larsson huomasi, että nyt kävi kauppoja tekeminen, ja miksi ei jyväjuutalainen möisi jyviä omasta riihestään yhtä hyvin kuin muiden? Sehän on kuin omalla ruudilla lataisi. Nyt oli Tuomas Larssonilla kolme tytärtä elossa eikä poikia yhtään; kaksi tytärtä oli naitu Ruotsiin ja olivat ne heti valmiit suutelemaan vaikka porvarikuninkaan nahkasormikkaita kiitokseksi niistä 8,000:sta taalerista, jotka tulivat heidän osalleen Perttilästä. Nuorin tytär Maria on naimisissa Löfvingin lempipojan, Elias Pietarinpojan kanssa Munsalassa, ja semmoiselle ahvenelle käytettiin toisia koukkuja. Elias sai, paitse rahoja, pienen nopeakulkuisen kuunarin, juuri parahiksi niin teräväkeulaisen, että voi vajaassa viikossa purjehtia Dantzigiin, ja tietystikin Larssonin hyväksi; se mies ei lempo vieköön tee mitään ilmaiseksi. Kun tämä oli näin hyvin järjestetty, siirtyi Matti tänne ja alkoi kuokituttaa kaikkia kedottuneita sarkoja, kunnes sai sadan tynnörin siemenet niistä kahdestasadasta, jotka täällä ennen kylvettiin. Mitä minuun tulee, niin sain tämän torpan kuolinpäivääni asti palkkioksi pilanpäiväisestä hyvästä teosta, jonka tein ukolle ison vihan aikana, mutta se ei kuulu tähän.

— Kuulehan, Lauri, entä nuo toverisi tuolla kivirauniossa . . . ?

— Hoh, mitäkö miehiä ovat? Poikanulikoita, jotka varastivat nauriita siihen aikaan kuin me kasakoita nujerrettiin. Mutta he ovat sukuunsa, ja jollainhan pitää elää.

— Entä kaikki nuo valinkauhat ja painimet ja muut semmoiset, — myönnä, mies, että se on ammattia, johon nimismiehellä ehkä olisi syytä sekaantua.

— Kah, kasakan piikki sinuas, minkätähden teidän armonne antoi niiden veitikkain olla siinä uskossa, että heillä oli viskaalin kanssa tekemistä? Kulkupuheilla on pitkät koivet, ja ennenkun te, hyvä herra, olitte astunut ulos pappilan portista, oli sana jo mennyt pojille metsään, että pitäi-

sivät silmänsä auki, vaikka lempo laittoi niin, että antoivat viskaali Spolinin vetää itseään nenästä.

— Mitä voi viskaalilla olla tekemistä noiden vallattomien seikkailijain kanssa?

Sarkatakki iski silmää. — Sanonpa teidän armollenne erään asian, — vastasi hän. — Kun kuningas on rahapulassa, tekee hän rahaa hopeasta, ja siihen on hänellä varoja. Kun Görtz oli rahapulassa, teki hän hopeataalereja kuparista; siihen hänellä oli varoja. Kun reippaat pojat metsässä joutuvat rahapulaan, lyövät he itselleen hopetaalereja tinasta, ja siihen on heillä varoja. Mutta kun viskaali Spolin joutuu rahapulaan, lyö hän rahaksi kelvottoman sielunsa, joka ei ole tinapalasenkaan arvoinen, ja siihen on hänellä varoja. Hän sai pojat uskomaan, että hän toimittaisi heidän kotitekoiset taalerinsa meren yli Ruotsiin ja jakaisi voiton, tietysti, ja koska oli niin ennenkin tapahtunut, niin nuo naudat antoivat sen ilkikurisen konnan vetää itseään nenästä. Väärä lasti teidän armonne! Ensinkin oli Spolinilla todistukset heitä vastaan, ja sitten sai hän oivan tilaisuuden rettelöidä Larssonin kanssa. Mutta pitkäksipä venähti hänen naamansa, kun Ester sai hänet verkkoonsa, sillä tyttöreppana oli sattunut näkemään hänet aamupuhteella metsässä.

— Se oli siis Ester Larsson, joka juoksi ohitseni sumussa ja auttoi sinua varastamaan hevoseni?

— Varastamaan? Pyydän teidän armoanne puhumaan suuremmalla kunnioituksella ristityttärestäni. Totta puhuen, hän oli illalla matkustanut maalle isänsä asioissa, kun ei ketään muuta luotettavaa ihmistä niissä kiireissä ollut saatavana, eikä se tyttö ollut ensi kertaa aisoissa; hänellä on isänsä rohkeus ja ymmärrys kuin riivatulla. Mutta metsäpoikain päähän pälkähti kaapata pois hänen hevosensa ja renkinsä, juuri samoin kun he sitten tekivät teidän Ispanalle, vai mikä Hispanja hänen nimensä lienee, ja se oli luvallinen sotajuoni, teidän armonne, koska he joka hetki odottivat viskaalia. Tyttö ei tahtonut menettää hevostaan hyvällä ja haki ja löysi kumminsa. Minä otin nyt opastaakseni hänet kaupunkiin takaisin, jossa työssä hevoset olivat hyvään tarpeesen. Mutta hän on harvinainen lapsi, hän näkee enemmän kuin muut, ja hän pelkäsi teidän kimoanne; eikä hän erehtynytkään, teidän armonne, sillä juuri kuin ratsastimme pärasta vauhtia, alkoi se

lemmon eläin höristellä korviaan, hyppäsi sitten äkisti syrjään ja kiisi kuin nuoli pojan kanssa tiehensä. Vähätpä siitä, ihmisillä on tapansa, ja eläimillä samaten; mutta me ratsastimme kaupunkiin ja saavuimme hyvissä ajoin auttamaan Spolinia. En, lempo vieköön, olisi viitsinyt lähteä uudestaan liikkeelle auttamaan teidän armoanne pulasta, ell'ei tyttö olisi niin hartaasti pyytänyt. Mutta hänen nyt pitää saada tahtonsa läpi, vaikka koko Waasa ja hänen isänsä päälle päätteeksi kuinka jyrkästi tahansa panisivat sitä vastaan.

Bertelsköld seisoi vähän aikaa ääneti takan luona. Hänen ajatuksensa olivat muualla menneitä aikoja muistelemassa. Hän pyysi Sarkatakkia saattamaan häntä hänen kanta-äitinsä haudalle Isonkyrön kirkkomaalla.

— Käyhän se laatuun, — vastasi rosvo. — Mutta mikäli minä tiedän, ei siellä ole paljon katsomista, sillä kaikki ylhäiset ihmiset ovat haudatut kirkon lattian alle, ja lukkari tuskin enää tietääkään, missä teidän armonne esi-isät lepäävät.

— Minun isän-isäni isän-äiti ja tämän isä ovat haudatut kirkkomaan luoteiseen nurkkaan, — jatkoi Bertelsköld. — kas tässä, minä en tahtonut matkustaa Suomeen ilman tätä piirrosta, jota säilytetään meidän suvussamme ja jonka isän-isäni teki käydessään Isossakyrössä ostamassa jyviä 1697 vuoden nälänhädässä. *)

— Olkoon menneeksi, niinpä siis matkustamme kartan mukaan, vastasi Lauri. — Mutta nyt on siitä kulunut neljäkymmentä yksi vuotta, ja ihmisen muisto maan päällä on kuin ammuttu etulatinki: se suitsuaa vähän aikaa, ja sitten se sammuu aamukasteessa ja tallataan ja unohtuu.

Sarkatakki oli oikeassa. Tultuaan kirkkomaalle etsivät he turhaan niitä kolmea hautakiveä, jotka Bernhard Bertelsköld ennen muinoin oli piirustanut jälkeentulevaisten muistoksi. Ne olivat maahan vajonneet tai kaatuneet ja joku välinpitämätön ihminen oli ne toimittanut tieltä pois. Poissa oli talonpoikais-kuninkaan, poissa hänen vanhan aseveljensä Larssonin muistomerkki. Yksi noista hautakivistä oli vaan jälellä, niin sammaliin ja soraan peitettynä, että vaan yksi kulma näkyi maanpinnalla. Lapsen lapsi viidennessä polvessa nosti nyt tämän unohdetun kiven pystyyn, ja raavit-

*) Välskärin kertomuksia, toinen jakso.

tuaan sammalet pois löysi hän sen etupuolelta E-kirjaimen. Se oli hänen kanta-äitinsä Emerentian hauta. Kadonnut oli kaikki muisto rikkaudesta, urotöistä ja maallisesta arvosta: ainoastaan rakkaus, ainoastaan sydämmen hyvyys oli kestänyt katoavaisuuden kourissa. Puhtain ja jaloin noista kolmesta oli kauvimmin elänyt; hänen viaton sielunsa oli, vielä sata vuotta kuoleman jälkeen pelastanut kovan kivenkin unohtumasta ja katoamasta!

16. Valtiomiehen työhuoneessa.

Pohjanmaan metsistä siirrymme nyt muutamia kuukausia eteenpäin Ruotsin pääkaupunkiin. On jo myöhäinen syksy vuonna 1738. Kylmä koillistuuli roiskuttaa lumiräntää Tukholman kaduille ja on hyvässä sopusoinnussa ajan levottomuuden kanssa. Maltiton, huikenteleva ruotsalainen viikinkiluonne oli nyt levähtänyt 17 vuotta ja oli mielestään nukkunut tarpeeksi, oli mielestään saanut uusia voimia ankaran verenvuodon jälkeen Kaarle XII:nnen aikana. Uusi suku oli kasvanut rauhan aikana, suku, joka muisti voitot, mutta unohti, mitä ne olivat maksaneet, ja tämä suku halusi taas päästä meluamaan maailmassa. Nuori Ruotsi hautoi tulevaisuuden tuumia. Se näki että maailma oli paljon muuttunut noiden seitsemäntoista vuoden kuluessa, sittenkun vallan painopiste pohjolassa oli siirtynyt

Mälarista Nevajoelle ja kun idän jättiläinen oli vironnut eloon ja alkanut haluta kahdessa meressä kylpeäkseen. Se ei voinut kärsiä, että oli muuttunut pohatasta torppariksi; sankari-unelmat alkoivat taas kummitella sen aivoissa, ja se vannoi mullistavansa tämän uuden järjestelmän.

Mutta ennen sitä täytyi päästä isäntävaltaan omassa talossa. Tämä valta oli aina hallitusmuutoksesta ja Uudenkaupungin rauhanteosta asti ollut Hornin ja hänen ystäväinsä varovaisissa käsissä. Nämä olivat nyt pois saatavat, ja sitä varten toimittiin jo innolla vuodesta 1731 alkaen. Mutta se ei ollut niinkään helposti tehty. Hallitsevilla oli puolellaan kaksi henkilöä, jotka vielä vanhan tottumuksen mukaan painoivat paljon vaakakupissa, nimittäin kuningas ja kuningatar, jotka eivät tosin heitä rakastaneet, päinvastoin olivat kutsuneet heitä »yömyssyiksi«, mutta jotka monesta syystä vielä vähemmin luottivat valtaan pyrkivään puolueesen. Ja kansan silmissä saattoikin Horn oikeutetulla ylpeydellä osoittaa noita seitsemäätoista rauhallista vuotta, joiden kuluessa valtakunta odottamattoman pian oli saanut takaisin osan entistä hyvinvointiaan — tuota onnellista aikaa, jota vielä kauvan jälkeenpäin kahdeksannentoista vuosisadan myrskyissä ja eripuraisuudessa vanhukset ylistivät hyväksi kultaiseksi ajaksi, jolloin rauha, vapaus, yksimielisyys ja jumalanpelko vallitsivat koko maassa ja valtakunnassa.

Aikakauden valtiollisen vyyhden langat juoksivat kautta koko Ruotsinmaan ja olivat punotut jo valtiopäivämiesvaaleissa; ne olivat vähitellen kudotut isoksi nuotaksi, jolla yhtä haavaa aiottiin pyytää kuningas, neuvoskunta ja säädyt. Kalat olivat piiritetyt, perä solmittu, apaja oli vedettävä. Niitä, jotka köysiä vetivät, ei näkynyt: nähtiin vaan kaikenlaista kuohua ajan aalloissa ja tuon ison nuotan maalatut kaarnat, jotka loistivat tuolla korealla nimellä: isänmaanrakkaus.

Eräänä aamuna istui presidentti Torsten Bertelsköld, sukunsa päämies, työhuoneessaan Drottning-kadun varrella. Tavallisuuden mukaan oli hänellä nytkin sekä paljon työtä että paljon vastaanotettavia vieraita. Tällä miehellä oli harvinainen kyky ennättää kaikkeen ja olla kaikkien kanssa. Aina oli hänellä muutamia minuutteja joutoaikaa kunkin vieraan, ylhäisen ja alhaisen, varalle; jokaisesta oli niinkuin

kreivi vaan häntä varten käyttäisi aikansa; tuskin koskaan nähtiin hänet työssä, ja yhtä hyvin sai hän kaikki tehtävänsä aikanaan valmiiksi ja jouti vielä olemaan läsnä hovin iltaseuroissa ja katsomassa sukkelia huvinäytelmiä kreivi Tessinin luona. Hänen toimintansa salaisuus oli siinä, että hän vaan nukkui kolme tuntia vuorokaudessa, oli peräti kohtuullinen kaikissa elintavoissaan ja osasi heti voittaa takaisin ne hetket, jotka oli menettänyt. Kuningatar vihasi häntä, kuningas pilkkasi häntä, Horn varoi häntä; hänellä oli vihamiehiä kaikissa puolueissa sentähden, että oli pettänyt heitä kaikkia, mutta kaikki häntä pelkäsivät, ja kaikki häntä tarvitsivat. Kylmänä ja itsekkäänä istui hän siellä, huulet ylpeään pilkalliseen nauruun vetäyneinä, niinkuin hämähäkki keskellä verkkoansa. Hänen aina terävät kasvonpiirteensä olivat käyneet vielä terävämmiksi, vielä kovemmiksi noina 16:na tahi 17:na vuotena, jotka olivat kuluneet siitä kuin viimeksi näimme hänet vehkeilemässä; mutta ylen huolellisesti hoidettu tukka kätki kaikilta muilta paitse kammaripalvelijalta, että hänen hiuksensa olivat lumivalkeat, vaikka hän ei ollut kuin 56 vuoden vanha; mustassa samettitakissa, kultakirjauksineen ja mahdottoman avaroine käänteineen, ei koskaan näkynyt pienintäkään tomunhiukkasta pöytäkirjoista, ja mustat silkkisukat, jotka ulottuivat polviin asti keltaisten, ruumiin mukaisten housujen alle, olivat vedetyt niin moitteettomain pohkeiden päälle, että niitä melkein olisi voinut luulla vanulla täytetyiksi. Ja jos oikein läheltä tarkasti hänen vielä nuorekasta ihoansa ja hänen harmaiden kulmainsa säännöllistä kaarevuutta, johtui väkisinkin ajattelemaan hyvin taitavasti siveltyä poskiväriä; mutta harvat olivat ne, jotka tulivat häntä niin lähelle. Muutoin ei tämä keinotekoinen nuoruus enää ollut harvinaista Kaarle XII:nnen jälkeläisten hovissa, sillä Fredrik I itse oli suuri keikari, ja ranskalaiset tavat virtasivat maahan muun maailman ilman mukana Tukholman uuden kuninkaallisen linnan ikkunoista.

Tämän ylhäisen herran edessä, joka istui yksinkertaisella, mutta sievällä mahonkisella tuolilla, joka oli simpukan helmillä silattu, seisoi pitkä, kankea ja suora ukko sinisessä, koruttomassa verkatakissa. Hänen ryhdissään ei ollut mitään rukoilevan anojan tapaista, vaan pikemmin oli hän luonnollista oikeuttaan vaativan miehen näköinen, mutta krei-

vin vastaukset osoittivat, että tämä katseli asiata toiselta kannalta.

— Malttakaa mielenne, hyvä Larsson, — sanoi kreivi hänelle. — Minulla on ollut armo esittää teidän alamainen anomuksenne merikaupungin oikeuksista Waasan-kaupungille, ja hänen majesteettinsa on nähnyt hyväksi ottaa sen suosiollisesti tutkittavakseen. Mutta, niinkuin tiedätte, asia on säätyjen päätettäviä asioita, ja nyt riippuu sen kohtalo, ystäväiseni, niistä ansioista, joihin kenties voitte vedota. Minä sanon teille vilpittömästi, että porvariston käytös ja tarkoitukset ovat epäluulon alaisia; sanotaan, että omat edut asetetaan tärkeämmiksi valtakunnan kunniaa ja menestystä. Porvaristo menee niin pitkälle, että hyväksyy liiton Wenäjän kanssa.

— Porvaristo tahtoo rauhaa ja katsoo sen parhaiten edistävän valtakunnan todellista parasta, — vastasi epäröimättä jäykkä valtiopäivämies Waasasta.

— Hyvä, ystäväiseni, hyvä, minä olen aivan samaa mieltä kuin tekin, mutta ymmärtäkäämme toisemme. Te tiedätte, että neuvoskunta uudistaessaan tuon liiton toimi tavalla, johon sillä ei ollut tukea valtakirjassaan. Laki ja oikeus ennen kaikkea muuta, hyvä Larsson. Teillä on suuri vaikutusvalta, teillä on säädyssänne asema, jota teidän täytyy käyttää valtakunnan hyväksi. Olen varma siitä, ett'ette hyväksy neuvoskunnan menettelyä; teidän tulee taivuttaa säätyveljenne äänestämään niinkuin heidän tulee.

— Niin, teidän ylhäisyytenne. Niinkuin heidän tulee.

— Ja sitten, ystäväiseni, kun olette äänestäneet hyvän asian puolesta neuvoskunnan omavaltaisuutta vastaan, on luonnollista, että anomuksenne otetaan suosiolliseen huomioon ja että kysymys merikaupungin oikeuksistakin tulee esille. Ensi kesänä, siitä olen varma, purjehtivat teidän laivanne suoraan Välimerelle.

— Mutta jos katson neuvoskunnan menetelleen niinkuin sen on tullut menetellä ja äänestän sen mukaan? — vastasi valtiopäivämies kylmästi.

— Niin, silloin en voi mitään! Asianne on menetetty ja laivanne purjehtivat Tukholmaan, niinkuin ennenkin.

— Jääkää siis hyvästi, teidän ylhäisyytenne! Nyt tiedän, mitä Waasalla on toivottavana tässä oikeassa asiassa.

— Kaikkea, ystäväiseni, kaikkea; asianne edistyy mainiosti.

— Niin minäkin luulen. Kun menetellään velvollisuuden ja vakuutuksen mukaan, niin päättyy kaikki lopussa kumminkin hyvin. Suokaa minun vaan sanoa teille, herra kreivi, että me Pohjanmaan kauppiaat kyllä myymme jyviä ja tervaa, mutta emme myy omiatuntojamme, joskin saisimme myydyksi ne — vaikkapa Välimerelle.

Näin sanottuaan poistui porvari jäykällä kumarruksella, joka tuskin olisi katsottu riittävän pikkukaupungin pormestarinkaan edessä. Kreivi rypisti otsaansa. — Aina taipumaton! — jupisi hän. Frölich on oikeassa; nuo rihkamaruhtinaat alkavat paisua meitä ylemmä. Aika on tullut, että masennamme heidän pöyhkeyttänsä. Mies on saatava meidän mieheksemme; hänellä on hallussaan kaksi kolmattaosaa säädystään.

Hän tarttui soittokelloon. — Käske Plomgren sisään! — sanoi hän kammaripalvelijalle.

Plomgren astui sisään. Hän oli Tukholman arvokkaimpia kauppiaita, rikas, neuvokas eikä juuri liian tarkka omantunnon mies. Hän ja hänen säätyveljensä Kjerrman, molemmat valtiopäivämiehiä, olivat hattupuolueen virkeimpiä kätyrejä porvarissäädyssä.

— No, hyvä Plomgren, — kysyi kreivi huolettomasti, — kuinka asiat käyvät? Toivon vaimonne ja kahvisäkkienne voivan hyvin? Täällä Tukholmassa on ruvettu juomaan paljon kahvia. Toivon, että hankinta hoviin on annettu teidän toimeksenne.

— Teidän ylhäisyytenne on ollut niin suosiollinen, että on antanut armollisen puoltolauseensa, — vastasi tämä säätynsä edustaja kumarruksella, johon itse majesteetinkin olisi luullut mielistyvän. — Se on vaan vähäinen asia, neljänneljättä säkkiä, mutta säästäen tulemme aikaan, teidän armonne, jos ei vaan Kjerrman tulevana vuonna saa suorittaakseen veran hankintaa sotaväelle.

— Tulee elää ja antaa elää, hyvä Plomgren. Kjerrman on niinkuin tekin mies, joka harrastaa valtakunnan parasta; en kumminkaan ymmärrä, minkätähden juuri hän saisi veran hankinnan ennen teitä. Mutta toisesta toiseen, kuinka käy-

vät asiat porvarissäädyssä tätä nykyä? En ole pitkään aikaan joutanut sitä ajattelemaan.

— Huonosti käy, helkkarin huonosti, teidän ylhäisyytenne, suokaa anteeksi rohkeuteni. On varsinkin yksi mies, joka sotkee asiat, ja se on tuo Larsson Pohjanmaalta. Teidän ylhäisyytenne tuntee hänet; uppiniskainen kuninkaan mies, jyväjuutalainen, joka on valmis nujertamaan niskan vapaudelta, kunhan vaan saa hyvän maksun siemenrukiistaan.

— Olette oikeassa. Hän oli vastikään luonani, ja saatatteko arvata, mitä hänellä oli asiaa? Hän anoo meri-

kaupungin oikeuksia kaikille Pohjanmaan kaupungeille. Mitäs ystäväni Plomgren siitä sanoo?

Plomgren kalpeni. — Merikaupungin oikeuksia Pohjanmaan kaupungeille! — toisti hän. — Voi taivaan tuulet ja tuulispäät! Merikaupungin oikeuksia noille viheliäisille kauppaloille! Eikö enää ole oikeutta maailmassa? Vapaata merenkulkua Suomelle! Sehän olisi Tukholman häviö!

— Epäilemättä; varma häviö. Mutta mitä voin tehdä? Hänen majesteettinsa ei sanota olevan asiata vastaan, ja kenpä tietää, mitä säätyjen päähän pälkähtää? Asiat ovat

huonosti, hyvä Plomgren, jos suomalaiset alkavat itse viedä tervaansa ja lankkujaan ulkomaille ja kenties päällisiksi vielä ottavat Tukholman suolakaupankin haltuunsa.

— Se on mahdotonta! — huudahti kauhistunut kauppias. — Silloinhan olisi maailma mullin mallin! Vapaus olisi lopussa ja valtakunnan varma häviö ovella.

— Niin ajattelen minäkin, ja vaikka asia ei koske minua, niin olen katsova, mitä voin tehdä, jos edelleen pysytte ahkerana ja teette mitä voitte taivuttaaksenne porvarissäädyn toisiin tuumiin. Voitte ehkä myöskin hankkia minulle jonkun miehen Suomesta, jonkun, joka tuntee tuon Larssonin asiat. Ei kenties haittaisi, jos hänen vehkeilleen hankittaisiin vastapainoa, vai mitä arvelette?

— Se rosvo! Se valtion petturi! Niin, — elkääpäs, tunnenpa kuin tunnenkin miehen, joka tuli pari viikkoa sitten Waasasta — viskaali Spolinin.

— Hyvä. Lähettäkää hänet tänne ensi tilassa. Tahdon ajatella verkojanne, kunnon Plomgren. Sanokaa vaimollenne terveisiä ja pyytäkää häntä pitämään hyvänään se pieni hajuvesi-laatikko Pariisista; se on samaa hajuainetta, jota kuningatarkin käyttää.

17. Hämähäkki ja heinäsirkka.

Uskomattoman nopeasti, vain neljännestunnin kuluttua siitä kuin valtiopäivämies Plomgren oli lähtenyt presidentin, kreivi Bertelsköldin huoneesta, oli tämä ehtinyt suorittaa neljä asiaa: allekirjoittaa valtakirjan hyvätuloisiin kirkkoherran virkoihin kahdelle valtiopäivämiehelle pappissäädyssä ja antaa arvonylennyksen parille vastapuolueesen kuuluvalle porvarissäädyn jäsenelle, joista toinen nimitettiin kauppaneuvokseksi, toinen pormestariksi. Sitten lähetettiin yksityissihteeri Feldman salaisten ohjeiden kanssa talonpoikaissäädyn sihteerin Troiluksen luo. Ritarihuoneen enemmistöön saattoi hänen ylhäisyytensä luottaa; mutta vieläkin oli eräs, ei aivan vähäpätöinen valtiomahti voitettava asian hyväksi ja se oli majesteetti itse.

Nyt astui kuin kutsuttuna sisään kuninkaan suosikki kammariherra ja kauppakollegin jäsen, sittemmin presidentti Broman, eli *de Broman,* niinkuin tämä turhamainen mies kirjoitti nimensä ruusunpunaisille, hajuvesiä lemuaville ranskalaisille nimikorteilleen. Sittenkun viimeksi näimme entisen kammaripalvelijan ja Fredrik I:sen kätyrin, oli hänen ulkomuotonsa, samalla kuin arvonsakin, melkoisesti muuttunut. Hän oli nyt ylen hieno ja korea, ja vaikkakin nousukas aina tuli näkyviin hovimiehen lainahöyhenien alta ja teki hänen pönäkän arvokkaisuutensa hiukan naurettavaksi, niin sopi tämä arvokkaisuus kuitenkin mainiosti hänen hyötyvään vartaloonsa ja muuten rattoisaan olentoonsa. Vaikka Broman ei enää ollut nuori, oli hän kuitenkin semmoinen, jota meidän aikanamme sanottaisiin mukavaksi mieheksi; kekseliäs, hyväsydämminen hän oli; tuhlaavainen ja perin velkaantunut,

mutta ei sentään koskaan raha-asioissa neuvoton, koska, sanoo hänestä C. G. Tessin, »hän sai kanasta paremman hinnan kuin minä sain espanjalaisesta hevosesta» ja koska hän lainasi rahaa 12 prosenttia vastaan ja, jos niin tarvittiin, kaksinkertaisen summan velkakirjaa vastaan, mikä ei estänyt häntä lainaamasta niitä taas ystävilleen 6:teen prosenttiin sillä menestyksellä, että hän jätti jälkeensä noin 400,000 riksin velat. Sanalla sanoen, tämä mies »olisi vaan tarvinnut päästä Perun isännäksi, ollakseen rikkain, mainioin ja avuliain mies maailmassa«, ja kaikki nämä ominaisuudet vaikuttivat osaltaan siihen, että hän kauvemmin kuin kukaan muu häilyvän kuninkaan lemmikeistä pysyi tämän alinomaisessa suosiossa.

Presidentti Bertelsköld vastaanotti hänet tuolla tuttavallisella tasa-arvoisuudella, joka niin suuresti miellyttää kaikkia nousukkaita. Tällä kertaa ei sanottukaan »Broman hyvä«, vaan »rakastettavin kammariherraseni«, jota pyydettiin istumaan ja puhelemaan vähän aikaa — ranskaksi tietysti, vaikka kammariherran ranskankielen taito oli niin ja näin — viimeisistä tanssiaisista hovissa, uudesta ranskalaisesta tanssijattaresta, jota tänne odotettiin, naamiaispuvun oikeasta kuosista tai mademoiselle Scudery'n vereksimmästä romaanista. Hänellä oli nyt niin hyvää aikaa, tällä kohteliaalla kreivillä, hänellä »ei ollut mitään, joka olisi huvittanut häntä niin paljon kuin puheleminen tämän hovin pelottoman — joskaan ei juuri moitteettoman — ritarin kanssa; ja sitä paitse tahtoi hän pyytää hyviä neuvoja niiden uusien landoo-vaunujen johdosta, jotka hän aikoi tilata Pariisista ensi kevännä. Tässä kohden oli Bertelsköldillä hyvät tiedot. Kammariherralla oli vaunut juuri semmoiset kuin kreivi halusi; ne olivat maksaneet hänelle 600 riksiä, ja hän sanoi nyt mielellään luopuvansa niistä, jos sillä voisi tehdä hänen ylhäisyydelleen pienimmänkin palveluksen. Hänen ylhäisyytensä puolestaan selaili erästä hintaluetteloa Pariisista ja sai selville, että ne uudet vaunut, jotka hän aikoi tilata, tulisivat maksamaan vähintään 1,000 riksiä, jonka tähden hän piti sen oikeana ystävyyden tekona, jos kammariherra luopuisi vaunuistaan samaan hintaan. Kaupoista sovittiin pian, sillä olivathan he molemmat kunnian miehiä ja oli heillä syytä olla niihin tyytyväiset: toinen oli ostanut hyödyllisen kätyrin; toinen oli saanut rahaa, millä voi maksaa nälkäisten palvelijainsa palkat.

Ikäänkuin sattumalta kysyi kreivi sitten, näin »ystäväin kesken«, heidän majesteettiensa nykyistä mielipidettä neuvoskunnasta. Kammariherra vastasi yhtä tuttavallisesti, että jos myssyt eivät olleet erityisessä suosiossa, niin olivat hatut vielä vähemmin, ja että heidän majesteettinsa eivät aikoneet sekaantua koko tuohon rettelöön vallan anastamisesta, jonka . . .

— Jonka heidän majesteettinsa mieluimmin haluaisivat pitää itsellään, — keskeytti hänet kreivi iskien silmää, joka oli tarpeeksi selvä merkki näin valtiomiesten kesken.

Mutta Broman joutui tästä vähän hämilleen, eikä osannut ylläpitää asemaansa diplomaattina. — Piru vieköön kaikki

ne, jotka pilaavat hänen majesteettinsa ruokahalun tuolla kirotulla valtiopäivätoralla! — huudahti hän ja katseli kenkänsä solkea loikoessaan siinä mukavassa samettisessa nojatuolissa, ikäänkuin olisi hän ollut joku omia palvelijoitaan. Luultavasti katsoi hän arvonsa vaativan, ett'ei hän mitenkään häiritseisi mukavuuttaan.

— Ja siihen hurskaasen toivomukseen vastaan minä amen, — jatkoi Bertelsköld. — Mutta myöntäkää toki, monsieur de Broman, että neuvoskunta on kohdellut hänen majesteettiaan huolettomasti, tekee mieli sanoa katalasti! Neljäsataa tuhatta taaleria matkarahoiksi Kasseliin; mikä naurettava summa! Minä kysyn, käykö majesteetin arvoa mokomilla

pilkkarahoilla edustaminen? Voiko kuningas mokomilla rahoilla ansion mukaan palkita uskollisimpia palvelijoitaan? Ei, monsieur; valtakunnan hallinto on asetettava toiselle kannalle, sen kyllä käsitätte te, joka olette niin taitava raha-asioissa, paremmin kuin minä. Pitääkö meidän suvaita juutalaisia neuvostossa? Horn esimerkiksi, jolla ei koskaan ole rahaa, kun kruunun arvo on kysymyksessä, mutta aina tarpeeksi, kun hän itse tahtoo loistaa! Bjelke, joka ei neljään vuoteen ole pitänyt yksiäkään tanssiaisia! Bonde, joka ei kutsu niin arvokasta ja ansiokasta miestä kuin te olette iltaseuroihinsa — teitä, hovin miellyttävintä miestä, jolla on se onni, että kuulutte hänen majesteettinsa läheisimpään seurapiiriin. En tahdo puhuakaan kreivi Hårdista, monsieur, joka on suvainnut poikansa tehdä tuon pilkkarunon, jonka kyllä tiedätte, teidän lemmenseikkailuistanne. Te ymmärrätte, ett'ei moista hallitusta voida kauvemmin sietää.

Kammariherra Broman ei vähistä punastunut, mutta tällä kertaa kohosi kuin kohosikin entistä helakampi puna hänen kukoistaville poskilleen. — Vähätpä niistä — sanoi hän välinpitämättömyydellä, joka sopi hänelle hyvästi, — teidän ylhäisyytenne näkee hyväksi imarrella minua. Se on aina kunniaksi minulle, että minut katsotaan pilkkarunon ansainneeksi; armollisesta herrastani ja kuninkaastani tehdään joka päivä semmoisia. Esimerkiksi överstiluutnantti Coyet'in tekemä; mitä teidän ylhäisyytenne siitä sanoo?

— Coyet? — toisti kreivi, joka nyt oli tullut juuri siihen, mihin oli tahtonut; — mitä hänestä sanotaan? Onko hänellä ollut liian paljo vai liian vähäkö menestystä naismaailmassa? Välistä voi olla yhtä hyvin niin ja yhtä hyvin näin.

— Luulin teidän ylhäisyytenne kuulleen puhuttavan eräästä kirjoituksesta, jota kohta laulettanee kaikilla Tukholman kaduilla, — vastasi suuttunut suosikki. Tuo siveä Coyet lukee nerontuotteensa kaikille, jotka malttavat sitä kuunnella. Se kuuluu olevan anomus säädyille . . .

— Niin, nyt muistelen kuulleeni siitä jotain. Hän vaatii, että palkkapiika Hagar poikineen ajettakoon pois Abrahamin huoneesta. Coyet parka, luulenpa tosiaankin että hän on päättänyt ruveta sukkelaksi; se tietysti on tuottanut hänelle tavattoman suuria ponnistuksia. Hän on tosiaankin tehnyt hänen majesteetilleen suuren kunnian vertaamalla häntä

patriarkka Abrahamiin; mutta sen jätän sikseen, onko neiti Taube yhtä mielissään tästä vertauksesta.

— Sekaantua hänen majesteettinsa perhe-asioihin . . . mitä pirua on Coyet'illa kaiken tämän kanssa tekemistä?

— Se nyt on sitä myöten, miten kukin tahtoo. *Meidän* siveydentuntomme, monsieur de Broman, voi tuntea itsensä täydellisesti tyydytetyksi siitä, että hänen majesteettinsa on vihityttänyt itsensä salaa neiti Taubeen; miksikä ei? Tiedän hallitsijoita, jotka eivät välitä moisista muodollisuuksista. Mutta sallikaa minun huomauttaa teille, että Kaarle XII oli naimaton, ja hänen ajastaan alkaen on täällä Ruotsissa koko joukko ihmisiä, jotka katsovat yhden vaimon olevan liikaa ja pitävät kahta vaimoa ylellisyytenä. Hänen majesteettinsa kuningatar oli epäilemättä ikäisekseen ymmärtäväinen nainen, mutta on kumminkin asioita, joita ei kuningatarkaan mielellään anna miehelleen anteeksi, olletikin jos ne tulevat julkisiksi. Ja kun Coyet on onnettomuudekseen verrannut hänen majesteettiaan kuningatarta Saaraan, joka ei enää ollut mikään kaunotar, niin pelkään pahoin, että armollinen kuningattaremme . . . te tiedätte, että hän on velivainajaansa.

— Sen tietänen parhaiten minä, jota jo monetkin torat ovat uhanneet hovinaisten kielevyyden tähden. Parbleu, sitä en ollenkaan salaa, ja sitäpaitse ovat torat jääneet vaan uhkauksiin.

— Te olette oikeassa, mitäpä emme kärsisi kuninkaamme vuoksi? Kuitenkin tulette juuri te, monsieur de Broman, olemaan ensimmäinen uhri.

— Minäkö? Se on mahdotonta. Minä olen syytön kuin muumia koko tuohon rakkauden asiaan.

— Sitä ei kukaan epäile. Ja yhtäkaikki — muistatteko satua leijonista, jotka torasivat ja jälleen sopivat? Te juuri, rakastettava ja siveä kammariherra, tulette olemaan se hinta, johon armollinen kuninkaamme on ostava kotirauhansa.

Suosikki ei enää punastunut; hän vaaleni. — Teidän ylhäisyytenne lienee oikeassa, — sanoi hän. Olen teidän käskettävänänne.

— No hyvä, — jatkoi Bertelsköld, huolimattta enää peittää ylenkatsettaan, — en tahdo riistää isänmaalta niin välttämätöntä ja taitavaa palvelijaa. Te menette hetikohta

kuninkaan luo. Te kerrotte hänelle, — ikäänkuin itsestänne, ymmärrättekö, — että Coyet'in kirjoitus on kaikkien suussa ja että se epäilemättä jätetään säädyille ja että siitä on syntyvä kauhea häväistysjuttu, lukuun ottamatta sitä, että kuninkaan täytyy lähettää neiti Taube pois maasta, ell'ei hänen majesteettinsa anna ehdotonta suostumustaan ja myönnytystään toimiin ja puuhiin neuvoskuntaa vastaan. Kuningattarelle sanotte, mitä hyväksi näette. Oletteko minut oikein ymmärtänyt?

— Olen, teidän ylhäisyytenne, — vastasi nöyryytetty lemmikki paljoa syvempään kumartaen kuin ennen.

— Hyvästi, monsieur de Broman! Te voitte sopivan tilaisuuden tullen lähettää minulle vaununne.

18. Kohtaus luistinjäällä.

Tämän kertomuksen aikana oli entinen »Wallmarin» eli »Waldemarin-saari«, joka sittemmin on tullut niin kuuluisaksi Tukholman Djurgårdenin eli Eläintarhan nimellä, vielä suurimmaksi osaksi metsästysmaata, joka oli täynnä kallioita, liejuja alankoja ja kauniita, mutta raivaamattomia lehtoja, joissa kuninkaan ja hovin huvia varten aiotut jalot metsän elävät kävivät jotenkin rauhalli-

sesti laitumella, vaikka paikka olikin aivan pääkaupungin läheisyydessä. Jo Kaarle X Kustaa oli vuonna 1658 antanut käskyn tämän saaren muuttamisesta »huvipuistoksi« ja ranskalainen De la Vallée oli kohta sen jälkeen Versailles'in mallin mukaan tehnyt erään Hedvig Eleonoran hyväksymän piirroksen »lähteineen, käytävineen ja puistoineen«. Mutta se aurinko, joka oli saattava Eläintarhan vihannoimaan, ei ollut vielä noussut. Työt Piispansaarella taukosivat; loitolla harmaiden pilvien takana uinaili vielä Kustaa III:nnen aikakausi; vielä olivat kätkössä Sinisen portin ja Rosendahlin ihanuudet, ja aineelliset hommat Hornin ja Fredrik I:sen aikakaudella olivat ilman kilpailijoita tämän tulevaisuuden saaren rannoilla.

Amiraalikunta oli, sittenkun laivasto oli siirretty Karlskronaan, vuokrannut pois entiset alueensa näillä tienoin. Tukkukauppias Lodsach oli silloin saaren lounaiselle niemelle perustanut laivaveistämöjä parhaiden ulkomaisten mallien mukaan, ja nämä veistämöt herättivät juuri nyt tukholmalaisten suurinta ihastusta ja uteliaisuutta. Ei ollut harvinaista, ja katsottiin sitä sopivaksi suosion osoitukseksi, että hänen majesteettinsa itse ja osa hovilaisista toisinaan kunnioitti hyödyllistä veistämöä armollisella läsnäolollaan.

Eräänä yönä marraskuun lopulla 1738 oli tuima pakkanen — tulevaa, tavattoman ankaraa talvea ennustaen — vetänyt jäähän sekä meren että Mälarin Tukholman lähellä; ainoastaan virtapaikka lähinnä sulkuja oli auki. Sitten tuli tyyni, selkeä ja lumeton pakkaispäivä. Oli siis sopiva tilaisuus panna toimeen oikein pohjoismaiset huvit ranskalaisen lähettilään kreivi St. Severin d'Arragonin kunniaksi, jota nyt kaikin tavoin mieliteltiin Ranskan kanssa äskettäin tehdyn niinsanotun puolustusliiton jälkeen, joka tuotti Ruotsille vuosittain 300,000 Hampurin bankomarkkaa apuvaroina sitä sotaa varten, jota jo kaukaa valmisteltiin.

Hänen majesteettinsa ja hoviväki, ynnä valtojen lähettiläät, ajoivat siis aamupäivällä vaunuissa Eläintarhaan; mutta kuningatar, vihoissaan ja pahoilla mielin Coyet'in kirjoituksen johdosta, joka koski hänen kilpailijaansa neiti Taubea, sekä kaikesta siitä häpeästä, mikä siitä kenties seuraisi, sanoi olevansa pahoinvoipa ja jäi kotiin. Päivän ohjelma oli: 1) ajelua Eläintarhan ympäri vaunuissa; 2) käynti laivaveistämöllä; 3) luistelua; 4) metsästystä Eläintarhassa; 5) päi-

vällinen veistämöllä klo 1; 6) paluumatka kaupunkiin klo 5; 7) tanssit hovissa klo 7; 8) illallinen klo 11.

Kaikki kävi oivallisesti. Ajelu oli herttaista, näköalat vähän kuurottuneine puineen olivat ihastuttavat, veistämö huomattiin mainioksi, metsästys maksoi neljän tai viiden hirven hengen ja päivällinen oli laitettu niin herkulliseksi, että kuningaskin oli siihen ylen tyytyväinen. Ajat olivat nyt toiset kuin v. 1725, jolloin rehellinen hovimarsalkka Düben rohkeni tarjota kuninkaalleen karoliinien jokapäiväistä ruokaa ja niin suuri melu nousi vanhoista konvehdeista ja »kelvottomista« viineistä. Kuningas Fredrik oli siitä pitäen antanut mitä ankarimmat säännöt viinikellarinsa kunnossa pitämiseksi, eikä yhdelläkään rheininkreivillä ollut pöydällään jalompaa nestettä kuin hänellä. Ei puuttunut muutakaan ylellisyyttä tällä pönkkähameiden vanhalla hyvällä aikakaudella. Kuinka vähän Ruotsinmaan tarvitsi odottaa Kustaa III:ttaan päästäkseen osalliseksi ulkomaisiin koristeihin, näkyy jo siitä kreivi Tessinin valituksesta, että hän oli nähnyt papinrouvia, jotka vetivät perässään kadulla silkkisiä laahoksia, ja asessoreja, jotka ajoivat komeissa vaunuissa kaksi nauhoitettua palvelijaa takanaan seisomassa.

Päivällisten jälkeen lähdettiin luistelemaan. Jää oli kuin peili ja kyllin luotettava, kun vaan ei menty virran kohdalle, ja ett'ei olisi mitään vaaraa pelättävänä, oli seurueen mukaan otettu hovin palvelijoita, jotka edellään lykkäsivät pitkiä ja keveitä rekiä. Hovin keikarit näyttivät parhaan kykynsä mukaan taitoaan, ja niiden naisten varalle, jotka uskalsivat lähteä tuolle nilpulle jäälle, oli pieniä, sametilla verhotuita jalastuolia, joiden takana aina oli joku kohtelias ritari, valmiina lykkäämään nuorta kaunotarta eteenpäin ja tuon nopean kulun kestäessä kuiskaamaan suloisia kohteliaisuuksia hänen pieneen punoittavaan ja palelevaan korvaansa.

Näiden keikarien joukossa oli myöskin luutnantti kreivi Kaarle Viktor Bertelsköld, joka syksyllä oli palannut Suomesta. Hänen naisensa oli eräs nuori ranskalainen kreivitär de Lynar, kreivi d'Arragonin sukulainen. Tämä etelän hilpeä lapsi oli aivan ihastunut tuohon keveyteen ja nopeuteen, millä hän nyt näin ensi kerran elämässään kiisi iljannetta pitkin. Hän taputteli pieniä käsiään sekä ihastuksesta että kylmän

Kohtaus luistinjäällä.

tähden; hän halusi aina edemmä, yhä edemmä tuolle kirkkaalle lakeudelle, eikä taru mainitse hänen ritarinsa sitä iloa häneltä kieltäneenkään. Luultavasti tuo salaperäinen kuiskailu kylmästä punoittuneesen korvaan oli kumpaisestakin niin hupaista, että he unohtivat, kuinka pitkälle he jo olivat tulleet, ja kuitenkin olivat he jo niin kaukana, että olivat lähempänä vastapäätä olevaa Danvikiä kuin Eläintarhan veistämöä, josta olivat lähteneet.

Täällä nuori kreivi kumminkin pysähtyi ja ehdotti, että palattaisiin, sillä hänen muistaakseen kulki virta Mälarin puolelta lähempänä eteläistä rantaa. Mutta neiti de Lynar pani vastaan. — Katsokaahan vaan, — huusi hän, — tuolla toisella rannalla luistelee eräs nainen! Minua suuresti huvittaisi tulla hänen kanssansa tutuksi ja oppia hänen taitonsa. Katsokaapa vaan, kuinka taitavasti hän kiertelee tuota vanhaa vaimoa, joka seisoo siellä niin hämmästyneenä ja tuskin pysyy jaloillaan.

Toisella rannalla olevasta väkijoukosta, joka sieltä käsin katseli hovilaisten huvituksia, olikin eräs ruumiinmukaiseen levättiin puettu nainen — levätti oli kotimaista flanellia, jota siihen aikaan oli alettu Ruotsissa valmistaa — lähtenyt jäälle luistelemaan ja osoitti hän siinä, mitä kauniimpia kaarroksia tehden, niin tavatonta taitoa, että katsojat häntä kilvan ihailivat ja ranskalaisen neidin oikein kävi kateeksi. Kädessään piti hän raudoitettua viippapuuta luultavasti ollakseen varuillaan jään heikkoutta vastaan, mutta tämä keveä kalu muuttui hänen hallussaan pikemmin vaan keikailukaluksi. Milloin piti hän keppiä edessään keihään tavoin, milloin heilautti hän sitä päänsä ylitse, milloin iski hän sen jäähän ja lykkäsi itseään sillä kuin hiihtäjä, milloin hypähti sen yli näppäryydellä semmoisella kuin olisi ollut nuorallatanssija. Kaikki hänen liikkeensä olivat yhtä haavaa niin oikullisia ja niin miellyttäviä, että neiti de Lynar kääntyi ritarinsa puoleen ja kysyi vähän pilkallisesti, oliko Tukholmassa balettia; — »tuo pieni haltijatar on epäilemättä tanssijatar.«

— Sen rohkenen kieltää, — vastasi kreivi; — ensiksikin sentähden, ett'ei kukaan voi kilpailla ranskalaisten naisten kanssa hempeydessä, ja sitten sentähden, ett'ei kukaan tanssijatar henno puristaa jalkojaan luistinhihnaan.

— *Mais si,* — sanoi nuori nainen, joka ei sietänyt vastaväitteitä. — Olkaa hyvä ja työntäkää vähän likemmä; onhan meidän helppo ottaa omin silmin asiasta selko.

— En tiedä, uskallanko, — vastasi hänen ritarinsa. Kenties jää on heikompaa täällä päin.

— Mitä, herraseni? — huudahti neiti de Lynar. — En tiennyt tätä ennen, että ruotsalaiset kykenevät kaikkeen — vähän pelkäämäänkin, kun niin sattuu.

— Kiitän kohteliaisuudestanne, — vastasi nuori kreivi hiukan loukkautuneena, — ja jos teitä huvittaa, olen katsova kunniakseni seurata teitä kuolemaan. — Näin sanottuaan työnsi hän kelkkaa aika vauhtia eteenpäin, toivoen salaisesti, että pieni ranskatar saisi uhkamielisyydestään sopivan rangaistuksen.

Ja tuskin olivat he ennättäneet kymmenen tai viisitoista syltä eteenpäin, kun yksiöinen jää murtui hänen allaan ja neiti ja hänen ritärinsa vajosivat kylmään, petolliseen meriveteen.

— Auttakaa! Minä kuolen! — huusi neiti de Lynar kovin pelästyksissään, kun tunsi uppoavansa. Mutta hänen asemansa ei ollut vaarallinen, sillä nojatuoli riitti yksin häntä pinnalla pitämään. Pahempaan pulaan joutui kreivi Bertelsköld, koettaessaan estää tuolia kaatumasta. Joka kerta kuin hän yritti turvautua jään laitaan, murtui siitä palanen toisensa perästä hänen allaan. Katselijat Danvikin rannalla alkoivat kovasti huutaa. Hovin luistelijat ja lakeijat huomasivat vaaran ja riensivät apuun. Mutta heillä oli jotenkin pitkältä nilppua jäätä kulettavana, ja sattuuhan välistä elämässä niinkin, ett'ei ole aikaa kauvan odottaa.

Nuori tuntematon nainen, joka tietämättään oli saanut tämän onnettomuuden aikaan, oli sillä välin ryhtynyt sekä älykkäihin että nopeihin pelastustoimiin. Hän paneusi pitkäkseen jäälle, lähestyi avantoa, vaikka oma henki oli ilmeisessä vaarassa ja ojensi viippapuun vajoavalle. Onneksi jää kantoi hänet; kreivi tarttui tankoon ja onnistui sen avulla pysytteleimään veden pinnalla, sill'aikaa kuin hän toisella kädellä piti neiti de Lynaria kiinni, joka pelästyksestä aivan pyörällä riuhtoili irti päästäkseen. Ennenkun yksikään hovilaisista ennätti tulla avuksi, oli Bertelsköldin tarjottua

apua hyväkseen käyttäen onnistunut päästä kestävälle jäälle ja samalla pelastaa läpimärkä toverinsa.

Tuskin oli neiti de Lynarilla luja jää jalkainsa alla, ennenkun hän purskahti mitä iloisimpaan nauruun. Hän näki jalkainsa alla peilin mitä kirkkainta lasia; se oli tuo kiiltävä jää, jossa hänen ja hänen ritarinsa haamut kuvastuivat niin hullunkurisen näköisinä, että täytyi väkisinkin nauraa. — Taivaan pyhät! — huudahti hän; — meidän pitäisi lähteä itseämme rahan edestä näyttelemään! Parisissa maksettaisiin meidän näkemisestä kaksi äyriä kappaleesta!

Mutta kreivi ei häntä kuullut; hän seurasi vaan silmillään tuota tuntematonta naista, joka yhdellä hyppäyksellä oli taas noussut luistimilleen ja riensi pois. Hänestä tuntui kuin olisi hän ennenkin nähnyt nuo kasvot ja tuon vartalon; udutar Vähänkyrön metsästä johtui yhtäkkiä hänen mieleensä. — Ester! — huusi hän hänen jälkeensä, — Ester Larsson, odottakaahan toki, että saamme teitä kiittää!

Mutta Ester — jos se oli todellakin hän — ei odottanut, vaan katosi kohta katselijain joukkoon rannalla, jossa eräs vanhanpuoleinen nainen näkyi ottavan hänet vastaan sekä hätäissään että vihoissaan.

— Enkö ollut oikeassa? — virkkoi neiti de Lynar iloisesti. — Tanssijatar hän sittenkin on, ja todistuksena siitä on se, että hän on lumonnut teidät, kreiviseni!

Bertelsköld olikin melkein kuin lumottu. — Hän on suomalainen nainen, ja kaikki Suomen naiset osaavat lumota, — vastasi hän samaan tapaan. Mielessään ajatteli hän: — Onko mahdollista, että tuosta vaasalaisesta tyttölepakosta on kuudessa kuukaudessa tullut täydellinen sulotar.

19. Harjoituksia kanteleen soitossa.

Jos kaikki merenvirrat alinomaa kulkisivat samaan suuntaan, niin olisi helppo oppia merta kulkemaan; ja jos kaikki halut ja toiveet tässä maailmassa alati osottaisivat saman kompassin mukaan, ei elämän taitoa olisi vaikea oppia. Mutta ei mikään suunta ole niin suora, ett'ei laitatuuli laivaa kantaisi, eikä yksikään luonne ole tehty niin hyvästä teräksestä, ett'ei joku vieteri siinä painaisi epätasaisesti. Elämän kompassi näyttää vähä väliä väärin, ja siitä on todistuksena tämäkin merkillinen kertomus.

Aina siitä asti kuin luutnantti kreivi Kaarle Viktor Bertelsköld Marraskuulla 1738 näki Ester Larssonin, porvarikuninkaan nuorimman tyttären, Eläintarhan laivaveistämön ja Danvikin välisellä jäällä likellä Tukholmaa, kun sekä hän että neiti de Lynar saivat kiittää tytön neuvokkuutta hengestään, ei hän enää voinut karkoittaa ajatuksistaan tuota kummallista, ihastuttavaa olentoa. Kun sattuma jo neljännen kerran oli vienyt heidät vastakkain, oli siinä hänen mielestään tarpeeksi syytä oppia hänet tuntemaan; mutta hänen tietämättään oli hänen haaveksiva luonteensa, joka kenties oli perintö isän-isältä Bernhard Bertelsköldiltä, kietonut Ester Larssonin olennon siihen salaperäisyyden loistavaan huntuun, joka niin voimakkaasti lumoaa nuorukaisen sydäntä. Hovin huvitukset, ylhäisten naisten hienosteleva hempeys, vieläpä neiti de Lynarinkin ranskalainen iloisuus, kaikki oli hänelle nyt yhdentekevää, ja kaiken sen ajan, jota ei tarvittu virka- ja muihin tehtäviin, kulutti hän nyt osaksi Tukholman kaduilla, osaksi meren jäätyneillä rannoilla, toivoen löytävänsä tuon pienen uhkamielisen suomalaisen porvaritytön kadotetut jäljet.

Tämä ei ollut niin aivan helppoa, sillä hän kuuli kohta, että valtiopäivämies Larsson asui yksinään eräässä vaatimattomassa huoneessa Kauppiaskadun varrella, ja hänen tyttärestään ei tiennyt kukaan mitään. Mutta nuori kreivi ei hellittänyt. Tukholma ei ollut siihen aikaan niin suuri, että

ihmiset voivat siellä jäljettömiin kadota, ja niinpä saatiin eräänä päivänä tietää, että Larsson töistään päästyään tavallisesti joka ilta kävi eräässä talossa Läntisen Pitkänkadun varrella, jossa rikkaalla rouva Sagerilla oli vaatekauppa.

Luutnantti Bertelsköld huomasi nyt yhtäkkiä, että hänen liinavaattehistoansa täytyi melkoisesti lisätä. Ei missään ollutkaan niin ylen hienoja Hollannin nenäliinoja, niin valkoista Norrlannin ja Turun palttinaa, niin oivallista sekä saksalaista että ruotsalaista ja suomalaista reivasta kuin juuri rouva Sagerilla. Ja kun nuori siivo mies, joka ei koskaan tingi, vaan hetipaikalla maksaa ostoksensa ja aina kehuu tavaraa hyväksi, hintaa helpoksi, puotia sieväksi ja ehkäpä vielä talon rouvan pitsimyssyäkin hyvin silitetyksi ja hänelle hyvin sopivaksi, ja kun sellainen nuori mies on kaikkiin puoteihin tervetullut vieras, niin eipä kestänytkään kauvan, ennenkun luutnantti Bertelsköld oli niin onnellinen, että pääsi rouva Sagerin suosioon. Vanhan hyvän tavan mukaan hän seisoi itse puodissaan yhdessä vanhan silmäpuolen neitsyen ja jöröpään pojan kanssa, joka oli Tukholman nykyisten sivistyneiden puotiherrain näköinen yhtä paljon kuin takkukarva karjakoira on sileäksi kammatun, pestyn ja hyvälle haisevan sylikoiran näköinen.

Että rouva Sager oli entisen valtiopäivämiehen leski, joka oli poistanut yksinvallan, perustanut vapauden ja auttanut Fredrik kuningasta valtaistuimelle; että hän itse oli hyvin merkillinen henkilö, joka vihasi yksinvaltaa ja voimakkaasti tuki vapaata hallitusmuotoa; että hänellä — luultavasti sentähden — oli onni olla ylhäisten ostajain suosiossa ja että hänen puodissaan joka päivä kävi kreivejä, vapaaherroja ja valtakunnan neuvosten rouvia; — että kreivitär Tessin osti häneltä palttinatarpeensa, sekä että kreivi Horn ja muut Kaarle XII:nnen urhoista olivat hänen puodistaan sotapaitansa ostaneet; kaiken tämän ja paljon muutakin oli hän jo ensi näkemässä ennättänyt kertoa, mitatessaan kreiville palttinaa, joka »kelpaisi kuninkaallekin«. Seuraavalla kerralla kuuli Bertelsköld, että tämä mahtava rouva oli syntyjään suomalainen ja kaukaista sukua Larssonille, »jota ne siellä kotona kutsuvat porvarikuninkaaksi«; vaikka Jumala kyllä tietäköön, sanoi rouva, että hänellä oli enemmän huolta kuin kunniata siitä sukulaisuudesta, sittenkun

Larsson oli saanut päähänsä majoittaa hänen luoksensa hemmotellun lapsensa, joka yöt ja päivät tuotti huolta ja murhetta . . .

Tähän katkasi yhtäkkiä tämä puhelias rouva sanatulvansa, luoden silmänsä kadulle, ikäänkuin olisi pelännyt, että jokin asiaan kuulumatoin henkilö olisi kuullut hänen puheensa. Turhaan koetti luutnantti viittailla siihen, että hänellä, joka vastikään oli tullut Suomesta, oli rakkaita terveisiä Esterille kotipuolesta. Rouva Sager nakkasi vaan niskaansa, ikäänkuin sanoakseen, että semmoiset terveiset olivat tarpeettomia, ja siksi päiväksi olivat kaikki enemmät tiedustukset turhat.

Mutta jo seuraavana päivänä, kun uusia liinoja yhä taas oli koeteltava, ja kun eukko oli puhellut palaviinsa asti valtio-asioista ja hurskaana Myssynä toivottanut kaikki Hatut velkavankeuteen, kuuli Bertelsköld hänellä olevan senkin seitsemän surua päivässä niistä monista koulumestareista, jotka Larsson mukamas oli lähettänyt hänen niskoilleen tyttärensä sivistämistä varten. Milloin tuli niitä yksi, jonka piti opettaa tytölle, kuinka pitkä matka on Roomaan; milloin toinen, joka tuhersi rihvelitaulut täyteen numeroita; milloin kolmas, jolla oli suu täynnä vanhan maailman historioita; milloin neljäs, joka opetti lasihelmiä ompelemaan; milloin viides, jonka piti opettaa Esterille saksaa; milloin kuudes, joka opetti häntä ratsastamaan hurjemmin kuin turkkilainen sillä hurjalla päistäriköllä, jonka tyttö oli saanut isältään lahjaksi; lyhyesti sanoen kaikenlaista hyödytöntä ja joutavaa oppia, paitse Jumalan sanaa ja ranskankieltä, sillä raamattua tyttö luki isänsä kanssa, ja mitään ranskalaista ei ukko suvainnut, vaan sanoi sitä hattulaisroskaksi. Tosin olivat kaikki nämä opettajat vanhoja harmaapäisiä ihmisiä, vaikka, Jumala paratkoon, eivät juuri siltä sen parempia; mutta nyt tuli pahin pula. Isä oli nimittäin saanut päähänsä, että tytön pitäisi oppia kannelta soittamaan, sillä se oli, arveli hän, semmoista oikeaa ja jumalista taidetta, jota itse jumalanmies kuningas Taavettikin oli aikoinaan harjoittanut ja siitä niin suurta mainetta niittänyt. Vaan kun ei koko Tukholman kaupungista löytynyt ainoatakaan taitavaa opettajaa tahi opettajatarta, ei ainakaan ikäänsä nähden tarpeeksi vakavaa . . .

— Jos minun vähäinen taitoni kanteleen soitossa voisi olla miksikään hyödyksi . . . puuttui nuori luutnantti puheesen,

itsekin hämillään siitä, että voi semmoista esittää halvalle palttinakauppiaalle.

Rouva Sager mitteli häntä hämmästynein silmin ja kysyi, tunsiko hän porvarikuninkaan.

— Hiukan, — vastasi Bertelsköld.

— Jos teidän armonne tuntee Larssonin, — vastasi rouva vilpittömästi, niin teidän armonne tietää myöskin, että itse kuningas Taavetti ei olisi tarpeeksi hyvä opettajaksi tytölle, jos hänellä vaan olisi kreivin arvonimi varsinaisen nimensä edellä. Olen sanonut Larssonille: miks'et seurustele

niinkuin minä ylhäisten ja alhaisten kanssa ja mittaa valtakunnan neuvoksia samalla kyynärämitalla kuin mittaat suutarin oppipoikia; sitä sanon minä oikeaksi kaupaksi, minä. Mutta tuli on nyt tulta ja vesi vettä; aatelisia ei hän suvaitse, ja itse tahtoo hän tytärtään neidiksi kouluuttaa. Eikö teidän armonne halua samanlaisia lautasliinoja kuin kreivi Hornilla on?

Bertelsköld meni, mutta tuli seuraavana päivänä takaisin. Hän oli saanut tietää, että rouva Sagerilla oli poika, joka puhalsi huilua.

— Niin no, mitä Kalleen tulee, — jatkoi rouva, kun tuota hellää kohtaa oli taitavasti kosketettu, — niin on hänellä kyllin tekemistä virassaan kunink. majesteetin kammarikollegiossa. Kallesta olisi saattanut tulla yhtä hyvä palttinankauppias kuin kenestä tahansa ja kenties parempikin, mutta hänellä on pää, teidän armonne, tosiaankin pää kuin partaveitsi; hän osaa kreikkaa, latinaa ja ranskaa, jos niiksi tulee, ja sentähden ajattelin, että antaa hänen nyt koettaa onneaan maailmassa ja kammarikollegiossa, kyllä minä puodin hoidan, ja on hänellä Jumalan kiitos vähän säästössäkin, kun moni muu ylhäinen herra panee kengänsolkensakin panttiin. Minä pidän aina vapauden puolta, mutta, Jumala kuningasta siunatkoon, pojastani saattaa tulla asessori, jos saa elää, ja sitten . . . mitäpä sitten, jos hän soittaa huiluakin?

— Päinvastoin, — keskeytti hänet kreivi, — se lisää aina vähän hänen arvoaan. Kreivi Tessinin silmissä esimerkiksi — (kreivi ei sietänyt musiikkia).

— Niinkö teidän armonne luulee? — kysyi äiti ihastuneesti hymyillen. Ehkäpä teidän armonne tahtoisi olla niin armollinen, että virkkaisitte jonkun hyvän sanan Kallen puolesta . . .

— Sen teen mielelläni, hyvä rouvaseni, ja voin ehkä setäni kautta vielä toimittaa hänen majesteetilleen kuningattarelle näytteitä näistä hienoista reivaksistakin.

— Voi, mitä sanoo teidän armonne? Hänenkö majesteettinsa näkisi hyväksi aterioida minun pöytävaatteiltani? Ja kenties seisahduttaa tähän oven eteen kuninkaalliset vaununsa, ajaessaan Ulriksdaliin?

— Ei se ole ollenkaan mahdotonta, jos vaan hänen majesteettinsa saapi asiasta sopivan viittauksen. Ja koska Kalle soittaa huilua, voisimmehan sopivassa tilaisuudessa soittaa huilua ja kannelta yhdessä . . .

— Teidän armonne näkee hyväksi laskea leikkiä . . .

— Ei suinkaan, on hyvin harvinaista tavata taitavia huilun soittajia. Kenties Ester kernaammin haluaakin oppia huilua kuin kannelta soittamaan.

— No, vie sinun! kuinka hänen armonsa oksaan osasi! Totta puhuen, niin ovat lapset jo kauvan toisiaan kierrelleet, ja vaikka Ester kyllä on huonosti kasvatettu tyttö, niin luu-

len kuitenkin, että hänestä hyvällä kasvatuksella saadaan kunnon aviovaimo, eikä hän aivan avojaloinkaan taloon tule, niin että . . . niin, jos teidän armonne suvaitsee, niin on halpa taloni kernaasti avoinna niin kohteliaalle herralle, ja voihan teidän armonne ottaa kanteleenkin mukaansa, jos haluttaa, niin ei tarvitse ainakaan pestata siihen juoppoa urkuria, joka saa vaivoistaan korttelin riisryyniä tunnilta.

Nuori aatelismies Fredrik I:sen hovista naurahti vertaukselle ja suostui kutsumukseen. Noissa jyrkissä vastakohdissa oli tavallaan jotain houkuttelevaa ja kiihoittavaa. Yhtäällä oli hänen setänsä presidentti, tuo pöyhkeä ylimys, joka ylenkatsoi ja halveksi kansaa; — toisaalla Larsson, tuo pinttynyt kansanvaltainen, joka huusi kirousta ja kostoa aatelisvallalle; — näiden välissä tuo kaupparouva, joka huusi vapautta ja oli valmis suutelemaan ylhäisten hameenhelmoja; — sitten tuo luonnonlapsi, joka oli kesytettävä uusimpain Tukholman mallien mukaan; — lopuksi hän itse, loistavan nimen perijä, joka hienosteli hovissa ja lähti sieltä suoraa päätä palttinapakkain keskessä säestämään Kalle Sagerin huilua, saadakseen tavata pientä porvarityttöä, jota hänen setänsä tuskin olisi huolinut kammarineitsyeksi suositella, — ja kaikki tämä tapahtui siinä varmuudessa, että jos hänen hommansa tulisivat ilmi, toinen tekisi hänet perinnöttömäksi ja toinen heittäisi ulos ikkunasta; lyhyesti sanoen, tämä asemansa näytti nuoresta luutnantista niin hullunkuriselta, että hän lähti rouva Sagerin kauppapuodista mitä mainioimmalla tuulella, eikä muistanut hän itselleen hymyilleensä niin herttaisesti sittemmiten kuin tuon hullunkurisen seikkailun aikana Vähänkyrön metsässä.

20. Valtiollisia juonia.

Asiain kulkua seuratessamme joudumme taas presidentin kreivi Torsten Bertelsköldin virkahuoneesen, tähän niin monien sotkuisten vehkeiden salaiseen keskustaan, josta valtiopäiviä johdettiin ja jotka tarkoittivat hallitusmiesten ja koko valtiollisen järjestelmän muuttamista.

Kaikki oli täällä ennallaan: sama erinomainen järjestys, sama ulkonainen somuus; ei tomun hituistakaan valtiomiehen hienolla samettitakilla; ei syrjähtänyttä kiharaakaan hänen kaikkien taiteen sääntöjen mukaan sorvatussa tekotukassaan; ei kiireen merkkiäkään mahonkisille ja elefantinluisille hyllypöydille ladotuissa paperiläjissä; kaikessa näkyi ikäänkuin filosoofinen tyyneys, mutta tyyneys, joka oli tehtyä ja tarkoitettu näkymään.

Oven eteen asetetussa isossa peilissä sai jokainen vieras heti sisään astuessaan ihmetellä omaa itseään. Pehmeä flanderilainen matto näytti vartavasten olevan sinne pantu sitä varten, ett'ei edes silkkikengän narina häiritsisi huoneen harrasta hiljaisuutta. Kaarle XI:nnen rintakuva katseli tuimasti vierustovereitaan, Ranskan Ludvigeja, 14:ttä ja 15:ttä, jotka taas vuorostaan silmäilivät erästä siihen aikaan kaikkivaltiaan ministerin, kardinaali Fleury'n alempana olevaa rintakuvaa; mutta turhaan sait etsiä somasti koristetuilta kantakiviltä Kaarle XII:nnen pystyä päätä. Kreivi Torsten oli liian kopea kieltääkseen vastenmielisyyttään tätä hallitsijaa kohtaan, ja jokainen tiesi hänen olleen sakarikuninkaan katkerimpia vihamiehiä. Lopuksi oli vielä yksi kantakivi, jossa olisi luullut tapaavansa kuningas Fredrik I:sen kuvan. Mutta ei; sillä sijalla oli eräs ranskalainen tanssijatar, mademoiselle Zoë.

Kello oli 8 aamulla, ja kreivi, joka harvoin pani maata ennen k:lo 2 yöllä, oli ollut työssä k:lo 5:stä alkain. Vieras vieraan perästä tuli ja meni. Sisään astui nyt yhtä haavaa kaksi kookasta, komeata herraa. Toinen, joka oli soturi, oli puvussaan osaksi säilyttänyt jätteitä vanhasta karoliinien univormusta, joka Fredrik I:n aikana oli saanut siirtyä senaikuisen preussiläisen mallin tieltä, joka taas kankipalmikoineen, jauhoitetuine tekotukkineen, pitkine liivineen ja polvihousuineen oli jälittelyä ranskalaisesta univormusta. Tällä herralla oli ratsusaappaat, rannehansikkaat ja pitkä karoliinilainen miekka vyöllä, ikäänkuin olisi hän ollut sotaan lähdössä; hänen käytöksensä oli rohkea ja komentava, vaan ei loukkaava, pikemmin avonainen, rehellinen, milt'ei ritarillinenkin, vaikka vähän liiaksi suorasukainen. Kun hän puhui, puhui hän kiivaasti, ikäänkuin ei olisi hän sietänyt mitään vastaväitteitä, mutta taitavasti keksitty vastasyy hämmensi hänet, sukkela käännös haihdutti hänet pian mielipiteestään. Voi melkein aavistaa, että ajan olot olivat tehneet tämän miehen päätään pitemmäksi kuin hän oikeastaan olikaan; toiset ajat tulisivat tekemään hänet päätään lyhemmäksi. Tätä nykyä oli hänen arvonsa ylimmillään; tämä mies oli tuon lähenevän surullisen sodan sankari, kenraali kreivi Kaarle Emil Lewenhaupt, jota hänen rohkeimmat puoluelaisensa välistä kutsuivat »Kaarle XIII:nneksi«.

Toinen herra oli sivili, keski-ikäinen mies, pukunsa oli yksinkertainen, mutta niin aistikas ja arvokas, että tuon keikarimaisen valtiomiehenkin puku sen rinnalla joutui syrjään. Pieninkin pitsi hänen kaulahuivissaan oli kaikkein hienointa lajia. Ranteita peittivät hienon hienot kalvosimet ja kädet, jotka aina olivat vilkkaassa liikkeessä hänen puhuessaan, olivat valkeat ja kauniit. Ja hän puhui taitavasti tämä herra, puheensa oli täynnä suloa ja sukkeluutta; ruotsia puhuttaissa sekoitti hän alinomaa siihen puhtainta ranskankieltä, joka näytti olevan hänen oikea äidinkielensä. Hän oli ryhdiltään täydellisen maailmanmiehen esikuva; koko hänen ylimyksellisessä olennossaan oli jotain erinomaisen miellyttävää, monen mielestä mielisteleväkin, sillä hän osasi varsin notkeasti väistyä vastakkaisten mielipiteiden tieltä, kumminkin niin, että hän useimmittain sittenkin pysyi omassa mielipiteessään. Itse näytti hän tahtovan olla jonain sovittavana välittäjänä myrskyisen aikakauden äärimmäisyyksien kesken, vaikkakin hän siinä kohden lienee arvannut kykynsä liian suureksi, sillä ulkopuolella hovin saleja ilmaantui hänen tahdossaan teräksen puutetta, ja 1738 vuoden Ruotsi, joka kukisti Lewenhauptin, voitti lopulta ylimyksellisen tasavaltalaisen kreivi Kaarle Kustaa Tessininkin, joka tätä nykyä oli maamarsalkkana valtiopäivillä.

Nämä kolme mahtavaa herraa, — tuo kylmä, viekas, valtioviisas, tuo kiivas, ritarillinen, mutta ei juuri teräväpäinen sotilas ja tuo älykäs, sukkela, mutta pintapuolinen hovimies — liittyivät nyt asianhaarain pakosta saman lipun alle, hallitakseen isänmaatansa. Keskustelu kävi enimmäkseen ranskankielellä.

— Minua ilahduttaa nähdä teidän ylhäisyytenne täällä näin ratkaisevalla hetkellä, kun isänmaa enemmän kuin koskaan tarvitsee urhoollisten ja älykkäiden miesten tukea, — lausui kreivi Bertelsköld, hyvin tietäen, että Lewenhaupt hetikohta tulisi siirtymään yleisistä korupuheista varsinaiseen keskusteluaineesen.

Tessin ehti kuitenkin sitä ennen sanoa yhtä kärkeväksi sorvatun kohteliaisuuden. — Teidän ylhäisyytenne, — sanoi hän, osoittaen rintakuvia, — istuu niin kuuluisien ja jalojen henkilöiden ympäröimänä, että me tuskin uskallamme toivoa voivamme kartuttaa kokoelmaa. Kardinaali Fleury ja made-

moiselle Zoë; on kuin tahtoisitte hakea apua mielikuvituksellenne sekä tästä että tulevasta maailmasta.

— Te muistutatte minua todellakin, kreiviseni, siitä että olemme unohtaneet kysyä orakelilta neuvoa tulevasta äänestyksestä. Kenties teidän ylhäisyytenne, jolla on onni olla asessori Svedenborgin ystävä . . .

— Asiaan, hyvät herrat, — keskeytti Lewenhaupt malttamattomasti. — Meillä on vaan muutamia minuutteja käytettävinä ennen täysistuntoa. Hänen majesteettinsa horjuu. Englannin suostumus vallanperimykseen Hessenin prinssin eduksi miellyttää hänen majesteettiaan paremmin kuin liitto Ranskan kanssa.

— Onneksi, — jatkoi kreivi Tessin, — on Ranskalla jotain, joka miellyttää kuningas Fredrikiä. Hänen majesteettinsa sanotaan antaneen kardinaalille viittauksen siitä, että muutamat härkätynnyrit Ranskan viinejä *première qualité* ja arvoltaan noin 100,000 ecu'a voisivat vaikuttaa korkeimmasti samaisen mielialaan Ranskaa kohtaan. Olisi epäkristillistä, jos kardinaali kitkuttaisi mokomassa pikku-asiassa, kun koko Euroopan menestys on kysymyksessä.

— Mahdollista. Mutta kuka takaa hänen majesteettinsa suostumuksen valtakunnan neuvoston virasta eroittamiseen?

— Rohkenenko kysyä, mihin teidän ylhäisyytenne perustaa varmuutensa tuon jotenkin epäilyttävän suostumuksen saamisesta?

— Aivan yksinkertaiseen asiaan. Coyet'in kirjoitus säädyille on tehnyt toivotun vaikutuksen. Hänen majesteettinsa tahtoo, maksakoon mitä maksaa, välttää häväistystä, ja kuningattaren vihakin merkitsee vielä jotain Ruotsissa.

— Onnittelen teitä, herra kreivi, — sanoi Tessin ivallisesti. — Te pelaatte shakkia kuin mestari. Se siirto on tehnyt kuninkaan matiksi.

Bertelsköld vastasi pienellä kumarruksella. — Sallikaa minun, — sanoi hän, — pitää itseäni halpana jäsenenä siinä diplomaattisessa oppikunnassa, jossa teidän ylhäisyytenne on hallitsija Orleansin johdolla opinnoita harjoittaessaan saanut tohtorin arvon.

— Mutta, hyvät herrat, — huudahti Lewenhaupt tähän sanasotaan tyytymätönnä, — tietänettekö, että meitä tahdo-

taan ostaa Wenäjän rahoilla? Bestusheff on äskettäin saanut 6,000 tukaattia, jotka hän on tallettanut pankkiin. Sillä kullalla hän ostaa puolet puoluelaisiamme.

— *Fi donc,* kuusituhatta tukaattia! Mikä pilkkahinta ruotsalaisesta vapaudesta! — huudahti Bertelsköld närkästyksissään, samalla kuin kylmä, pilkallinen hymy hänen huulillaan antoi hänen sanoilleen kaksimielisen merkityksen.

— Joko on niin pitkälle menty, — innosteli Tessin, — että Ruotsin miesten kunniata ja omiatuntoja ostetaan ulkomaisella kullalla? Hyvät herrat, minä vetoan ritariston ikivanhaan kunniaan. Maamarsalkkana en voi suvaita, että vähäisinkään varjo moisesta törkeästä epäluulosta tahraa säädyn mainetta.

— Sallikaa minun huomauttaa eräästä asianhaarasta, — jatkoi Bertelsköld, — Bestusheff on tehnyt meille palveluksen, jota ei käy kyllin suureksi arvaaminen. Niin pian kuin hän nostaa nuo kuusituhatta pankista, tulee meidän laittaa niin, että se tulee tunnetuksi, ja joka vähänkin pelkää tulevansa näyttämään ostetulta, hän on pakoitettu äänestämään meidän kanssamme.

— Joka ei estä panettelijoita puhumasta siitä, että meitä on ranskalaisilla rahoilla lumottu, — vastasi Tessin olkapäitään kohauttaen. — Hyvät herrat, sääty on perattava ja ulkomainen kulta kerrassaan häpeään saatettava.

— Ja mitä ovat apuvarat muuta kuin ostoa? sanoi Bertelsköld. — Eikö Ruotsia joka päivä myydä enimmän tarjoavalle? Tänään Ranska, huomenna Englanti, ylihuomenna kenties Wenäjä. Kuinka ai'otaan yksityisiltä kieltää kaupankäynti, kun koko isänmaasta kauppaa käydään?

Lewenhaupt puuttui puheesen: — Minä olen samaa mieltä kuin hänen ylhäisyytensä, että perkkaus on välttämättömän tarpeellinen. Pahansuovat ovat saatettavat vaikenemaan tai äänestämällä ritarihuoneesta eroitettavat, asiaankuulumattomat ovat poislähetettävät, sotaväkeä on kutsuttava kokoon, vahingolliset kirjat ja kirjoitukset ovat kiellettävät. Muuten emme voi luottaa äänestykseen, ja petturit vehkeilevät niinkuin tahtovat.

Tessin ja Bertelsköld hymähtivät ivallisesti kuullessaan, miten omituisesti tämä sotilas tulkitsi perustuslaillista vapautta. Maamarsalkka huomautti hyvin sävyisästi, että voi-

taisiin kenties keksiä keinoja, jotka eivät loukkaisi sananvaltaa vapaassa tasavallassa. Niiden tietojen mukaan, jotka hän nyt oli saanut, ei voitto ritarihuoneessa olisi epätietoinen ja papit äänestävät aina kuninkaan tahdon mukaan. Mitä talonpoikiin tulee . . .

— Talonpojat ajattelevat niinkuin heidän sihteerinsä, ja Troilius on neuvokas mies, — vastasi Bertelsköld.

Tessin naurahti. — Se tietää siis, että Pierrot aina saa tanssia Harlikinin pillin mukaan. Kaikki on siis siinä, mistä päin tuuli porvarissäädyssä puhaltaa.

— Teidän ylhäisyytenne on oikeassa; tällä hetkellä kaikki on porvarissäädyn varassa. Plomgren ja Kjerrman soittavat meiltä saamiaan nuotteja kauppiaiden korviin aamusta iltaan, mutta niin kauvan kuin sitä härkäpäätä Larssonia ei saada kääntymään, on sääty meitä vastaan.

— Niin lähettäkää hänet hiiden pisaan, — ärjäsi Lewenhaupt.

— Sitä emme voi tehdä, hyvä kenraalini. Me elämme vapaassa tasavallassa, niinkuin hänen ylhäisyytensä kreivi Tessin oikein huomautti. Ainoa keino on se, että saamme sen saksan vapaaehtoisesti poistumaan, ja sitä varten olen jo ryhtynyt toimenpiteihin.

— Me luotamme herra kreiviin. Entä kuinka voivat sudenpenikkamme salaisessa valiokunnassa?

— Ne alkavat saada kynsiä ja hampaita.

— Silloin on tosiaankin kaikki porvarissäädyn varassa.

— Ja viime lopussa Larssonin.

— Teidän ylhäisyytenne tietää kenties, että tuota suomalaista jyväjuutalaista kutsutaan porvarikuninkaaksi.

— Sepä on hauskaa kuulla; kaksi kuningasta tasavallassa on aina parempi kuin yksi. Me syöksemme kummankin valtaistuimelta, ja Ruotsi on meidän.

21. Ullakkokammarissa Läntisen Pitkänkadun varrella.

Rikkaan rouva Sagerin Läntisen Pitkänkadun varrella omistama talo oli Tukholman vanhimpia ja rakennettu muinoiseen tapaan niin, että pääty oli kadulle päin. Vähäisen pituutensa ja leveytensä suhteen oli se sangen korkea ja oli siinä kolme kerrosta, paitse korkeata ullakkoa, jonka jyrkkä katto oli liuskakivillä peitetty. Maakerrassa näiden kolmen muun kerroksen alla oli päätyyn asetettu puoti ja puotikammari, jossa kirjanpitäjä asui, keittiö, varastohuone ja rengin huone. Toisessa kerroksessa olivat talon parhaat huoneet, neljä luvultaan, joista kaksi oli pojan hallussa, yksi vieraita ja yksi rouva Sageria itseään varten, mutta neljästä näitä vastaavasta huoneesta kolmannessa kerrassa pidettiin kaksi asumatonna ja käytettiin palttinakankaiden varastohuoneina; kolmannessa asui puotineitsyt Loviisa, joka oli köyhä ja kaukaista sukua rouva Sagerille, ja tämän katsannon alla asui Ester Larsson neljännessä huoneessa eli ullakkokammarissa, josta oli laaja näköala itäänpäin.

Tähän korkealla olevaan turvapaikkaan oli nyt arvoisa rouva eräänä päivänä kello 3:n aikana iltapäivällä itse saattanut toivehikkaan kammarikollegiossa palvelevan poikansa ynnä nuoren kreivi Bertelsköldin siinä luvallisessa tarkoituksessa, että hänen turvattinsa oppisi kannelta soittamaan niinkuin hänen isänsä oli toivonut. Arvattavasti tämä kunnon rouva jostain syystä ei tahtonut soitantoa harjoitettavan hänen omissa huoneissaan, jossa Ester otti vastaan muut opettajansa, koska naapurit voisivat siitä saada aihetta juorupuheisin, ja muutenkin oli rouva Sager turvattinsa suhteen siksi varova ja arka, ett'ei sallinut kenenkään nousta ullakkokammariin muuten kuin hänen itsensä taikka Loviisan läsnäollessa.

Kreivi Bertelsköld nousi nyt viidettä tai kuudetta kertaa noita jyrkkiä portaita, ja joka kerta oli hän noussut yhä keveimmin askelin. Hänen edellään lensi Ester keveästi

kuin lintu, kaksi tahi kolme rappua kerrallaan; emäntä itse kiipesi sinne kreivin taluttamana ja oli ylen mielissään tästä kunniasta, mutta poika, joka palveli kammarikollegiossa, oli tuntemattomasta syystä jäänyt tulematta ja kohtelias nuori ylimys sai kiittää talossa saavuttamaansa suurta suosiota siitä, että tämä pojan poisjääminen ei siksi kerraksi keskeyttänyt opetuksen antamista. Kunnon rouvalla oli kyllä syytä huoliin ja epäilyksiin, niinkuin näkyy seuraavasta.

— Ei sen vuoksi, teidän armonne, — puheli hän rappuja myöten vaivaloisesti kiivetessään, — eipä sen vuoksi, — minulla on Jumalan kiitos silmät päässä eroittaakseni kunniallisen nuoren miehen ylhäisestä epatosta, joka panee yksinkertaisten porvarillisten ihmisten pään pyörälle, mutta minä epäilen kuitenkin, olisiko miesvainajani, joka puolusti vapautta ja Fredrik kuninkaan kruunua, sallinut noin sievän nuoren herran käydä Esterin luona hänen omassa huoneessaan, vaikka se olisikin tapahtunut minun itseni läsnäollessa, sillä teidän armonne voi kyllä arvata, että olemme arkoja kunniallisesta nimestämme, ja Jumala kuningasta varjelkoon, se on tietty, mutta Jumala varjelkoon myös maan tyttäriä kuninkaallisen majesteetin armollisilta silmäyksiltä. Kummoinen herra, semmoinen palvelija, sanoo sananlasku, eikä ole kauvan siitä kuin oli niin ja näin, että Maria Larsson pääsi onnellisesti pakoon . . . No, en puhu mitään, ja teidän armonne tietää, että poikani kammarikollegiossa on milt'ei kihloissa Esterin kanssa, eikähän se haitanne hänen ylenemistään, että soittaa huilua, vai kuinka? Siunatkoon, missä hän nyt virkaillee, kun teidän armonne on tehnyt meille sen kunnian, että — kyllähän voin ymmärtää, että siellä on paljo kirjoittamista. Kallella on kaunis käsiala, hänhän se kirjoittaakin kaikkein meidän armollisimman kuninkaamme arvonimen päällekirjoituksiin . . . huh, nämä portaat ovat niin jyrkät, teidän armonne; talo on rakennettu Kustaa kuninkaan aikana, ja Sagerin suku on syntynyt ja kuollut tässä rakennuksessa. Mutta nyt olemme ylhäällä. Loviisa, vartioi puotia niin kauvan kuin minä pidän seuraa hänen armolleen, ja pidä Maleniusta silmällä, ett'ei mittaa kovin paljon kammaripalttinaa, jos kuningattaren hovipiiat puotiin tulisivat. Kiusaa ja vaivaa on noista puotipalvelijoista, ja pelkkiä hutiluksia on nykyajan nuori väki, kaikki he ihastuvat ylhäisiin, mutta

kuinka vapauden ja kammaripalttinan käypi, sen jätän sanomatta . . .

Nyt oli tultu Esterin ullakkokammariin. Se oli pitkä, korkea ja vanhanaikuinen huone, joka ainoan ikkunansa kanssa olisi ollut ylen ikävä, ell'ei siitä olisi ollut mitä ihanin näköala linnanmäelle, laivasillalle ja merelle. Tämä ainoa ikkuna oli tavallaan merkillinen ja oli Bertelsköld useita kertoja rohjennut syytä siihen tiedustella, saamatta kuitenkaan muuta vastausta kuin että se oli »vanhan maailman aikuinen«. Ruutujen edessä oli nimittäin vankka rautaristikko, ja oli Ester — joka oli oikullinen kaikessa — luultavasti päästäkseen tuota näkemästä, asettanut ikkunan eteen omituisen kukka-astian: nuoren, isossa puulaatikossa kasvavan kuusen. Vaan metsän vapaa kasvi ei näyttänyt nuutuvan tässä vankeudessaan; kuusi hyötyi hyvin levittäen tuuheita oksiaan ikkunan ja ristikon eteen, niin että huone selkeällä päivälläkin oli puolipimeä.

— Ester, nosta nyt pois tuo ilkeä puu; eihän täällä voi toisiaan nähdä, ja kun hänen armonsa on niin armollinen, että sinun tähtesi näkee vaivaa tänne tullakseen, lapseni, tulee hänen toki nähdä sormesi kieliä koskettelevan, — mutisi rouva Sager, pahalla tuulella, kun ei poikaa kuulunut.

— Suokaa anteeksi, — vastasi Ester nöyrästi, mutta varmasti, — se on minun metsäni, ainoa mikä minulla on, ja jos ei metsä saa päivänvaloa, se lakastuu.

— Sallikaa puun olla paikallaan, — puuttui Bertelsköld puheesen. — Vanha sananlasku sanoo, että soitannon oppiminen aina käy parhaiten hämärässä.

— No, jos niin on, — vastasi rouva Sager, ottaen sukankutimensa esille, — niin ymmärtää teidän armonne semmoiset asiat paremmin kuin minä . . . Missä Kalle viipynee . . . mutta kenties, lapseni, otat aluksi sen virren, jota isäsi niin rakastaa — numero 354.

Ester juoksutteli sormiaan suuren poljinkanteleen kielillä ja avasi juuri huulensa aloittaakseen virren, kun Loviisa samassa vähän hämillään pisti päänsä ovesta sisään.

— Muori olisi hyvä ja tulisi hetikohta alas, — huudahti hän. — Uudenaikaisen »rouvan« sijasta käytettiin siihen aikaan vielä kotipuheessa vanhaa kunniallista muorin nimeä.

— Mikä hätänä? — kysyi emäntä, pannen pois sukankuteensa.

— Muori olisi vaan hyvä ja tulisi hetikohta alas!

— Tottapa taas on nokivalkea kyökissä, vaikka nokikolarille maksetaankin kaksi plootua vuodessa, — jupisi eukko. — Niin se on aina, sulaa kiusaa ja vaivaa, ja ajat huononevat huononemistaan. Loviisa, jää tänne niin kauvaksi . . . hänen armonsa suokoon anteeksi . . .

Näin sanottuaan oli hän kadonnut. Kreivi ja hänen oppilaansa olivat yhtäkkiä kahden kesken tässä hämärässä huoneessa, jossa Marraskuun varhainen iltapuhde jo muutenkin alkoi tuntua.

Syntyi hetken äänettömyys. Bertelsköld oli tähän asti kohdellut Esteriä kuin oikullista lasta; heidän välillään oli syntynyt jonkunlainen tuttavallisuus niinkuin veljen ja sisaren välillä. Ollessaan nyt ensikertaa kahden kesken tämän virmapään kanssa, joka oli niin ihmeellisesti kehittynyt, sittenkun he ensi kerran tapasivat toisensa Suomessa, ei kreivi yht'äkkiä tiennyt mitä virkkaa.

Mutta luonnonlapsen tarkalla vaistolla, joka aina neuvoo hänelle, mitä hänen on tehtävä, tarttui Ester uudelleen kanteleen kieliin ja alotti virren raittiisti ja heleästi, niinkuin olisi metsän kuusille laulanut. Kreivi kuunteli. Tässä mutkattomassa, liikuttavassa sävelessä oli jotain, joka sai hänen sydämmensä heltymään. Ester lauloi:

»Jos puilla ja pensailla ääni ois
ja kukkaset kielillä laulais
ja elävät enkelinäänin sois
ja lintuset virsiä veisais,
niin kyllin Kristusta kiitetyks
satavuosihin vielä ne ei sais.«

— Vielä yksi värssy, Ester, vielä yksi värssy! Bertelsköldin oli niinkuin hän olisi kuullut vangitun linnun häkissään laulavan metsän vapaudesta.

Ja ikäänkuin nuori tyttö olisi aavistanut hänen ajatuksensa, aloitti hän heti sen jälkeen seuraavan värssyn:

»Kas lintu mi lentävi taivaalla,
min siipiä ilma kantaa,

hän riemulla kiittävi Luojaansa
yli liitäen alhojen, vuorten,
niin kiittävi vierivät virrat myös
ja lähtehet lehtojen nuorten.«

Laulu lakkasi. — Sano minulle, Ester, — virkkoi Bertelsköld, vielä äskeisissä ajatuksissaan, — kuinka on isäsi hennonut sulkea sinut tähän synkkään häkkiin? Ja mitä merkitsevät nuo vahvat rautaristikot ikkunasi edessä, — kun sinä enemmän kuin kukaan muu tarvitset vapautta ja valoa?

Ester painoi sormensa suun eteen ja osoitti ulommaista huonetta, ikäänkuin peläten jonkun kuuntelevan.

Bertelsköld aukasi oven. — Ei siellä ole ketään, — sanoi hän.

— Niinpä sanon minä kreiville, — kuiskasi Ester, — että täällä on monta vuotta sitten asunut eräs mielipuoli tyttö, Sagerin sukuun kuuluva. Hän oli rakastanut erästä ylhäistä herraa ja hänet oli petetty, siinä kaikki, ja se on niin tavallista, sanoi Loviisa. Mutta ei häntä rautaristikko pidättänyt, se on tietty. Hän hyppäsi ulos.

— Hyppäsi ulos kolmannesta kerroksesta?

— Se on tietty. Mitäpä hänellä olisi ollut täällä tekemistä?

— Mutta korkeus on hirvittävä, yli viidenkymmenen jalan, ja alla on kivitetty kartano? Kai hän musertui kuoliaaksi?

— Niin — kyllä kai, vaan eihän se ollut niin vaarallista. Hänethän oli petetty.

— Aiotko sinäkin hypätä ulos ikkunasta?

— Kukas tiesi. Jos minun tulee kovin paha mieli.

— Kukapa hennoisi mielesi pahoittaa?

— Voinhan sitten hypätä ilman vaan hauskuudekseni.

— Onneksi on toki ristikko kyllin vahva.

— Nyt muistan jotain. Tahtooko kreivi luvata minulle yhden asian?

— Minkä asian?

— Sen, että saan nähdä kuninkaan ja kuningattaren oikein läheltä. Tietääkö kreivi, että sitä olen niin kauvan halunnut. Ja ylihuomenna on naamiaiset kreivi Tessinillä, ja kuninkaalliset tulevat sinne, sen on eräs kammarineitsyt

Ullakkokammarissa Läntisen Pitkänkadun varrella.

sanonut Loviisalle eilen. Lupaako kreivi viedä minut naamiaisiin?

— En, pienoiseni, sitä en voi luvata.

— Minkätähden ette?

— Sinne tulee vaan hoviväki ja muutamia valtiopäivämiehiä.

— Mutta jos minulla on naamari, niinkuin kaikilla muillakin?

— Ei sittenkään. Sinä olet jo iso tyttö. Se voisi pilata mainettasi, ja sitä en soisi.

— Hyvästi sitten. Sanokaa paljon terveisiä täti Sagerille!

Ja sen sanottuaan, ennenkun hämmästynyt nuorukainen ymmärsi hänen tarkoituksensa, oli hän kadonnut kuusen taa. Rautaristikko rasahti, ikkuna kilahti. Bertelsköld juoksi ikkunaan.

Kreivi ei vähästä säikähtynyt, mutta katsahtaessaan ulos ja nähdessään tuon huimaavan korkeuden, nähdessään kivitetyn kartanon allaan eikä jälkeäkään hurjasta tytöstä, — alkoi hänen sydämmensä ankarasti tykyttää. — Ester! — huusi hän.

Ei kuulunut vastausta.

— Ester! — huusi hän taas, — sinä pahankurinen tyttö! Sano sananenkaan, että elät! Missä olet? Minä kuolen levottomuudesta!

— Saanko nähdä kuninkaan, vai mitä? — kuului raitis ja iloinen ääni ihan hänen korvansa juuressa. Bertelsköld katsahti taakseen. Ikkuna oli ulkopuolelta varustettu tukevalla raudoitetulla luukulla, ja ulkopuolella tätä luukkua, joka oli työnnetty auki seinää vasten, piteli Ester itseään kiinni.

— Tule hetikohta sisään, muuten huudan koko talonväen hätään! — huusi kreivi suutuksissaan.

— Saanko nähdä kuninkaan? — tiuskasi tuo itsepäinen tyttö.

— Et, sitä et saa. Ja jos et hetipaikalla tule takaisin, niin ilmoitan isällesi narrimaiset ilveesi.

— Vai niin . . . en siis saa nähdä kuningasta? — jatkoi Ester huolettomalla äänellä ja samassa päästi hän oikean kätensä luukusta irti, pani sen ilkkuen puuskaansa ja piti itseään kiinni vaan vasemmalla kädellä, riippuen melkein kuin ilmassa.

Bertelsköldin päätä huimasi, mutta hän päätti olla taipumatta. Hän nojautui vasemmalle polvelleen, koppasi vasemmalla kädellä ikkunapielestä kiinni, ojensihe eteenpäin niin pitkälle kuin voi, veti ikkunanluukun luokseen ja tarttui oikealla kädellään Esteriä vyötäisiin. Ylen vaarallinen painiskelu syntyi nyt molempain välillä. Ester suuttui puolestaan hänkin ja hosui käsillään kuin vimmastunut lapsi. Mutta nyt oli hän tavannut väkevämpänsä. Bertelsköld tempasi hänet ikkunasta sisään ja salpasi rautaristikon.

Silloin löi Ester häntä kasvoihin.

Viha nousi nuoren miehen poskille. Ester oli rangaistava; — hän suuteli häntä.

Ester purasi häntä poskeen.

Nyt häpesi Bertelsköld. Hän, mies, oli suuttunut itsepäiselle lapselle.

Poskensa vielä verta vuotaessa otti hän kanteleen, näppäili sen kieliä ja jatkoi virttä 354, värssy 3:

»Isä Jumala, poika ja Pyhä Henk'
ynnä enkelit armahasti
pahan pauloilta tietämme turvatkoon
ain' viime hetkehen asti
ja perkeleen juonilta suojelkoon
ain' sielua, ruumistamme.«

Huoneessa oli melkein pimeä. Kun hän alkoi virren polkasi Ester jalkaa. Vaan kun hän sen lopetti, istui Ester kasvot ikkunaa vasten ja itki.

22. Naamiaiset.

Pitoja ei sanottu naamiaisiksi, ne olivat vaan *petite cerele*, pieni iltaseura, pukutanssit maamarsalkan kreivi Tessinin ja hänen rakastettavan kreivittärensä luona. Kutsuttuja vieraita oli vaan muutamia, tuskin kaksi sataa henkeä: kuningas Fredrik ja kuningatar Ulriika Eleonoora, hovin hienoimmat, ulkomaiden lähettiläät ja ylhäinen aatelisto. Kuitenkin oli hänen ylh. maamarsalkka, varmaankaan ei ilman tarkoitusta, kutsunut myöskin muutamia vaarallisimpia vastustajiaan ritarihuoneessa ja porvarissäädyssä. Myssyt katsoivatkin nämä kemut puoluepidoiksi, joiden tarkoitus muka vaan oli vastahakoisten mielitteleminen, heidän huikaseminen kuninkaallisuuden loistolla; ehkä oli myös tarkoituksena antaa kuningas Fredrikille tilaisuutta vaikuttaa heidän mielipiteihinsä, sittenkun hänet nyt oli saatu hattupuolueen etuja suosimaan. Myöskin ne kuusi valtakunnan neuvosta, jotka tahdottiin syöstä vallasta pois, olivat kutsutut, mutta ainoastaan kreivit Hård ja Bonde olivat saapuneet; kreivi Horn syytti kivuloisuuttaan, toiset kiireellisiä töitä.

Kuului kuiskauksia eräästä erityisestä syystä, jonka tähden vieraiden tuli esiintyä naamioituina. Kuningattaren ja neiti Tauben väli oli käynyt niin kireäksi Coyet'in kuuluisan kirjoituksen vuoksi Saarasta ja Hagarista, että Ulriika Eleonoora ylen vastenmielisesti näyttäysi isommissa seuroissa, varsinkin semmoisissa, missä hän pelkäsi kohtaavansa vihatun kilpailijansa. Mutta jos ei neiti Taubea olisi kutsuttu, niin olisi sillä taas loukattu kuningasta ja saatettu hänet koko illaksi pahalle tuulelle. Sen kautta, että kaikki esiintyivät naamioituina tahdottiin siis välttää mahdollista yhtymystä ja jos kuningatar viipyisi niin myöhään, että naamarit hänen aikanaan olivat poisotettavat, toivottiin kyllä keksittävän joku keino, jonka avulla vaaralliset yhteentörmäykset vältettäisiin.

Ruotsissa ei ollut siihen aikaa aatelismiestä, joka hienoon sivistykseensä ja loistaviin ominaisuuksiinsa nähden olisi voinut vetää vertoja kreivi Tessinille, — ei sitä naista, jonka

hempeys ja rakastettavaisuus olisi ollut yhtä suuri kuin kreivitär Tessinin, — ei perhettä, missä seurustelutapa oli niin hieno, nero, kirjallisuus, taiteet ja tieteet niin koteutuneet kuin Tessinin perheessä. Kaikki aikakauden sukkelimmat, valistuneimmat ja viehättävimmät henkilöt kokoontuivat mielellään näihin upeihin, parasten Pariisin mallien mukaan sisustetuihin salongeihin. Siihen aikaan, kun Tukholmassa vaan oli vanha hovi ja valtaistuimella jo rapistuva keikari, jonka kohteliaisuuksia naiset enemmän pelkäsivät kuin olivat niistä mielissään, etsivät ja löysivät pelästyneet hemmettäret ja jalommat tavat turvapaikan Tessinin perheessä, joka monessakin suhteessa muistutti vielä tulevaisuuden hämärässä piilevää Kustaa III:n aikakautta. Ollen enemmän hovimies kuin valtiomies, enemmän taitava kuin nerokas oli kreivi Tessin kuin luotu semmoisia pitoja varten, joiden järjestämisessä kysyttiin kekseliäisyyttä ja kauneuden aistia. Nämä pienet pidot, joista sanottiin tulevan aivan vaatimattomat, olivat kumminkin jo edeltäkäsin puheen aineena hovissa ja osoittivatkin ne täydellisesti isännän ja emännän suurta kekseliäisyyttä sillä alalla.

Jumalien ja jumalattarien raskas komeus entisissä naamiohuveissa oli nyt saanut väistyä keveämpi-jalkaisten ranskalaisten paimenpoikien ja -tyttöjen tieltä, jotka tanssivat kukilla ja lehtimajoilla koristetussa salissa. Tämän salin perällä oli erehdyttävän todenmukainen sweitsiläinen maisema, jossa vuorenkukkulat olivat simpukan kuorilla ja kimaltelevilla kristalleilla peitetyt ja järvet peililasilla reunustetut. Näiden maalattujen vuorten juurella nähtiin mitä kauneimpia sweitsiläisiä majoja, joissa vieraille tarjoiltiin mansikoita ja kermaa, juustoa ja mantelimaitoa. Eräässä erakkomajassa oikealla kädellä — erakkomajassa, joka oli tehty gobeliineista ja intialaisista matoista — oli korkeampi paikka kuninkaallisia varten, ja erakkona tässä loistavassa erämaassa oli isäntä itse. Loistavasti vaikuttivat vielä ne isot pystypeilit, jotka olivat taitavasti kätketyt lehditysten väliin ja asetetut vastapäätä toisiaan salin sivuseinille, joten vilinä lattialla ja liekit kynttiläkruunuissa kuvastuivat niihin niin, että molemmin puolin luuli näkevänsä loppumattoman jonon valaistuja lehtimajoja ja heleävärisiä pukuja.

Kuningatar Ulriika Eleonoora istui tuossa kankeana ja juhlallisena muodottomassa pönkkähameessaan, niinkuin puuhun vuoltu madonna, ja näytti hyvin vähän ottavan osaa illan huvituksiin. Kuningatar parka, hän seurasi synkein ja epäluuloisin silmin noita kirjavia parveilevia naamioita, ikäänkuin aavistaen, että jonkun naamarin alla piilivät ne kasvot, joita hän kaikkein vähimmin halusi nähdä. Välistä vilahti, erakon leikkiä laskiessa, pikainen hymy hänen hiukan miesmäisillä kasvoillaan, mutta kohta vaipui hän taas raskasmieliseen rauhaansa. Kenties olisi hän suonut istuvansa piilossa maailmalta kuninkaallisen linnansa sisimmässä sopessa; mutta niin mahtavaa miestä kuin kreivi Tessiniä ei saanut loukata; ja sentähden pysyi kuningatar paikoillaan.

Se vähän untelo mieliala, joka tästä syystä levisi Ulriika Eleonooran lähimpään ympäristöön, ei kumminkaan näyttänyt vähääkään haittaavan hänen kuninkaallista puolisoansa. Kuningas Fredrik oli samana päivänä palannut onnistuneelta metsästysretkeltä ja oli hyvin armollisella päällä. Hänen majesteettinsa suvaitsi ylhäiseltä asemaltaan tarkastella vieraita, erittäinkin nuorta väkeä, ja suosiollisesti kuunnella niitä välistä vähän ruokottomia sukkeluuksia, joilla suosikki Broman näki hyväksi huvitella herraansa läsnäolevain kustannuksella.

Yhtäkkiä synkistyivät kuninkaan kasvot, kun hän keksi erään komean, kankean ja suoraselkäisen ukon, joka salin alimmassa päässä katseli vilinää samalla välinpitämättömyydellä kuin halonhakkaaja metsässä katselee muurahaispesää. — Kas, tuollapa on tukki, joka kelpaisi vaikka Englantiin vietäväksi, — virkkoi kuningas. — Missä hiidessä olen tuon miehen jo ennen nähnyt?

— Se on kilpailija teidän majesteettinne kruunusta, porvarikuningas Larsson, — vastasi suosikki huolimatta vähintäkään eräistä vähemmän hauskoista muistoista, jotka Larssonin näkeminen herätti.

— Ah, sen kirotun tytön isä! — vastasi kuningas, jatkaen tarkastustaan, nyökäytti armollisesti päätään Ranskan lähettiläälle ja jokseenkin kylmästi presidentille kreivi Bertelsköldille ja pysähtyi viimein katselemaan erästä nuorta paimentyttöä, joka naamioituna niinkuin kaikki muutkin seisoi yksinään erään ikkunan luona, katsellen häntä naamarin läpi.

Tarkastus lienee herättänyt kuninkaan uteliaisuutta, sillä heti sen jälkeen kuultiin hänen majesteettinsa sanovan isännälle ranskankielellä: — Erakkoseni, lieneekin aika, että noitasauvallanne jälleen annatte oikean muotonsa kaikille noille aaveille, jotka erämaassanne liikkuvat.

Mutta Tessin oli huomannut, että kuningattaren tarkat silmät seurailivat erästä solakkata, naamioitua Amaryllistä toisella puolen salia. — Suvaitkaa, — sanoi hän, — että odotan hetkeä, joka on tähdissä määrätty. Juuri tällä hetkellä näkyy taivaalla kaksi kiertotähteä, jotka kulkevat ristiin Jupiterin radan yli.

— Ahaa, — vastasi kuningas samaan tapaan, — te tarkoitatte, että Jupiter voisi joutua välikäteen Junon ja Venuksen välillä. Suuri tähtien selittäjä, minä ihmettelen tarkkanäköisyyttänne. Tehkää niinkuin viisautenne hyväksi näkee.

Vieraat vaihtoivat monta kertaa naamaria ja pukuja. Kaksi paria, jotka olivat vuoden-aikoja esittävinään, astui nyt sisään ja tanssi vastakkain. Yksi näistä neljästä, nuori kevät, kokonaan kukilla verhottu, herätti kaikkein huomiota. Noin notkeata hemmetärtä, noin kevykäistä jalkaa, ei vielä ollut tanssissa nähty. Kaikki kysyivät toisiltaan, kuka kevät oli. Toiset arvailivat neiti Stenbockia, toiset nuorta kreivitär Bondea.

— Mutta tuohan on oikea kukkaiskimppu, — sanoi neiti de Lynar kärkevästi luutnantti Bertelsköldille, joka kaiken iltaa oli ollut tavattoman hajamielinen ja nyt, niinkuin kaikki muutkin, tarkasti seurasi vuodenaikain tanssia. — Te olette kovin runollinen tänä iltana, kreiviseni, — lisäsi hän. — Menkää noukkimaan ruusuja tuolta keväältä; lyön vetoa, että saatte niitä korin täyden.

— Meidän pohjoiset keväämme kalvettuvat eteläisten rinnalla, — vastasi Bertelsköld miltei ajattelematta, mitä sanoi.

— Niinkö luulette? — jatkoi neiti de Lynar. — Minulle johtuu jotain mieleeni. Tunnustakaa, että arvasin oikein silloin, kun minulla oli kunnia teidän seurassanne mitata Itämeren syvyyttä.

— Sitä en voi muistaa . . .

— Tänä iltana ette muista mitään. Se ketterä tyttö siellä luistinjäällä, hän, joka teaatterikepposella pelasti meidät

hukkumasta, — hän oli sittenkin tanssijatar, vaikk'ette tahtoneet sitä uskoa.

— Mutta, arvoisa neiti, mikä antaa teille aihetta sitä uskomaan?

— Mikäkö? Ja niin sanotte te, joka neljännestunnin ajan ette ole muuta tehnyt kuin häntä tarkastanut!

— Minäkö? Mutta selittäkäähän . . .

— Oi, kreiviseni, tosin olette hyvin ihastunut, mutta niin sokea ette voi olla, ett'ette huomaisi yhdennäköisyyttä . . . sanalla sanoen, tanssiva luistelija ja tuo kevät ovat sama henkilö.

Onneksi oli tanssi samassa loppunut, ja kun kaikki kiiruhtivat osoittamaan ihastustaan esitykseen, ei kukaan muu kuin neiti de Lynar havainnut, että kreivi Bertelsköld kalpeni.

— Mikä teitä vaivaa? — kysyi hän. — Niinhän olette vaalea kuin tuo kauluksenne. Kas teillä on arpi poskessanne! Onko käärme purrut teitä?

— On — käärme on purrut, — vastasi Bertelsköld ja riensi pois tuon tuntemattoman naamion luo. Joukko ihailevia herroja oli hänet piirittänyt, — niiden joukossa oli erakkokin, joka pyysi saadakseen esittää hänet kuninkaalliselle vieraalleen. Mutta Kevät pani sormensa suun eteen eikä vastannut mitään.

— No niin, armollinen neiti, — jatkoi aina kekseliäs isäntä, — minä kunnioitan äänettömyyttänne, teillä on oikeus antaa ruusujen tuoksun puhua puolestanne.

Näin sanottuaan tarttui hän naamiota käteen ja esitti hänet kuninkaalle ruusuna Hesperidien puutarhasta, joka oli »kaikkein kaunopuhelijain juuri silloin kuin vaikeni«.

Bertelsköldin oli vaikea hengittää.

Kuningas Fredrik lausui jonkun noita kohteliaisuuksia, joita hänellä oli niin viljalta. Mutta nuori Kevät vaan niiaili ja niiaili yhä syvempään. Kuningas nauroi. — Päivä koittaa, — sanoi hän leikillään. — Pois yö kaikkien noiden aurinkojen edestä!

Naiset alkoivat riisua naamareitaan.

Silloin niiasi nuori Kevät vielä syvempään kuin ennen ja luikahti kuin ankerias hämmästyneiden katselijaryhmäin välitse tiehensä. — Viekää minut täältä! — kuiskasi hän kiireesti Bertelsköldin korvaan.

— Ester! — kuiskasi tämä, menehtymäisillään hämmästyksestä.

— Sanoinhan, että tahdoin nähdä kuninkaan! Mutta tulkaa . . .

— Ei, armas Kevät, niin helposti ette pääse käsistämme! — huudahti eräs lihava, lystikäs herra, asettuen heidän tiellensä. Se oli monsieur de Broman.

— Pois, pois! — vastasi Bertelsköld ja työnsi hänet syrjään. Syntyi tungos . . . Eräs kookas, harteva mies seisoi pakenevain tiellä. Se oli Larsson . . . Ei päästy paikalta liikahtamaan.

— Onneton! — kuiskasi Bertelsköld, — sinä olet hukassa, jos emme pääse täältä pois . . .

— Naamio, naamio! — huudettiin usealta taholta. — Kaikki olivat nyt riisuneet naamarinsa. Kevät yksin oli vielä naamioituna. Hänen kätensä vapisi.

Silloin kääntyi yhtäkkiä kaikkien huomio erakkomajaan. Kuningatar oli pyörtynyt! Kiertotähtien radat olivat käyneet ristiin. — Bertelsköldin ja hänen turvattinsa onnistui päästä pakoon.

Pidot keskeytyivät vähäksi aikaa. Kuningatar lähti pois, mutta kuningas jäi vielä sinne katsomaan kreivi Tessinin uutta ilveilyä: »l'Enfant jaune« (keltainen lapsi), joka esitettiin ennen illallista. Turhaan etsittiin ihastuttavaa Kevättä. Hän oli kadonnut, ja nyt oli taas marraskuu.

---

23. Samana yönä.

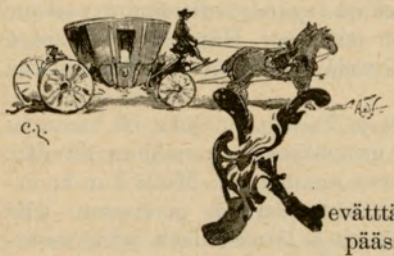

Kevätttä esittävä naamio oli tuskin päässyt salin tungoksesta palvelijoilla täytettyyn etehiseen, ennenkun hän, sanaakaan selitykseksi suomatta, riuhtasihe irti saattajastaan ja riensi erään odottavan kammarineitsyen luo, joka heitti viitan hänen hartioilleen ja vei hänet pois. Bertelsköld kiiruhti heidän jälkeensä portaita alas. Portille ehdittyään näki hän vaunujen jo vierivän pois, ja lyhtyjen valossa eroitti hän vaunujen ovella Stenbockin kreivillisen vaakunan.

Hämmästys, pelko, levottomuus ja närkästys täyttivät vuorotellen nuoren miehen mielen. Oliko se todellakin Ester Larsson? Se osoitti verratonta kevytmielisyyttä ja rohkeutta,

että tuo lapsimainen tyttö, joka oli sekä alhaista sukua että vailla kaikkea taitoa esiintymään suuressa maailmassa, uskalsi valhepuvussa tunkeutua tähän paikkaan, johon kaikki pääkaupungin ylhäiset ja loistavat suvut olivat kokoontuneet! Ja kuinka oli se ollenkaan voinut tapahtua? Oliko tosiaankin Larsson, tämä jäykkä kansavaltainen, antanut isällisen heikkoutensa vietellä itseään tyydyttämään pilatun lempilapsensa oikkua? Sama turhamielisyys, joka oli houkutellut hänet antamaan tyttärelleen kasvatuksen, joka oli yläpuolella hänen säätyään, olisi siis vietellyt hänet siihenkin, että hän tahtoi antaa tyttärensä tuntematonna näyttää ulkonaisia etujaan majesteettien ja hovin edessä? Muuta ymmärrettävää selitystä ei ollut. Ja kuta varmemmalta tämä Bertelsköldistä näytti, sitä enemmän hänen närkästyksensä kohdistui isään, joka noin anteeksi antamattomasti voi saattaa lapsensa maineen vaaraan. Lapsi parka, mikä oli hänestä semmoisen johdon alaisena tuleva tuon kevytmielisen hovin läheisyydessä, jonka loistoa vastaan hän lensi kuin perhonen kynttilän valkeata vasten? Olihan hän kaikessa hurjassa uhkamielisyydessään kuitenkin harvinaisen rakastettava ja lahjakas olento, joka oli pelastettava mihin hintaan hyvänsä, vaikkapa häntä olisi puolustettava oman isänsä ajattelemattomuutta vastaan.

Bertelsköld ei kauvan miettinyt. Hän päätti heti hakea käsiinsä Larssonin, joka ei vielä ollut kreivi Tessinin pidoista poistunut.

Samassa avattiin ovet ja kuningatar, joka oli tointunut tainnoksistaan, astui ulos mennäkseen vaunuihinsa isännän, emännän ja kammarirouviensa saattamana. Mutta kun kuningas Fredrik, joka yhä enemmän laiminlöi puolisoaan, näki hyväksi edelleen kunnioittaa pitoja läsnäolollaan, jäivät useimmat vieraistakin vielä sinne katsomaan L'enfant jaune'n esitystä,

Kaikki olivat nyt ilman naamareita. Useat olivat nähneet Bertelsköldin tarjoavan käsivartensa sille nuorelle naamiolle, joka oli herättänyt niin suurta huomiota. — Ah, — huudahti monsieur de Broman, — tuossa on meillä neiti Stenbockin ritari! Tiedättekö kreiviseni, että te oikeastaan olisitte sotaoikeuden eteen asetettava siitä, että olette ryöstäneet meiltä yhden pitojemme kauniimpia koristuksia —

lähinnä ihastuttavaa Amaryllistä — lisäsi hän siksi kovalla äänellä, että kuningas, joka ei ollut heistä kaukana, kuuli sen.

— Teidän tarkkanäköisyytenne on erinomainen, — kuiskasi Bertelsköld, iloissaan siitä, että voi haihduttaa epäluuloja; — mutta minä pyydän teitä, sallikaa naiselleni se hauskuus, että hän saa esiintyä tuntematonna; varmaankin hän pian taas palajaa takaisin.

— Neiti Stenbock ei se ollut; hän sairastui eilen illalla eikä pääse huoneestaan, — puuttui puheesen eräs kammarijunkkari, joka täsmälleen tunsi hovin asiat.

— Anteeksi herraseni, te erehdytte, — vastasi toinen kammarijunkkari, joka oli tuntevinaan nuo asiat vieläkin paremmin. — Neiti Stenbock tilasi viikko sitten ne Pariisin kukat, joita kevät kantoi, ja hänen vaununsa pysähtyivät portille, kun minä saavuin tänne.

— Mutta hänen oma lääkärinsä on sanonut minulle, että hänessä on tuhkarokko, — väitti edellinen.

— Luottakaa te lääkäreihin! Ne sanovat mitä tahansa auttaakseen hoidettaviaan heidän pikku juonissaan! — jatkoi toinen.

Bertelsköldin onnistui pujahtaa pois. Ei ollut hän kuitenkaan päässyt kauvas, kun raskas käsi laskeutui hänen olkapäälleen ja hänen vieressään seisoi porvarikuningas.

— Haluaisin puhua kanssanne, herra kreivi, — sanoi Larsson kylmästi.

— Mielelläni, vastasi Bertelsköld, — minullakin on vähän asiaa herra valtiopäivämiehelle.

— Käykäämme puhumaan rauhassa noilta narreilta, — sanoi Larsson ja vetäytyi erään ikkunan luo. — Tiedättekö, herra kreivi, että teidän ratsupalvelijanne uhkaa viedä minulta puolen omaisuuttani?

— Istvanko? Mitä sillä tarkoitatte?

— Minä tarkoitan, että teidän ratsupalvelijanne Istvan väittää olevansa vanhemman veljeni Tuomas Larssonin kadonnut poika, ja semmoisena uhkaa hän sukulunastaa maatilani Isossakyrössä. Mitä siitä sanotte, herra kreivi? Eikö se ole mainiosti keksitty juttu?

— Minä pyydän, selittäkää tarkemmin. Istvan on aina siitä asti kuin kävimme Isossakyrössä ollut minulle kuin arvoitus.

— No niin, koetan kertoa asian niin lyhyesti kuin mahdollista. Vanhemmalla veljelläni Tuomas Larssonilla, joka omisti Perttilän talon ja siihen yhdistetyt tilat Isossakyrössä, oli kahdeksan poikaa ja kolme tytärtä. Kuusi veljeksistä kaatui samana päivänä kuninkaan ja isänmaan puolesta taistellessaan; seitsemännen tappoi sotarutto. Sitten oli vaan nuorin veljeksistä, Benjamin jälellä. Hänen kävi niinkuin Joosepin Jaakopin pojan; kuitenkaan ei häntä myöty, vaan kasakat ryöstivät ja veivät hänet yksitoista vuotiaana muassaan Venäjälle. Sen koommin — siitä on nyt jo kolmekolmatta vuotta — ei ole kukaan kuullut vähintäkään vihiä Benjamin pojasta. Hänen isänsä Tuomas, joka oli lähtenyt häntä hakemaan, palasi rauhanteon jälkeen murtuneena ja mielipuolena syntymäseudulleen. Hänen kohta sen jälkeen kuoltuaan oli koko Larssonin suvusta ainoastaan nuo kolme tytärtä jälellä; kaksi heistä on naimisissa täällä Ruotsissa, kolmas naimisissa laivurini, Elias Pietarinpojan kanssa, joka asuu Munsalassa. Näiltä kolmelta ja heidän miehiltään ostin minä viisitoista vuotta sitten heidän maatilansa, jotka silloin olivat kovin rappiolla, ja sittemmin on poikani Matti uudisviljelyksillä nostanut omaisuuden arvon neljää vertaa suuremmaksi. Nyt ilmaantuu tuo Istvan, tai oikeammin hänen asianajajansa, viskaali Spolin . . .

— Oh, minä tiedän. Se liukas konna . . .

— Ja vaatii saadakseen ostohinnasta lunastaa veljeni Tuomaan omaisuuden sillä perusteella, että hän, Istvan, olisi sama Benjamin Tuomaanpoika Perttilä, jonka ensin kasakat veivät kotiseuduilleen Don virran varrella, joka sittemmin eräällä partioretkellä joutui turkkilaisten vangiksi ja vihdoin karkasi heiltä Unkarinmaahan, jossa hänet tapasitte ja otitte palvelukseenne. Nyt kysyn minä: mitä sanoo herra kreivi tästä jutusta.

— Minä sanon, — vastasi Bertelsköld miettien, — että kertomus on varsin kummallinen ja ehkä myöskin epätodenmukainen, mutta mahdoton se ei sentähden ole. Aina on minusta näyttänyt niinkuin Istvanissa olisi hyvä määrä pohjoismaista hitautta ja suomalaista sitkeyttä, ja kummallisen helposti oppi hän suomenkielen, ikäänkuin se hänessä olisi ollut herännyt lapsuuden muisto. Tultuamme Perttilän taloon Isossakyrössä tuli mies kuin mielettömäksi; hän houraili

eräästä kartanon luona olevasta kaivosta, jonka hän muka oli ennen nähnyt ja jonne hän lapsena oli ratsastanut hevosia juottamaan. En tiedä, mitä siitä on ajatteleminen. Onko minkäänlaisia todistuksia?

— Kirjallisia ei kerrassa mitään. Ei muuta kuin sekavia muistoja, vierasten miesten todistuksia ja eräs arpi poskiluussa, joka pojalla jo oli ollut kadotessaan, hevosen potkaisun jäleltä hänen ollessaan noin kahdeksan vuotias.

— Arpi? Niin, Istvanilla on semmoinen arpi.

— Ja siinäkö kaikki, mitä herra kreivi tietää? — jatkoi Larsson kylmästi. — Suokaa anteeksi, minä olen pitänyt herra kreiviä rehellisenä nuorukaisena, jolla ei ole mitään syytä liittyä vihamiesteni juoniin.

— Sitä en olekaan tehnyt; päinvastoin. Kaikki, mitä tiedän sanoa, on että niin ihmeellisinä aikoina kuin ne, joita olemme eläneet, eivät tapaukset semmoiset kuin puheena oleva on, ole aivan mahdottomia.

— Vai niin? Minä ymmärrän. Elkäämme siis asiasta sen enempää puhuko. Aikoiko herra kreivi sanoa minulle jotain?

— Aioin, — sanoi Bertelsköld vähän hämillään, — tahdoin pyytää, ett'ette panisi pahaksenne, jos kysyisin teiltä jotain tyttärestänne.

— Tyttärestäni? — Larssonin otsa rypistyi.

— Olen kuullut kerrottavan, että nuorin tyttärenne on tullut kanssanne Tukholmaan. Tämä on kaupunki, jossa on monta vaaraa tarjona. Sallikaa minun ystävänä kysyä teiltä: tunnetteko kaikki nuo vaarat ja oletteko varma siitä, että olette voinut varjella niistä rakastettavan lapsenne?

Larsson nousi ylös melkoista ylpeämpänä kuin nuori ylimys hänen edessään. — Herra kreivi, — sanoi hän, — olen kysynyt mielipidettänne eräästä asiasta, mutta perheseikoistani pidän itse huolen ja ystäväni valitsen minä itse; en suvaitse kenenkään tyrkyttää minulle ystävyyttään. Onko muuten mitään, jolla voin olla teille mieliksi?

— En minäkään tyrkytä kenellekään ystävyyttäni, — vastasi Bertelsköld, vuorostaan päätään nostaen, — mutta olkaa vakuutetttu siitä, ett'en suotta tee tätä kysymystä. Onko mahdollista, että Ester ilman teidän suostumustanne...

Larsson keskeytti hänet ja laski kätensä hänen olalleen. — Nuori mies, — sanoi hän, — ett'ette tarvitsisi tehdä sen enempiä kysymyksiä, tulee teidän tietää, että teidän ja minun sukuni välillä vanhastaan on ollut olemassa perinnöllinen viha. Minun tulee meidän molempien kunniaksi sanoa, ett'emme ole riidelleet yksityisistä eduistamme, vaan sitä enemmän niistä, jotka ovat kalleimmat valtakunnan ja yhteiskunnan menestykselle. Te olette nuorukainen ja sentähden valmis haaveksimaan milloin minkin mielijohteenne toteuttamiseksi; mutta tultuanne kymmentä vuotta vanhemmaksi, te tulette tuon miehen sijalle (hän osoitti presidentti kreivi Torsten Bertelsköldiä, joka seisoi jonkun matkan päässä heistä), ja silloin tulee teidän niinkuin esi-isäinnekin tarkoituksena olemaan kansan tallaaminen jalkainne alle. Minä sitä vastoin — ja Jumalan avulla poikanikin minun jälkeeni — pidän kiinni esi-isäini päämäärästä: kohottaa kansaa sen alennustilasta ja vuorostamme polkea sen sortajia jalkaimme alle. Te ymmärrätte siis, herra kreivi, että meidän välillämme ei voi olla mitään yhteistä, — korkeintaan joku kauppa-asia. Olkaa sentähden hyvä ja elkää vaivatko itseänne. Näytelmä alkaa.

Näin puhuttuaan käänsi hän nuorelle aatelismiehelle selkänsä. Salin perällä oleva sveitsiläinen maisema nostettiin ylös ja L' enfant jaune'n esittäminen alkoi.

---

24. Kavalia juonia.

Jos suosiollinen lukijani edellä kerrotusta on aavistanut, että uhkaavia pilviä kokoontui porvarikuninkaan Larssonin harmaan pään ympärille, niin hän kenties ei ole arvannut aivan väärin. Mikäli Larssonin vaikutusvalta eneni porvarissäädyssä ja uhkasi tehdä tyhjäksi hattupuolueen vehkeet tämän säädyn anastamisesta, sikäli viritettiin yhä ahkerammin pimeydessä niitä verkkoja, joihin tämä vaarallinen vastustaja oli kiedottava ja joiden avulla hän oli

kukistettava. Valtiopäivämiehenä oli häntä mahdoton mistään ahdistaa niin kauvan kuin valtiopäiviä kesti; mutta nyt, kun tapahtumat päivä päivältä kehittyivät kärkeensä, kävi myöskin päivä päivältä yhä välttämättömämmäksi toimittaa hänet sieltä pois, ja tämän salaliiton kätyriksi tuli nyt vanha tuttavamme, kaikenlaisiin vehkeihin hyvin harjautunut viskaali Spolin.

Nolostumatta vähääkään hukkaan menneestä yrityksestään, jonka kautta oli koettanut pidättää Larssonia Waasassa tuon valheellisen syyn nojalla, että tämä varkain oli tahtonut viedä laivassaan vääriä hopeataalereja, oli uuttera viskaali ystäväinsä väärän rahan tekijäin kautta Vähänkyrön metsässä saanut vihiä eräästä miehestä Bertelsköldin palveluksessa nimeltä Istvan, jonka monivaiheinen elämä ja herkkäuskoinen luonne näyttivät tekevän hänet erittäin sopivaksi olemaan apumiehenä siinä karhun-ajossa, joka nyt aiottiin panna toimeen. Ja sittenkun Spolin asianomaisessa paikassa oli kerännyt kaikki asiaan kuuluvat tiedot, lähti hän syksyllä Tukholmaan, jossa hän, saatuaan kaikki tarpeelliset määräykset, kohta haki käsiinsä Istvanin.

Suurta taitoa ei tarvittu tämän rehellisen miehen vakuuttamiseksi siitä, että hän eikä kukaan muu oli niiden suurten maatilain oikea omistaja, jotka Larsson oli ostanut veljensä tyttäriltä aivan polkuhinnasta, kuten kerrottiin. Ison vihan jälkeisinä aikoina kerrottiin jo ilmaankin kaikellaisia kummallisia juttuja kadonneista ja palanneista perillisistä, että ne niin sanoaksemme kuuluivat päiväjärjestykseen ja että niin hyvin tuomarit kuin riitapuolet ja todistajat helposti niitä uskoivat.

Istvan, joka oli houkuteltu pitämään asiata salassa herraltaan, oli hakenut käsiinsä Larssonin ja lyhyesti ja kursailematta esittänyt itsensä hänen veljenpoikanaan, tarjoten hänelle sovintoa. Joka tunsi porvarikuninkaan — ja Spolin hänet kyllä tunsi — tiesi myöskin edeltäkäsin, miten semmoinen käynti hänen luonaan oli päättyvä. Larsson ei ollut niitä miehiä, jotka lahjoittavat kokonaisen omaisuuden kenelle tahansa, joka tarjoutuu sitä vastaanottamaan. Päätökseksi tuli lyhyesti se, että hän ajoi uuden sukulaisensa pellolle.

Nyt oli häntä kumminkin peloitettava oikeudenkäynnillä, joka pakottaisi hänet palaamaan kotiseudulleen hankkiakseen itselleen laillisia todistuksia omaisuutensa turvaa-

mista varten. Hänelle muistutettiin useammista samanlaisista tapauksista, joissa oli riidelty kuninkaasen asti ja jotka olivat päättyneet vastaajan täydelliseksi häviöksi. Mutta Larsson ei ottanut niistä huoliakseen. Hän pysyi mielipiteessään ja jatkoi valtiopäiväasiain hoitamista niinkuin ennenkin siinä varmassa toivossa, että hänen puolueensa voitto oli samalla oleva voitoksi niille hankkeille, joita hän niin kauvan ja innokkaasti oli ajanut, eli että Pohjanmaan kaupungeille oli saatava merikaupungin oikeudet.

Spolin alkoi epäillä sukkelan juonensa onnistumista. Se oli hyvä kyllä kerta maailmassa valmistamaan hänen kostoaan; mutta mitä liikutti tämä noita mahtavia herroja hänen selkänsä takana? Pois on porvarikuningas saatava; vasta hänen valtaistuimensa kukistettua voivat hatut toivoa valtaan pääsevänsä.

Mutta Spolinilla oli, niinkuin taitavalla kalastajalla ainakin, yhtä aikaa monta verkkoa virrassa. Hän nuuski sieltä, nuuski täältä ja löysi Tukholman ravintoloista erään nuoren narrin nimeltä Kalle Sager, joka eli hauskaa elämää muutamien köyhien aatelismiesten kanssa, jotka, kun saivat viettää iloisia päiviä hänen kustannuksellaan, eivät pitäneet niin tarkkaa lukua siitä, vaikka seuratoveri ei ollutkaan aatelismies. Kun rehellinen, mutta kovin lyhytnäköinen äiti luuli poikansa istuvan kammarikollegiossa valtakunnalle ylen tärkeihin toimiin syventyneenä, katsoi Kalle Sager taiteellisiin lahjoihinsa nähden sopivammaksi soittaa huilua ihanille ravintolaneitosille, ja eräiden iloisten päivällisten jälkeen noiden ylhäisten ystäväinsä seurassa hän kerran hairahtuikin niin, että tuli kotiin jotenkin iloisena juuri sinä päivänä, jolloin neitsyt Loviisa, säikähtyneenä hänen iloisuudestaan, pyysi muoria tulemaan alas Esterin ullakkokammarista, — mistä oli seurauksena se, että eukko unohti menemästä takaisin.

Tämän oivallisen nuoren miehen kanssa onnistui Spolinin päästä lähempään tuttavuuteen etupäässä sen avulla, että hän uskotteli voivansa korkeiden suosijain luona puolustaa tuota ansiokasta nuorukaista. Ja koska samat lupaukset olivat suorin tie rouva Sagerinkin sydämmeen, niin oli tämän viekkaan urkkijan helppo päästä hyväksi tuttavaksi

samassa palttinapuodissa, jonka ovet vähää ennen olivat auvenneet kreivilliselle harpunsoittajallekin.

Spolin tiesi hyvin kyllä, mikä oli hänen vastustajansa heikoin ja arin kohta. Mutta hän tiesi myöskin, että Ester oli häntä viisaampi: jo kerran ennenkin oli tyttö tehnyt hänen hankkeensa tyhjiksi. Hän varoi sentähden näyttäytymästä Esterille ja onnistui hänen sen sijaan saada puolelleen neitsyt Loviisa, joka oli hyvänluontoinen, mutta yksinkertainen ihminen. Hän puheli niin kauniisti, tämä siivo viskaali, vanhasta ystävyydestään tuota kammioonsa suljettua lapsiraukkaa kohtaan, kuvaili, kuinka julmasti tyttöä nyt kohdeltiin ja kuinka ei pitäisi vastustaa hänen viattomia toivomuksiaan. Neitsyt Loviisan hyvä sydän heltyi kokonaan, etenkin kun hän muutamista pienistä kohteliaisuuksista oli huomaavinaan, että viskaalinrouvan arvonimen saavuttaminen ei kenties olisi aivan mahdotonta. Ja koska tapahtui niin, että neiti Stenbock sairastui iltaa ennen kuin hänen oli esiinnyttävä katrillissa kreivi Tessinin luona, ja hänen kammarineitsyensä oli hyvä ystävä neitsyt Loviisan kanssa, niin tarvittiin vaan muutamia määräyksiä ja sopiva käsiraha neiti Stenbockin palvelijoille, ja niin valmistettiin Esterille, joka sattui olemaan vartaloltaan samallainen kuin neiti Stenbock, se hauskuus, että hän sai mennä naamiaisiin tuon korkeasukuisen neidin puvussa. Kunnon viskaalin kavala salahanke tarkoitti sitä, että tämä uhkamielinen, kokematon porvarityttö ennen pitkää oli ilmaiseva itsensä niin loistavassa seurassa, josta tietysti sitten olisi seurauksena ilmeinen pahennus ja julkinen häpeä Larssonin itsensä läsnäollessa. Vaan suurinkin viisaus joutuu häpeään, eikä viskaali Spolin ollut osannut ottaa lukuun sitä, että vaasalaisen tytön luontaista reippautta naamiohuveissa pidettiin hyvin näytettynä osana ja että hänen synnynnäinen suloutensa, jota Tukholman kuuluisin tanssinopettaja oli kehittänyt, oli antanut hänelle rohkeutta esiintymään edeltäkäsin harjoitetussa katrillissa, ja että hänen tuona vaarallisena hetkenä onnistui tavata suojelija, joka pelasti hänet joutumasta ilmi. Spolinin hanke oli taas mennyt myttyyn; hänen täytyi keksiä toinen.

Tähän uuteen kepposeen oli toivehikasta nuorukaista Kalle Sageria käytettävä välikappaleena, ja sitä varten usutettiin hänen päällensä jotenkin julkea karhu.

— Tiedättekö mitä? — kysyi Spolin häneltä eräänä tuttavallisena hetkenä kun istuttiin pullojen ääressä Espanjan ravintolassa. — Kaupungissa juorutaan, ett'ei sinulla enää ole paljokaan perinnöstäsi jälellä.

— Joutavia! — vastasi huilunsoittaja, joka ei ollut asiasta milläänkään. — Ell'en tahtoisi pitää äiti-eukkoa hyvällä tuulella, niin näyttäisin heille, mitä hänellä on arkun pohjalla.

— Sitä et voi niin tarkoin tietää. Minä sinun sijassasi ottaisin pyöritelläkseni tuota pohjolaista tervatynnöriä. Tyttö

on painava, vaikk'on pieni, ja se tekisi velkojat lauhkeiksi kuin lampaat.

— Esterkö? Vai niin, sitä virttä vetää äiti joka päivä. Mutta minä en huoli siitä penikasta, eikä hän huoli minusta. Hän on ollut vähällä repiä silmät päästäni, kun olen sinnepäin viitannut.

— Niinkö luulet? Vanha mies, etkä ymmärrä enempää kuin koulupoika tyttöjen oikkuja. Se, että hän kynsii, todistaa juuri, että hän salaa rakastaa sinua.

— Kyllä kai. Vaan minä sanon: ei kiitoksia, tarjotkaa muille herroille.

— Niin, niin, kyllähän sinä sen ylpeän Larssonin mielestä taitaisit olla liian halpa hänen tyttärelleen, vaikka oletkin Tukholman pulskimpia nuoria miehiä! Minä sinun sijassasi näyttäisin hänelle, että tyttö ottaa sinut avosylin, milloin vaan tahdot tehdä hänelle sen kunnian, että kosit häntä.

— Niinkö se luulee se siivoton jyväjuutalainen, että minä olen liika halpa hänen tyttärelleen? No olkoon menneeksi, vaikkapa vaan häntä oikein suututtaakseni . . .

— Kas, sepä olisi kostoa se! Huomenna esimerkiksi, kun tyttö lähtee tavalliselle ratsastukselleen Hornin tulliin . . . Eikö teillä ole päivälliset siellä lähiseudulla?

— Muutamat parhaat ystäväni: Ulfveklo ja Lejonram, ja Gyllenfeldt, ja hänen ylhäisyytensä Hårdin veljenpoika, ja muutamia muitakin ylimyspoikia.

— Sehän napsahtaa lukkoon kuin ranskalainen huvinäytelmä. Jos esimerkiksi tytön hevonen pillastuisi — noin vaan vähän, tietysti, pienestä korvaan pistetystä taulapalasesta . . . Sinähän olet hyvä ratsastaja, muistelen kuulleeni?

— Niin sanovat kaartin musikantit. Mutta tallirengit sanovat, että olen hyvä huilunsoittaja.

— Kateutta, pelkkää kateutta! Olenhan nähnyt sinun ratsastavan kuin turkkilainen ojien yli Ladugårdissa? Sanalla sanoen, sinä suistat pillastumassa olevan konin . . . sinä pelastat kaunottaresi . . . Se on niin kaunista, semmoista tapahtuu usein nykyajan romaaneissa . . .

— Sen tiedän. En lue mitään muuta kuin romaaneja.

— Sitten viet hänet ystäviesi luo . . . vähän tainnoksissa, se vaikuttaisi mainiosti . . .

— Niin liikuttavaa . . .

— Sitten seuraa hellä kohtaus . . .

— Eikö hiidessä! Voisin saada korvapuustin.

— Sen parempi, silloin on sinulla syytä kostaa.

— Niinkö veli arvelee?

— Ja sitten julkaiset sinä kihlauksenne koko seuran läsnäollessa.

— Entä jos kadun?

— Kadu sitten niin paljon kuin mielesi tekee. Kumminkin olet saanut kostaa tytölle, kostaa isälle, kostaa velkojillesi . . . tulet kuuluisaksi kautta koko Tukholman. Sinusta sanotaan: se Sager, sillä on hiiden hyvä onni; sieppasi kulta-

tynnyrin joka sormen osaksi! Ja niin sukkelasti vielä! Se tulee vaikuttamaan ylennykseesi. Semmoista hienoa herraa kuin sinä ja vielä niin suunnattoman suuren rikkauden omistajaa ei voida mitenkään syrjäyttää, kun tulee kysymys uusista aatelismiehistä. Kenties vielä parooni . . . parooni Sager! Se kuuluu hyvältä, vai kuinka?

— Miksikä ei? On niitä talonpoikaisempiakin nimiä kuultu. Kreivi Bonde *) esimerkiksi. Olet oikeassa, Spolin. Isävainaja oli vapautta maahan hankkimassa. Eihän olisi liiaksi, jos hänen pojastaan tulisi parooni.

25. Isä ja tytär.

Rikas valtiopäivämies Lauri Larsson astui eräänä päivänä odottamatta Sagerin taloon ja kiipesi kankein askelin jyrkkiä portaita myöten ylös tyttärensä kammariin. Oli jo puolen päivän aika, jolloin hän tavallisesti oli kiinni valtiopäivätoimissaan, mutta tänä päivänä ei porvaristolla ollutkaan täysistuntoa. Nyt

*) Bonde = talonpoika.

valmistauttiin tärkeään ylihuomenna tapahtuvaan äänestykseen, kaikki kävi hyvin ja porvarikuningas oli erinomaisen hyvällä tuulella.

Hän luuli tapaavansa Esterin lukupuuhissa, mutta hän erehtyi. Ester oli vastikään juuri nähnyt hyväksi lähettää pois saksankielen opettajansa ja istui nyt avonaisessa ikkunassa, huvikseen puhallellen saippuakuplia, jotka hän heitteli lentämään selkeään, kylmään talvi-ilmaan, jossa ne kaikkien ohikulkijain kummastukseksi lensivät kuin pienet kiiltävät tähdet auringon valossa kattojen ja katujen yli.

Isän katsanto synkistyi; mutta tyttö ei antanut raju-ilmalle aikaa puhkeamaan. Hän lensi ukkoa kaulaan ja pyysi häntä katsomaan hänen pieniä, koreita lintujaan, niin saisi nähdä, kuinka korkealle ne lensivät, ja kuinka varpuset turhaan koettivat niitä lennosta tavoittaa.

Karkeapintainen ukko heltyi kohta ja nuhdesaarna jäi pitämättä; hän veti huulensa juroon nauruun ja harvinaista oli nähdä Larssonin nauravan. Koko avarassa maailmassa oli vaan yksi ainoa ihminen, joka voi saada hänen aina järkähtämättömän totiset kasvonsa kirkastumaan, ja tämä ainoa oli Ester Larsson, hänen nuorin, vallaton ja hemmoiteltu lempilapsensa.

— Sinä tyttölepakko, — murisi ukko. — Onko mielestäsi sopivaa, että hyvätapainen tyttö, joka jo kesällä pääsi ripille, puhaltelee suopakuplia Tukholman kaduille? Sano minulle, veitikka, — ja hän nipisti häntä korvaan, — milloinka sinusta tulee viisas ja ymmärtäväinen?

— Viisas minä olen jo, sen on isä monesti sanonut minulle, ja ymmärtäväinenkin minusta kai vähitellen tulee, kunhan saan harmaat hiukset ja ehdin valtiopäivä-ikään niinkuin isä, — vastasi Ester, puhaltaen uuden kuplan lentämään.

— No, toivokaamme, että siitä kesytyt, — jupisi ukko ja myhäili uudelleen. — Mutta meidän on katsominen, että saat parempaakin ajattelemista. Tahdon sanoa sinulle jotain, lapsukaiseni. Tämä nykyaika on vaarallista aikaa, ja lintu, joka visertää kovin varhain aamulla, on ennen iltaa haukan kynsissä. Isäsi on vanha ja tahtoisi mielellään nähdä sinut hyvässä turvassa, tyttöseni. Sinä täytät kohta kuusitoista vuotta. Mitä sanot, jos hankkisin sinulle hyvän miehen?

— Minulleko? Katsokaa, tuo kupla lensi kaikkia muita korkeammalle! Luuleeko isä, ett'ei se nyt ole ainakin yhtä korkealla kuin Jaakopin kirkontorni?

— Kuplat särkyvät, lapseni, ja isäsi puhuu totisista asioista. Olet kasvatettu kunniallisessa ja jumalisessa kodissa; tahdon, että sinusta tulee vakaa ja nuhteeton nainen. Et vastaa kysymykseeni? Olisiko nuori Sager puhunut sinulle tyhmyyksiä? Kyllä ymmärrän, — jostain semmoisesta, jota sanotaan sydämmeksi, rakkaudeksi ja sen semmoiseksi. Olisihan minun pitänyt arvata se, kun toimitin sinut tähän taloon asumaan . . . Hm, vanha akka höppänä ja epatto poika, siitä oksasta ei ole istuinpuuksi, sanoi teiri kanervasta. Ester, ethän vaan liene antanut minkään lupauksen sitoa itseäsi Sageriin?

— Ei minua niin vaan sidota. Ei, isä, kahleita en rakasta.

— Se on hyvä se; nostit raskaan taakan sydämmeltäni. Tytön ei pidä koskaan sitoa itseään tulevaisuuteen, jota hän ei voi arvostella. Se olkoon niiden asia, jotka paremmin ymmärtävät. Sanalla sanoen, olen valinnut sinulle hyvän, kunnon miehen, en kovin nuorta, enkä kovin vanhaakaan, noin vaan hiukan neljännellä kymmenellä olevan. Mitä sanot siitä, lapseni?

— Jos isä katsoisi noita minun kupliani? Katsokaapa nyt . . . hui hai, se hajosi, ennenkun ennättikään kirkonkukkoon.

— Ester, sydänkäpyseni, minun iloni maan päällä, luuletko vanhan isäsi tahtovan niin mielellään erota iloisista, veitikkamaisista kasvoistasi, jotka valaisevat synkeitä hetkiäni tämän maailman vaivoissa? Mutta kerran täytyy sen tapahtua, lapseni, ja parempi on, että minä valitsen miehen sinulle kuin että sinä valitset hänet oman narrimaisen pääsi mukaan. Olethan nähnyt nuoren Årströmin, Eerikki Årströmin, isänsä yhtiömiehen? Rehellinen ja kelpo mies, hyvissä varoissa . . . juuri heidän kauppahuoneensa kanssa olen minä tehnyt sen suuren jyväkaupan, josta olet kuullut . . . johon olen pannut puolen omaisuuttani. Siitä tulee hyvät voitot, odotan juuri kirjettä siitä asiasta. Alamaihin on tullut katovuosi . . .

— Vai on Alamaihin tullut katovuosi?

— Onpa niinkin, kerran saamme me suomalaisetkin ruokkia rikkaita hollantilaisia. Sentähden, rakas lapseni,

otat sinä nuoren Årströmin mieheksesi. Moni tulee sinua siitä kadehtimaan; vaan suuret suuria nai; lienee niitäkin, jotka tulevat Årströmiakin kadehtimaan. Hänen isänsä ja minun välilläni on jo sovittu, että teidän häänne pidetään joulun aikana. En tahdo salata sinulta, että vanhalla Årströmilla on paljon sanomista porvarissäädyssä.

— Elähän mitään! Kuinka on hän saanut siellä niin paljon sanomista?

— Kunnollisuus, uutteruus ja tavara, niiden kautta päästään hyvään maineesen sekä kansalaisena että isänmaanystävänä paljon suoremmin ja paljoa pikemmin kuin muuten. Jos tietäisit lapseni, mitä vehkeitä on pantu liikkeelle isäsi kukistamiseksi! Mutta ne eivät tule onnistumaan; vanha Larsson on heille liika sitkeä. Ja olethan sinä luonani . . . Haluaisitko mitään, pikku hupakko? Ehkä jonkun niistä kauniista rannerenkaista, jotka riippuvat kultasepän ikkunassa Isonkirkon rinteellä? Tai ehkä jonkun niistä kalliista flanderilaisista pitsikauluksista, joita monella hovin neidilläkään ei ole varaa ostaa? Ei, elä kiitäkään minua edeltäpäin! Et ole vielä niitä saanut, hempukkaiseni! Luuletko minua niin heikoksi, että heitän pois hyvät rahat semmoisen harakan eteen kuin sinä olet? . . . Mitä annat minulle, jos saat ne pitsit, sanopas?

Ester kavahti häntä kaulaan. — Kaikki mitä tahdot, isäni, en vaan sinua itseäsi. Sinua en anna pois minkään Orrströmin tai Arrströmin edestä, eli mikä hänen nimensä lienee.

— No — no, siitä asiasta saamme toiste puhua. Mutta en ole saanut kuulla, kuinka olet edistynyt Taavetin kanteleen soitossa. Kuka on ollut opettajasi, lapseni? Joku vanha urkuri, muistelen Sagerin muorin sanoneen.

Ester ei vastannut. Hän ei osannut vielä valhetella. Onneksi ei isä vaatinut enempiä selityksiä tässä arassa asiassa. Isä jatkoi:

— Voit joskus toiste veisata minulle N:o 354:n. Nyt ei minulla ole aikaa. Täytyy mennä päivällisille ja heti sen jälkeen valiokuntaan. Mitä aiot nyt ruveta tekemään? Ethän aikone koko päivää istua täällä noita joutavia saippuakuplia puhaltelemassa?

— En. Aion lähteä ratsastamaan niinkuin aina teen ennen päivällistä.

— Hm — vai niin, sinä olet saanut tahtosi täytetyksi siinäkin asiassa. Ei minun oikeastaan olisi pitänyt suostua siihen . . . sillä se ei ole tapana sinun säätyysi kuuluvien tyttöjen kesken. Mutta minä tahdon, että lapseni pitää kaikessa kyetä kilpailemaan kenen kanssa hyvänsä, olkoon se sitten vaikka se hieno ranskalainen neiti, joka on hovissa; hän ei ratsasta läheskään niin hyvin kuin sinä. Mutta varo, lapseni, ett'ei papurikko vie päätäsi honkaan; se näyttää minusta vähän vauhkolta, vilkuttaa niin korviaan.

— Ole huoletta, isä, olen minä nähnyt vauhkompiakin.

— Niin — niin, et ole vielä unohtanut ratsastustasi Korsholman luona. Se nuori kreivi on nyt täällä. Hänen sanotaan olevan kihloissa neiti de Lynarin kanssa.

Ester kalpeni. — Se ei ole totta! — huudahti hän.

— Mitä tarkoitat? Annan sinulle neuvon, lapseni. Elä koskaan kuuntele piikain juoruja. Tietysti syöttää Loviisa sinulle juttuja hovista. Vaan kuulehan, ratsastatko vielä sen vanhan tallimestarin seurassa?

— En. Nyt menen ratsastamaan Kalle Sagerin kanssa, vaikka hän onkin huono ratsastaja.

— En pidä siitä. Jos ei tallimestari jouda ratsastamaan kanssasi, saat pysyä kotona.

— Isän ei tarvitse olla milläänkään Sagerin suhteen, hän on narri. Aionkin nyt viimeisen kerran ratsastaa hänen kanssansa.

— Olkoon sitten, koska se on viimeinen kerta. Mutta nyt on meillä puolenpäivän aika. Hyvästi, tyttöseni, Ratsasta varovasti. Ja Jumala sinua varjelkoon!

— Hyvästi, isä kulta! Jumala sinuakin varjelkoon!

Näin sanottuaan erosivat isä ja tytär. Hetken kuluttua istui Ester virman hevosensa selässä ja ratsasti Hornin tullia kohti turhamaisen orpanansa kanssa.